Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראַשען — היינט 24 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 24 | Łódź, Piątek, 27 stycznia 1933 r. | עלפטער יאָהרגאַנג | לאָדז, פרייטאַג, כ"ט טבת תרצ"ג | № 24

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּעטריקאָווער 21, טעל. 224-71

זעלבסטמאָרד פון נאָסאָן פּאַראָוויטש אין דאַנציג

טראַגישער סוף פון אַ לאָדזער גרויסען סוחר

נעכטן פאַרמיטאָג איז קיין לאָדז אָנגעקומען אַ טעלעפאָנישע ידיעה פון דאַנציג, אַז דאָרט האָט זיך דערשאָסן אויף טויט דער לאָדזשער גרויסער סוחר נאָסאָן פּאַראָוויטש, וועלכער האָט דאָרט צייטווייליג געוואוינט.

וועגן די סיבות פון דעם שרעקליכן זעלבסטמאָרד דערוויסן מיר זיך פאָלגענדע פּרטים: אין לאָדז איז זייט לאַנגע יאָהרען געווען באַקאַנט און זעהר אָנגעזעהן די פירמע צמח פּאַראָוויטש, אַ פערטרעטער פון גרויסע אויסלענדישע בוימוואָל און וואָל־פירמעס. די פירמע איז געווען זעהר רייך און האָט גענאָסן פון צוטרוי און סימפּאַטיע פון אַלע סוחרישע און אינדוסטריעלע קרייזן אין לאָדז. פּאַראָוויטש האָט געהאַט 2 זיהן: נאָסאָן און אליאַ. ווען די צוויי זיהן זענען אויסגעוואַקסן האָט דער אַלטער פּאַראָוויטש איבערגעגעבן זיין גרויס געשעפט און זיין הויז, פּאָלודניאָוואַ 11 זיינע צוויי זיהן און אַליין זיך באַזעצט אין ארץ־ישראל און ער וואוינט נאָך ביז היינט אין תל־אביב. די צוויי זיהן האָבן ווייטער געפיהרט דאָס געשעפט, וואָס איז נאָך גרעסער און רייכער געוואָרן. לעצטענס האָט די פירמע פּאַראָוויטש איבערגענומען די פערטרעטונג פון דער „ווידזעווסקאַ ניטשאַרניאַ", מיט וועלכער זי האָט געמאַכט ריזיגע אומזאַצן.

לעצטענס, ווי עס זעהט אויס, האָט די פירמע פּאַראָוויטש איבערגעלעבט אַ שרעקליכן פינאַנציעלן קריזיס. אויף דרויסן האָט מען נאָך גאָרנישט געוואוסט, אָבער אינעווייניג האָט שוין די פירמע געקעמפט מיט פינאַנציעלע שוועריגקייטן. פּאַראָוויטש האָט זיך געראַטעוועט מיט אויסשטעלן וועקסלען און טשעקן, מיינענדיג, אַז איהם וועט דאָך געלונגען איבערצוקומען דעם קריזיס.

די האָפנונגען האָבן זיך אָבער אַרויסגעוויזן פאַר נישט ריכטיגע, ס'זענען אונטערגעקומען די טערמינען פון צאָהלען די וועקסלען און טשעקן און פּאַראָוויטש האָט קיין געלד נישט געהאַט.

מיט צוויי וואָכן צוריק האָבן מיר טאַקע געבראַכט אַ ידיעה, אַז נאָסאָן פּאַראָוויטש איז אַנטלאָפן פון לאָדז און אַז ער האָט דערקלערט, אַז מען זאָל איהם נישט זוכן, ווייל ער וועט באַגעהן זעלבסטמאָרד.

אין די קרייזן פון די קרעדיטאָרן פון דער פירמע פּאַראָוויטש און באַזונדערס אין דער „ווידזעווער ניטשאַרניאַ" איז געוואָרן אַ מהומה.

ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די חובות פון דער פירמע פּאַראָוויטש דערגרייכן אין פיל הונדערטער טויזענטער זלאָטיס.

אין שטאָט האָט זיך אויך דעמאָלט פאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז נאָסאָן פּאַראָוויטש איז באַגאַנגען זעלבסטמאָרד. דאָס זענען דאַן געווען נאָר בלויז קלאַנגען, ווייל פּאַראָוויטש איז אַ צייט לאַנג געווען אין פּאָמערן, פון וואַנען ער איז אַוועקגעפאָהרען קיין דאַנציג. דערווייל האָט מען אין לאָדז געטראַכט צו ווירקן, אַז ס'זאָל קומען צו עפּעס אַן אויסגלייך צווישן דער פירמע פּאַראָוויטש און די באַזונדערע קרעדיטאָרן. זעהט אויס, אַז די אונטערהאַנדלונגען האָבן צו קיין רעזולטאַט נישט געבראַכט, ווייל ס'זענען שוין אונטערגעקומען די טערמינען פון דער ריזיגער צאָהל טשעקן און וועקסלען, וועלכע האָבן נישט געהאַט קיין דעקונג, האָט נאָסאָן פּאַראָוויטש זיך אַריינגעשאָסן אַ קויל אין קאָפּ אַריין. דער זעלבסטמערדער איז אַלט געווען אַרום 34 יאָהר.

ס'איז נאָך אינטערעסאַנט אַזאַ אומשטאַנד, וועגן דער שווערער לאַגע פון זיינע זיהן האָט זיך דערוואוסט דער אַלטער פּאַראָוויטש אין תל־אביב און ער האָט באַשלאָסן צו קומען קיין לאָדז, כדי אַרויסצוהעלפן זיינע זיהן און טאַקע נעכטן צוזאַמען מיט דער טעלעגראַפישער ידיעה וועגן דעם זעלבסטמאָרד פון נאָסאָן פּאַראָוויטש איז אָנגעקומען אַ דעפּעש פון ארץ־ישראל, אַז דער אַלטער פּאַראָוויטש האָט זיך טאַקע נעכטן אויפגעזעצט אויף דער שיף קיין אייראָפּע און געפינט זיך איצט אויפן וועג קיין לאָדז, כדי צו באַפרייען די קרעדיטאָרן פון זיינע זיהן.

דעם טויטן קערפּער פון זעלבסטמערדער פּאַראָוויטש וועט מען ברענגען קיין לאָדז און די לויה וועט וואַהרשיינליך פאָרקומען זונטאָג.

Z Intencji zaślubin
p. GENI POZNAŃSKIEJ
z p. MIETKIEM BIRNBAUMEM
życzy wiele szczęścia i różowej przyszłości.
PERSONEL
F-my Poznański.

די זוכה-בגורל פון אונזער פּרעמיען-קאָנקורס
צו דער וועלט-מכביהדע קיין זאַקאָפּאַנע
נעכטיגע ציהונג אין רעדאַקציע פון „נייעם פאָלקסבלאַט"

נעכטן 11 אַ זייגער אין אָוונט איז אין דער אָנוועזנהייט פון אונזערע רעדאַקציע-מיטגלידער און אַ פאַרשטעהער פון וועלט-פערבאַנד „מכבי" ה' אינזש. ווינבערג פאָרגעקומען די ציהונג אויף די צוויי אומזיסטע רייזעס קיין זאַקאָפּאַנע אויף דער ווינטער-מכביהדע.

די ציהונג איז פאָרגעקומען פון צווישן די טויזענדער קופּאָנען זאַמלער און די אַבאָנענטן פון אונזער צייטונג.

נאָכ'ן אַדורכפיהרן די פאָרבערייטונגס-פאָרמאַליטעטן האָט ה' אינזש. ווינבערג אַרויסגעצויגן צוויי נעמען פון די, וועלכע זענען פאַרגעשריבן אין גורל.

די גליקליכע זוכה-בגורל זענען:

משה גאָלדבערשט, 11 ליסטאָפּאַד (קאָנסטאַנט.) 9

ה. יאַקובאָוויטש, זגערזשער 43/45

די געווינער פון אונזער גרויסער פּרעמיע וועלן בעקומען

פולשטענדיג אומזיסט:

די רייזע קיין זאַקאָפּאַנע און צוריק, פולע כשרע אויסהאַלטונג איז פערלויף פון די גאַנצע 4 טאָג, דירה און אַריינגאַנג אויף אַלע אימפּרעזעס אין זאַקאָפּאַנע.

די גליקליכע זוכה-בגורל דאַרפן זיך מעלדן צו אונז אין רעדאַקציע, היינט, פרייטאַג, דעם 27-טען יאַנואַר, צווישן 3 און 4 בייטאָג.

מיר ווינשען אונזערע צוויי טרייע לעזער זיי זאָלן אונזער פּרעמיע געזונדערהייט אויסניצן און גוט פאַרברענגען די צייט אין דעם שעהנעם, געזונדן זאַקאָפּאַנע.

נאַרוטאָוויטשאַ 20 זאַל פילהאַרמאָניע נאַרוטאָוויטשאַ 20

דאָנערשטאָג, דעם 2-טען פעברואַר 33 8.45 אָוונט קומט פאָר

איין-איינציגער גראַנדיעזער קאָנצערט

נאָך זיין קאָלאָסאַלן ערפאָלג אין דער לאָדזער סינאַגאָגע, פון וועלטבערימטען קאַנטאָר-קינסטלער

ה' ישראל אַלטער

(אָבערקאַנטאָר פון האַנאָווער) גרעסטער דער יודישער קאַרוזאָ

אין פּראָגראַם: חזנישע און אייגענע חזנישע קאָמפּאָזיציעס, יודישע פאָלקס-לידער און אַריעס.

1) וכתוב לך; 2) עקביא בן מהללאל; 3) רבונו של עולם; 4) מזון; 5) ומפני חטאינו; 6) לדור ודור; 7) מגשה; 8) אַ דודעלע; 9) טאָסקאַ; 10) פּאַיאַצי; 11) ריגאָלעטאָ; 12) אַריע פון דער אָפּערע יוסף אין מצרים פון מאַהול.

ביים קלאַוויר: פּראָפ. ט. רידער און דירעקטאָר י. זאַקס.

בילעטן פאַרקויף ביי דער קאַסע פון פילהאַרמאָניע טעגליך פון 11—2 און פון 5—7 נאָכמ. פון 1.50 זל. ביז 4 זל.

זונטאג, דעם 29-טען יאנואר, 12 א זייגער בייטאג, וועט אויפ׳ן בית-עולם פארקומען

אנ׳הזכרה

נאך אונזער ליבסטען און אונפארגעסליכען

אברהם שלעזינגער ז״ל

צו זיין ערשטען יאהר־צייט. ווענען דעם זענען מיר מודיע אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע.

די פאמיליע

צום ערשטען יאהרצייט פון אונזער אונפארגעסליכען פריינד און מיטארבייטער

אברהם שלעזינגער

דערמאנען מיר מיט כבוד זיין ליכטיגען אנדענק

רעדאקציע

„נייער פאלקסבלאט"

יוד. פליישער- און וואורשטענמאכער-צעך

אין לאדז, פיעטריקאווער 24.

מארגען, מוצש״ק, דעם 28. יאנואר 1933, פינקטליך 8 א זייגער אווענד קומט פאר אין זאל נאווא-ענגלעסקי, פאלודניאווא 10

די פייערליכע ערעפנונג פון צעך

אלע מיטגלידער און סימפאטיקער פון צעך ווערען איינגעלאדענט צו קומען צו דער דערמאהנטער פייערונג.

דער ארגאניזיר-קאמיטעט

פון יודישען פליישער- און וואורשטענמאכער-צעך אין לאדז, פיעטריקאווער 24.

348

זאל „הזמיר" אל. קאשצושקי 21 • **וועלט-פערבאנד „מכבי" אין פוילען**

מארגען, שבת, דעם 28/1, 8.30 אווענד קומט פאר

א פייערליכע אקאדעמיע

מיט רעדעס א.ד.ט.:

„די יודישע יוגענד און דער אויפבוי פון א״י"

וועלען ארויסטרעטען: **ד״ר א. ראזענפעלד** (בערלין) וויצע-פרעזידענט פון וועלט-פערבאנד „מכבי", דיר. א. פערעלמאן א. א.

בילעטען צו בעקומען אין אלע ספארט-קלובען, ביורא פון קק״ל (שרודמיעסקא 29) און אין טאג פון דער אקאדעמיע — ביי דער קאסע פון „הזמיר".

398

צום קארנאוואל

עמפפעהלט די בעקאנטע פירמע

A. OGÓREK, Łódź

11 ZAWADZKA 11

די נייעסטע מאדעלען פון דאמען- און העררען **אורנט-שיך** צו קאנקורענץ :: פרייזען ::

בוכהאלטערס ווייסען

אז סאלידע האנדעלס-ביכער און פיל-רובריקע, טאג-ביכער צו זעהר נידריגע פרייזען אין א גרויסען אויסוואהל בעזיצט אויף לאגער די ספעציעלע ביכער-פאבריק

A. J. OSTROWSKI

55 Łódź, Piotrkowska 55

tel. 203-54.

בעמערקונג: ס׳איז שוין ערשינען דאס פראקטישע האנדעלס-בוך, בעשטעטיגט דורכ׳ן פינאנץ-מיניסטעריום פאר קלענערע האנדעלס- און אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען. אלע נייע אינפארמאציעס און אויספירליכע תשובות שרייבט אי יודיש.

9160

שיטלען

בעקומט מען ביי קערש סכוועראווא 15

יין כשר!

ביליגער צעביק פון דער בעוועגטסטער וויין- און מעהד-פאבריק

פירמע „פראגרעס"

ג׳טונגעק אדער Nr.	מוארס 0.9	באמ-שאנקע 0.6	האלבע באשעאנק. 0.3	פירטעל ליטער 0.25	0.1
רייינער זיס׳ ראדו היין	1.90	1.35	–	0.55	0.25
שלא מארקא	2.00	1.45	–	0.65	0.30
Nr. 6	2.25	1.60	0.85	0.70	0.35
Nr. 7	2.55	1.80	0.95	0.80	–
Nr. 8	2.80	2.00	1.05	–	–

אלע אנדערע סארטען ווינען זענען בעדייטענד רעדוצירט געווארען צוליב דער בעקוועמליכקייט פון אונזערע ג׳ קונדשאפט פון גרינעם מארק בעקומט מען אונזערע ווינען ביי ה׳ פולווערמאכער גרינער מארק 6 טעלעפאן 150-78.

מיט אכטונג

ווייך- און מעהד-פאבריק

אלטער מארק 2, טעל. 184-82

הורט-פערקויף נאר אין פאבריק אלטער מארק 2

איינצעל-פערקויף נאר אין פראנט-געוועלב אלטער מארק 1.

1-טע בעמערקונג: פירמעס פורטעל-ליטעריגע פלעשלעך ווערט צוריקגענומען 5 גר., ב׳טשענקעס און קווארטען פלעשען צו 10 גר. 2-טע בעמערקונג: פעטעסעל-מארקען ווערן אוי פאסט-מארקען, ווערט פערקויפט צו נאמינאל-פרייזען.

7117

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז דער

ראוט

וואס האט געזאלט פארקומען שבת, ד. 28. יאנואר אין לאקאל פון בעקער צעך, פילסודסקיעגא 57, ווערט צוליב ניט פאראויסגעזעהענע סיבות אפגעלייגט אויף

שבת, ד. 4-טען פעברואר

די געקויפטע בילעטען זענען ווייטער גילטיג.

מיט אכטונג

די ארגאניזיר-קאמיסיע.

387

ארץ-ישראל גיט ארויס די בעסטע פראדוקטען, געמאכטע פאר׳ן געזונד, און:

פאמעראנצען, זיס, זאפטיג, קערנלאז.

אשכולות (גרעפ-פרוכט) פאר מאגען- און ציקער-ליידענדע.

האניג פון פאמעראנצען, עקאליפטוס, באקס.

שמן (בוימאייל) דער בעסטער אייל אין דער וועלט, ווירקט זעהר גוט אויפ׳ן מאגען, זעהר גוט צום טרינקען פאר ליידענדע.

עסיס יפו׳ער אראנזש, פאמעראנצען-גיס, נאטורע, מאנדלען, ראדזינקעס, מאלאגע, מארמאלאדע צוקערלעך, סעזאם.

אלעס ביליג און גוט!

„תוצרת ארץ-ישראל"

ארץ-ישראל געוועלב שרודמיעסקא 1, טעלעפאן 193 42.

382

פאמעראנצען פון 55 גראשן אן.

בעשטעלונגען ווערען זאפארט אפגעשיקט אהיים.

פארוואס בין איך אויסגעשלאסען געווארען פון פליישער-הורטאוניקעס-פעראיין (פאדזשעטשנא 10)

די „מעשים טובים" פון פרעזעס אברהם אייזען

אין צוזאמענהאנג מיט דער מעלדונג פון יודישען פליישער-הורטאוניקעס-פעראיין (פאדזשעטשנא 10), פערעפענטליכט אין „נייעם פאלקסבלאט" פון 20 יאנואר ד. י. אין וועלכען ס׳ווערט געמאלדען, אז דער מיטגליד משה מענדעל דאדין, איז אויסגעשלאסען געווארען פון פעראיין, ערקלער איך אט וואס:

אויסגעשלאסען בין איך געווארען פון פעראיין צוליב דעם, וואס איך האב אין אנ׳אויפערעגטען צושטאנד אויף א נישט ווירדיגען אופן זיך אויסגעדריקט אויפ׳ן אדרעס פון פערשטארבענעם וויצע-פרעזעס אהרן זאזשעווסקי ז״ל, אויף וואס איך האב איצט חרטה און ציה זיי צוריק. איך וויל אבער פעסטשטעלען, אז דאס אויסשליסען מיך פון פעראיין, איז נישט געווען אזוי צוליב מיינע נישט טאקטישע אויסדריקען אויפ׳ן אדרעס פון פערשטארבענעם וויצע-פרעזעס, ווי צוליב אנ׳אנדערע סבה:

איך האב שותפות א יאטקע מיט דעם פרעזעס פון פעראיין אברהם אייזען אויפ׳ן גאשטיני דוואזיר, אויף וואס איך האב א רעיענטאלען אקט. די יאטקע האבען מיר שותפות 22 יאהר. דער פרעזעס האט זיך לעצטענס אנגעזעצט, און מיט אלע פוחות וויל ער צונעמען מיין טייל יאטקע. ווענען דעם זענען שוין פארגעקומען פראצעסען, וועלכע זענען נאך ביז איצט נישט געענדיגט געווארען.

מיט דעם אויסשליסען מיך פון פעראיין אלס מיטגליד, איז דער פרעזעס אברהם אייזען, מיין שותף, הייסט עס, אויסען מיך אפצושוואכען צום פראצעס, דערמיט וואס ער וועט מיך קאמפראמיטירען פאר דער עפענטליכקייט.

איך ערקלעהר דערום דעם פרעזעס אברהם אייזען:

מיט דעם אויסשליסען מיך פון פעראיין, וועט איהם נישט געלונגען, מיר אויף כוח צוצונעמען מיין שיערע אויסגעהארעוועטע פרנסה. מיט דעם אויסשליסען מיך פון פעראיין, וועט זיך דער ה׳ פרעזעס נישט ריינוואשען פון זיינע מעשים טובים.

איך פאדער דערום אויף די פערוואלטונג, נאכאמאל צו רעווידירען דעם בעשלוס, און אז אויף דער זיצונג, ווען ס׳וועט בעטראכט ווערען די אפעלאציע, זאל איינגעלאדען ווערען די גאנצע פערוואלטונג און די מיטגלידער, און מיר אליין געבען די מעגליכקייט פערזענליך אויפצוקלערן דעם ענין.

דאס געריכט טאר נישט זיין, אזוי ווי אויף דער ערשטער זיצונג, פון 5 מיטגלידער און דערביי אין מיין אפוועזענהייט, ווארום געמשפט האט מען מיך שלא בפניו, און דאס טאר נישט פארקומען! מיט כבוד

משה מענדעל דאדין, לאדז, וועסאלא 4

347

פאר גאלד,

בריזשוטעריע און לאמבארד-קוויטעס צאהלט די העכסטע פרייזן

איזידאר פיאלקא

פיעטריקאווער 7.

8079

ENGLISH

פארענגער און פארטא-נאשיטענע. קאנווערס-ציע, ליטעראטור ערטיילט א פעהיגער פע-דאגאג. — אפערטען אין אדמיניסטר. פאר „Mir"

אינפארמאציעס

וועגן רייזע-עקסקורסיעס, באגאזש-זענדונגען קיין

ארץ = ישראל

ערטיילט טעגליך פון 10—2 און פון 4—9 אוו. דאס ביורא פון „תוצרת ארץ-ישראל" לאדז, שרודמיעסקא 1. טעל. 193 42

388

Dr. med. T. Rundsztejnowa

קינדער-קראנקהייטען.

Dr. med. M. Rundsztejn

אינערליכע, אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען.

אלעקסאנדער, לאדזער פאוו.

אנדראדאווא 12 (געגענאיבער דער אפטייק)

נעהמען אן פון 2 ביז 8 אווענד.

397

מיט 50 פראצ. טייערער

צאהל איך פאר ברילאנטען, גאלד, זילבער, פערל׳, גאלדענע ציינער און לאמבארדאווע קוויטעס

M. H. LISSAK, Piotrkowska 5.

פערקלענערען קראנקען=קאסע=שטייערן

פערזיכערונגס=אפצאל העכערן מיט 1 פראצ.

נעכטיגע זיצונג פון קאמיסיע פאר געזעלשאפטליכער אויפזיכט

וו א ר ש א, 26 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט)

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דער קאמיסיע פאר געזעלשאפטליכער אויפזיכט, האט דער רעפערענט דעפ. גאשעווסקי (ב. ב.) רעפערירט דעם רעגירונגס-פראיעקט וועגן סאציאלער פערזיכערונגען.

וועגן די קראנקען-קאסעס האט דער רעפערענט געזאגט, אז די שטייער דארף פערקלענערט ווערן פון 39 וואכען אויף 26; די געלד-שטייער, אין א קראנקהייט-פאל און קינדעט זאל פערקלענערט ווערן מיט 50 פראצענט. מען זאל איינפיהרען אנ'אפצאהל פאר מעדיצינען. די קראנקען-קאסעס האבען דאס רעכט צו פערקלענערען די שטייער ווען עס בעדראהט זייער פינאנציעלע גלייכגעוויכט.

צום כלל האט מיניסטער הוביצקי מודיע געווען, אז די פערזיכערונגס-אפצאהלען וועלען פערגרעסערט ווערן מיט 1 פראצענט.

3500 דונאם ערד אין מפרץ חיפה בלייבט ווייטער ביים קרן-קימת

העכסטער געריכט אפגעווארפען די טענות פון די בעדואינער

י ר ו ש ל י ם, 26 (יט"א טעלעגראפיש)

דאס העכסטע געריכט האט ענטגילטיג אפגעווארפען די טענות פון די בעדואינער אויף עטליכע טויזענד דונאם ערד אין מפ"ץ חיפה.

ווי בעוואוסט, האט אין נאוועמבער 1932 א בעדואינער שבט מיט געוואלט געוואלט פערטרייבען דעם באדען. לויט א פעראָרדנונג פון דיסטריקט-קאמיסאר, זענען דאן די יודישע ארבייטער אפגעשטעלט געווארען פון דער ארבייט, און דער ענין איז איבערגעגעבען געווארען אין געריכט.

איצט האט דאס געריכט אפגעווארפען די טענות פון די בעדואינער, און דער באדען 3500 דונאם ערד בלייבט ווייטער דאס אייגענטום פון קרן קימת.

בעריכט פון מאנדאט-מאכט אין א"י

אנגענומען דעם בעריכט פון מינ. בענעש אויף דער זיצונג פון פעלקער-בונד-ראט

ג ע נ ף, 26 (יט"א טעלעגראפיש).

מיניסטער בענעש האט אויף דער זיצונג פון פעלקער-בונד-ראט אפגעגעבען א בעריכט פון דער מאנדאט-קאמיסיע. די פארגעשלאגענע רעזאלוציע איז אנגענומען געווארען.

אין דער רעזאלוציע ווערט געזאגט, אז ס'ווערט גענומען צו קענטניש דער בעריכט פון דער מאנדאט-מאכט אין ארץ-ישראל, הגם דער פראגראם פון דער רעגירונג איז נאך נישט פערענדיגט. לויט די אינפארמאציעס פון דער רעגירונג קען מען אננעהמען, אז די פאבריקאציאנס-ארבייטען זענען ענטגילטיג פערענדיגט.

די מאנדאט-קאמיסיע קען דערווייל נישט אויסדריקען איהר מיינונג ביז סוועט נישט פעסטגעשטעלט ווערען די גאנצע פראגראם-ארבייט. סווערט פעסטגעשטעלט, אז דאס יאהר 1931 איז געווען א יאהר פון רוה און פרידען. סווערט אויך געוויזען צו קענטניס די ערקלערונג פון וואקאנץ יוצאן לעגאלאמיונען ראט.

רעשטען

לאדז, נאוואמיעסקא 5

פראנט, 2-טער שטאק

פערשידענע קאמגארנס

ביליצער, טאמאשאווער און לאדזשער

אויף אנציגער און פאלטענס

ווי אויך די מאדערנסטע דאמען-

שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

גסרטנסט נאר

אין פראנט, II שטאק

ג אלד, זילבער, בריליאנטען

קינסטליכע גאלדענע ציינער און לאמבארד-קוויטען, קויפט איך און צאל די העכסטע פרייזען

L. Korzeń, Pomorska 26. 926

יודישע יוגענד האט נישט געהאט קיין שוץ אויף די הויך=שולען

רעדע פון דעפ. זאמערשטיין אין דער בילדונגס-קאמיסיע

וו א ר ש א, 26 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דער בילדונגס-קאמיסיע איז בעטראכט געווארען דער רעגירונגס-פראיעקט וועגן די הויך-שולען.

דער רעפערענט דעפ. טשומא (ב.ב.) האט בעגרינדעט דעם נייעם געזעץ-פראיעקט.

נאכדעם האט דער בילדונגס-מיניסטער, גערעדט וועגן דער לאגע אין די הויכשולען און האט אנגעוויזען, אז מען מוז מאכען א סוף צו די עקסצעסען אויף די אוניווערזיטעטען.

דעפ. זאמערשטיין האט געזאגט, אז אויף די הויכשולען איז נישט געווען קיין שוץ פאר דער יודישער יוגענד, און אז עס וועט זיך בעציהען זאכליך צום רעגירונגס-פראיעקט און וועט ארייברינגען א רייהע אויסבעסערונגען.

דעפ. פיעטראווסקי האלט, אז דער אוניווערזיטעט-ריכט פון פוילישע געשיכטע דארף נישט ליגען אין די הענד פון צופיל יודישע פראפעסארען.

אומזיסט=שטייער איז אלטע קללה

וואס רואינירט דעם יודישען סוחר און בעל=מלאכה

רעדע פון דעפ. ראזמארין אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דער פינאנז-קאמיסיע

מ א ר ש א, 26 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אויף דער זיצונג פון דער פינאנץ-קאמיסיע האט דער רעפערענט אנגעוויזען, אז אין פערגאנגענעם יאהר האט זיך בעדייטענד געהעכערט די הכנסה פון די שטייערן. מעגליך דערפאר, וואס די שטייער-עקזעקוציעס זענען פערשטארקט געווארען.

דער רעפערענט האלינסקי (ב.ב.) האט זיך אויך אפגעשטעלט ווענען פערלוסטען פון דער „באנק גאספ. קראיאווע" און אנגעוויזען, אז די פארוואלטונגען זאלען מיליאנען-פערלוסטען בעצאהלען זיך פון בוכען מאכען מאניפעסטאציעס, באר פאקטיש זענען דאס נישט קיין פערלוסטען.

אין דער דיסקוסיע האט דעפ. פאלאקעוויטש (ב.ב.) ארייגעטראגען א פארשלאג צו בעשטייערען הויז-דירעקציע-שאפט.

דעפ. כאדזינסקי (נ.פ.ר.) פרעגט צי עס איז אמת, אז „ב. ג. ק." איז אנגאזשירט מיט איינעגע מיליאן דאלאר אין דער

פירמע שייבלער

אין לאדז? די דאזיגע פירמע וואקלט זיך און סרוב אקציעס געפינען זיך ביי אויסלענדער.

מיניסטער זאוואדזקי: דאס איז נישט ביקאנט.

דעפ. כאדזינסקי ווארפט אויף פאר, וואס דער פאקטישער דירעקטאר פון דער פירמע שייבלער איז דער רייכער דייטש האפמאן.

דעפ. זארעמבא (פ.פ.ס.) האט פארגעווארפען וואס עס וואקסט די שטייער-שטייף אויפן חשבון פון ארימען קלאס. די רעגירונג שפילט א קאמעדיע דורך בעגינסטיגען די גרויסע קארטעלען, זאגט די געגנער און אנהענגער פון די קארטעלען זיצען אויף איין באנק.

גאר בקרוב וועט פאהרען א דעלעגאציע קיין אמעריקע וועגן די מלחמה-חובות.

דעפ. ראזמארין האט געזאגט, אז דער בודזשעט איז נישט אויסבעהאלטען, ער האט פראטעסטירט געגען איצטיגען שטייער-סיסטעם.

אין היינטיגען יאהר, זאגט דער רעדנער זענען אויסגעקויפט געווארען מיט 121.000 פאטענטען ווייניגער ווי אין יאהר 1928.

דער אומזיסט-שטייער איז אן אלטע קללה, וואס רואינירט דעם יודישען סוחר און בעל-מלאכה. דער אופן פון פאטענטען איז נישט דעם לאנד ער, אין גאליציען זענען קיינמאל קיין פאטענטען נישט געווען.

דער עקוויוואלענט-שטייער נעמט צו דעם לעצטען גראשען און גיט איבער פאקטען ווען 2 זל. מיט 66 גר., וואס מען האט צוגענומען ביי א סוחר מען פערקויפט א פעדער פאר 7 זל. און די קאסען בעטרעפען בעדייטענד מעהר. דער דארף גיט מען הנחות און די יודישע בעפעלקערונג אלאמירט נאר הילף, נאר קיינער הערט נישט.

אויף דער היינטיגער זיצונג וועט רעדען דער מיניסטער זאוואדזקי.

Dr. med. J. SCHORR

IWONICZ פון

ספעציאליסט

פאר הארץ און סקלעראזא-קראנקהייטען

וואוינט יעצט אין לאדז

גדאנסקא 11, טעל. 226-85

נעמט אן טעגליך פון 4–6 נאכמיטאג 2866.

1932 25-יעהריגע טעטיגקייט אין מיין פאך גיב איך אנ'איבערראשענדע נייעס! 1907

ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY

„POLONIA" właśc.: GUTERMAN

Łódź, Sw. Jerzego 11.

צוליב'ן 25-יעהריגען יובילעאום פון מיין קונסט-ארבייט, גיב איך מיינע ג' קליענטען א גרויסע פרעמיע!

פון 1-טען יאנואר ביז'ן 1-טען פעברואר 1933 אלע טאג (אויסער זונטאג נישט) פון 11 פריה ביז 2 נאכמ. אין מיין פאטאגראפישען אטעליער פאר די בלויזע קאסטען פון דעם מאטעריאל, מינימאל מיכט אויס 60 גראשען 6 פאטאגראפיעס אין 6 פאזעס, דריי האלירען אויף זיידע-פאפיר, אויסגעפיהרט זעהר שעהן אין פערלויף פון איינעם מינוטען, בלויז פאר די פאר קליינע גראשענס און צו יעדער אויפנאהמע בעקומט מען א שעהנעם טעאטער-קאסטיום — און צו דעם אלעם נאך א שעהנע שפיגעלע מיט אנ'איינגענע פאטאגראפיע. בעמ.: דאס האט איהר נאר צייט בלויז 3 שעה אין טאג — און איין מאנאט — פערשפעטיגט נישט און נוצט אויס די געלעגענהייט — פון 11 פריה ביז 2 נאכמ.

„POLONIA" מיט אכטונג

אינה.: גוטערמאן.

לאדז, יעזשעגא 11. צוזאמען-פראספעקט נומ' 3

שפארען געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה

צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„באראן"

לאדז, נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש=וויין

ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער,

אונגארווינען, ווי אויך אלע סארטען

ליקער, בראנפען'ס און מעהר.

אויגען=קליניק

מיט שטענדיגע ביטונגען פון

Dr. B. Donchin

פיעטריקאווער 90, טעל. 221-72

נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א.ז.וו.), ווי אויך אמבולאטאריש פון 9–8 אין פריה 4 ביז 7 30 אוונד. 1091

קאמיטעט פאר ווינטער-שפילען אין זאקאפאנע

זעלטענע געלעגענהייט! עקסקורסיע נאך זאקאפאנע פון 1. ביז'ן 6. פעברואר 21.75 זל. לעצטע טעג פון איינשרייבונגען!

אויספלוגען מיט פולער אויס-האלטונג און בחינם דיגען אייגאנג אויף אלע אימפרעזען פון 65 זל.

בעמערקונג: בילעטען אויף דער „מכביאדע" צום פרייז פון 20 און 30 זל., גיט ארויס נאך דער „מכבי"-קאמיטעט. אלע אינסטיטוציעס, וואס גאראנטירען איינגאנגס-בילעטען אויף די אימפרעזען, פיהרען בלויז פארן איין א טפות. איינשרייבונגען נעמט אן דער לאדזשער קאמיטעט פאר די ווינטער-שפילען אין זאקאפאנע, אין Wagons-Lits-Cook, פיעטריקאווער 64.

פוילישער אמבאסאדאר אין אמעריקא

ווענען די אנטי-יודישע נאוועמבער-אומרוהען אין פוילען

ניו-יארק, (יט"א) דער נייער פוילישער אמבאסאדאר ביי דער רעגירונג פון די פאראייניגטע שטאטען ה' סטאניסלאוו פאטעק, געוו. לאנגיעריגער פוילישער געזאנדטער אין מאסקווע, האט ערטיילט אן אינטערוויו איז דעם פארשטייער פון דער יודישער טעלעגראפען-אגענטור, ערקלערענדיג צום אנד., אז ער בעדויערט שטארק די אנגריפע אויף יודען, וואס זענען סוף פאריגען יאהר איינגעזירט געווארען דורך א גרופע סטודענטען אויף איניגע פוילישע אוניווערזיטעטען. אמבאסאדאר פאטעק פערזיכערט, אז די פוילישע רעגירונג האט געטאן אלץ, וואס איז געווען מעגליך, כדי צו אונטערדריקען די אומרוהען. ה' פאטעק ערקלערט, אז ער איז אן אויפריכטיגער פריינד פון יודען און דריקט אויס די האפענונג, אז די בעדויערנדע געשעהענישען וועלען זיך אין פוילען שוין מעהר נישט איבער'חזר'ן.

„צי דענקט איהר נישט, ה' אמבאסאדאר, איז איהם געשטעלט געווארען א פראגע, אז עס האט געדויערט אביסעל צו לאנג ביז די אומרוהען זענען אונטערדריקט געווארען"?

„איך בין נישט געווען אין פוילען, ווען די אומרוהען זענען פארגעקומען, האט ה' פאטעק געענטפערט, איך בין דאן געווען אויף מיין אמט אין מאסקווע און מיר קענען דעריבער נישט זיין בעקאנט די גענויע איינצעלהייטען. אבער מיר דוכט, אז עס איז אפשר בעסער, וואס די רעגירונג האט געהאנדעלט פארזיכטיג. איך האלט, אז ווען די רעגירונג וואלט באלד אין אנהויב אנגעווענדעט זעהר שארפע מיטלען געגען די סטודענטען, וואלט דאס זיי נאך מעהר אויפגעהייצט און דאס וואלט געהאט א שלעכטע ווירקונג, הן פאר די יודען, הן פאר דער רעגירונג.

„איבריגענס, דארפען מיר זיין צופרידען, וואס אלץ איז שוין אריבער און איצט הערשט פולשטענדיגע ארדנונג. און לאמיר אייך זאגען, אז בעת איך בין געווען אין מאסקווע, האב איך בעקומען בעריכטען פון יודען אין פוילען (און איך האב פיל פריינד צווישען יודען), וועלכע ערקלערען, אז די יודען אין פוילען לעבט זיך גוט. איך האלט, אז די אמעריקאנער יודען דארפען נישט זיין בעאומרוהיגט ווענען דעם גורל פון די יודען אין פוילען, ווייל זייער לאגע איז נישט אזוי שלעכט ווי מען האלט דא. מיר דוכט, אז אן איינגעארדענטער שטאט אין אויסלאנד וואלט ביגעטראגען צו פערבעסערען די בעציהונגען צווישען יודען און נישט-יודען אין פוילען".

„פארוואס זענען גראד די סטודענטען די, וואס האבען אן אנטי-יודישע אגיטאציע געפירט?"

„יא, איך פערשטעה דאס אייגענטליך אויך נישט. אמאל פלעגט די שטודירענדע יוגענד זיין ליבעראל און ראדיקאל, און היינט, ווי אויס, איז זי אומעטום שטארק נאציאנאליסטיש געשטימט. דאס זעלבע זעהען מיר אויך אין דייטשלאנד, עסטרייך, און אנדערע לענדער".

פראגע ווענען מלחמה-חובות

זאל מען אפלעגען ביז נאך דער אלוועלטליכער עקאנאמישער קאנפערענץ

פאדערט ענגלאנד אין איהר נאטע צום פרעזידענט רוזוועלט

לאנדאן, 26 (ספ. טעל.) די ענגלישע נאטע צו רוזוועלטען, וואס איז רוזוועלטס פארשלאג, בנוגע א רעוויזיע פון די מלחמה-חובות. ענגלאנד רעכענט נישט, אז די חובות-פראגע וועט געלעזט ווערען אין וואשינגטאן אין חודש מערץ. לעת עתה וויל ענגלאנד א מאראטאריום און די ענדגילטיגע רעוויזיע ווענען די מלחמה-חובות זאל מען אפלעגען אויף ביז עס וועט זיך פערענדיגען די אלוועלטליכע עקאנאמישע קאנפערענץ.

נאציאנאל-סאציאליסטען רופען ארויס א סקאנדאל

אויף א פערזאמלונג פון בערלינער דאקטוירים-פערבאנד

בערלין, (יט"א) אויף דער לעצטער אלגעמיינער פערזאמלונג פון בערלינער דאקטוירים-פערבאנד, אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט העכער 1000 דאקטוירים, האט די האלטונג פון דער נאציאנאל-סאציאליסטישער פראקציע מיט ד"ר קאנטי בראש ארויסגערופען אן אלגעמיינע שטאנונג. ד"ר פרידריך בראדניץ איז ארויסגעטרעטען אויף דער פערזאמלונג מיט א שארפע רעדע, דעמאסקירענדיג די צביעות'דיגע טאקטיק פון די היטלעריסטישע דאקטוירים, וועלכע האלטען פרומע רעדעס אויף די אפיציעלע פערזאמלונגען און טרייבען גלייכצייטיג א ווילדע יודען-העצע אין זייערע אויסגאבען.

נאך דער דאזיגער רעדע האבען די היטלעריסטישע דאקטוירים געמאכט א ווילדען סקאנדאל, און דער פארזיצער איז געווען געצוואונגען צו שליסען די פערזאמלונג. דר. קאנטי האט געהאלטען פון זאל א שענדליכע אנטיסעמיטישע רעדע און די היטלעריסטען האבען פערלאזען דעם זאל, זינגענדיג זייער הימן.

אין צוזאמענהאנג מיט דער פערשארפטער היטלעריסטישער געפאהר גרייטען זיך די יודישע דאקטוירים צו אן ענערגישער געגענאקציע.

יודישער יונגערמאן פון פוילען

לעבענסגעפעהרליך פערוואונדעט אין א צוזאמענשטויס מיט דער פאליציי אין האוואנא

האוואנא (יט"א) ב. וואקסמאן, דער געוו. לייטער פון יודישען קולטור-צענטער אין קובא, וואס איז פאריגעס יאהר אויפגעלעזט געווארען דורך דער פאליציי, איז זעהר שווער פערוואונדעט געווארען בעת א צוזאמענשטויס מיט דער פאליציי, וועלכע האט צוטריבען א דעמאנסטראציע פון סטודענטען און ארבייטער. די דעמאנסטראציע איז פאר געקומען צו דער יאהרצייט פון קובאנישע סטודענטען-פיהרער מאי, וועלכער איז פאריגעס יאהר ערמארדעט געווארען אין מעקסיקא.

ב. וואקסמאן האט בעקומען 4 קוילען-וואונדען און איז אין א זעהר שווערען צושטאנד אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל, וואו ער געפינט זיך אונטער מיליטערישען אויפזיכט. וואקסמאן שטאמט פון פוילען און איז אלט 25 יאהר. דער קולטור-צענטער, בראש פון וועלכען ער איז געשטאנען, איז געשלאסען געווארען אונטערן חשד פון פיהרען קאמוניסטישע פראפאגאנדע. ער דאזיגער חשד האט זיך שפעטער ארויסגעוויזען אלס פאלשער. מיטגלידער פון קולטור-צענטער זענען בשעתו ארעסטירט געווארען. נאך דער דורכגעפיהרטער אויספארשונג האט מען זיי אבער אלע בעפרייט.

פראפ. בראדי (דייטשלאנד)

זאל ווערען וויצע-דירעקטאר פון אינטערנאציאנאלען ארבייטס-אמט אין גענף.

געשטארבען דער פארזיצער פון „אליאנס" אין וויען

וויען, 26 (יט"א טעלעגראפיש)

אין עלטער פון 80 יאהר איז געשטארבען דער פארזיצער פון דער יודישער „אליאנס" ארטור קוראנט.

גרויסער פאליטישער ארעסט אין פיעטריקאוו

(2) עהערגעכטען זענען אין פיעטריקאוו ארעסטירט געווארען, אלס פערדעכטיגע אין פיהרען א קאמוניסטישע טעטיגקייט פאלגענדע פערזאנען:

אהרן לייזעראוויטש, שמחה בארנשטיין, זיגמונט וועלאשיאק, אנטאני קרבווטשינסקי, סטעפאניא מאלקינד (פון פיעטריקאוו). רבקה קאפליאוויטש און חיים וואלפיש (פון טאמאשאוו מאזאוויעצקי), בעריש פריליך, עדמונד באלעסלאווסקי און וואצלאוו קרישיאק פון לאדז.

וויי אלע זענען איינגעזעצט געווארען אין דער אויספארשונגס-טורמע אין פיעטריקאוו.

שרייב-ביורא „פראפיט"
איינגענומער פ. דאמב
איז איבערגעטראגען אויף
צעגעלניאנא 55
ערלעדיגט אלע האנדעלס ענינים. היפאטעקן, רעגולאציעס, ירושה סכסוכים, אינטערציזיעס, קויף און פערקויף, עקטן, דושערזשאווע קויציעס, סקארבאווע או"וו
391

דאקטאר בראטמאן
פרויען און אינערליכע קראנקהייטען
וואולטשאנסקא 3. טעלעפאן 22-110
נעמט אן פון 10–12 און 3–6 נאכמ.
פאר נישט פארמעגליכע-הונחה.

MITARBEITER (in)
mit Zł. 2500 Gesucht. 50% Gewinnanteil. Kenntnis der polnischen u. deutschen Sprache u. Maschinenschreiben erforderlich. Offerten S. Fuchs, Łódź, Petrikauer 50 unter Nr. 1332. 394

Dr. Wajnberg
ספעצ. פון הארץ-און לונגען-קראנקהייטען
ציגעל-גאס 11, טעל. 126-02
נעמט אן פון 9–10 פריה, 3–4 און 8–9 אוונד.

ארטאפעדישער אנשטאלט
פראטעזען, גארסעטען, אר טאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאטפוס איינלאגען געגען פיסשמערצען אלס נאך גיפס-אבדרוק.
Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פיעטריקאווער 119, טעל. 261-81

געזעצליכער פערבאט צו פיהרען אנטיסעמיטישע העצע אין קאנאדא

קוועבעקער רעגירונג פיהרט איין דראסטישען געזעץ געגען ראסען און רעליגיעזער העצע

מאנטרעאל (י. ט. א.) די רעגירונג פון קוועבעק האט אויסגעארבייט א געזעץ-פראיעקט ווענען בעקעמפען יעטוועדער מין פון אנטי-רעליגיעזער און אנטי-ראסישער אגיטאציע. דער פראיעקט וועט פארגעשטעלט ווערען דעם פארלאמענט נאך אין משך פון דער לויפענדער סעסיע.

דער געזעץ-פראיעקט זעהט פאר, אז יעדער יחיד, וואס וועט זיך פיהלען בעליידיגט צוליב אנגריף אין דרוק און ווארט אויף דער ראסע אדער רעליגיע, צו וועלכער ער געהערט, הגם דער אנגריף האט זיך נישט בעצויגען אויף איהם פערזענליך, וועט האבען דאס רעכט אנצוקלאגען דעם אנגרייפער אין געריכט און פאדערען יוסטיץ-סאטיספאקציע.

ווי עס הייסט, בעשטרעבט די רעגירונג מיט דעם נייעם געזעץ צו בעקעמפען די „גאילו"-אויסגאבען („גאגלו", „לע מירואר" א. אנד.), וואס פיהרען זייט יאהרען א גיפטיגע אנטי-יודישע העצע צווישען די קאנאדישע פראווינצען און וואס זייערע אייגענטימער און רעדאקטארען האבען ביז-איצט נישט געקענט צוגעצויגען ווערען צו פעראנטווארטליכקייט, ווייל עס האט געפעהלט אן ענטשפרעכענדער געזעץ.

נעגען די „גאגלו"-אויסגאבען זענען שוין מעהרערע מאל אריינגעטראגען געווארען אנקלאגען אין געריכט, זיי זענען אבער געבליבען אהן רעזולטאט. דאס לעצטע מאל איין אזא אנקלאגע געבראכט געווארען פאר'ן געריכט אין סעפטעמבער ה. י. דאס מאל האט זיך אבער דער פאפולערער קוועבעקער ריכטער דעזאלניע נישט בעגנוגענט מיט'ן פארמעלען דערוויטערען די אנקלאגע מחמת דעם פעהלען פון אן ענטשפרעכענד געזעץ, נאר ער האט דערביי געהאלטען א שארפע רעדע געגען דער אנטיסעמיטישער גיפט-קאמפאניע פון די „נאגלו"-פובליקאציעס און אויסגעדריקט זיין טיפען בעדויערן, וואס דאס געזעץ גיט איהם נישט די מעגליכקייט צו בעשטראפען די העצער, אזוי ווי זיי האבען פערדינט.

דער דאזיגער ארויסטריט פון פאפולערען ריכטער האט בעוואויגען דעם פרעמיער-מיניסטער טאשערא צו מאכען אן עפענטליכע ערקלערונג נעגען דער אנטיסעמיטישער קאמפאניע, אונטערשטרייכענדיג דערביי די נויטווענדיגקייט איינצופיהרען א געזעצליכע קאנטראל איבער דער פרעסע.

אין די יודישע קרייזען איז דער אנגעקינדיגטער געזעץ פראיעקט פון דער רעגירונג אנגענומען געווארען מיט גרויס צופרידענהייט. עס איז קיין ספק נישט, אז די רעגירונג וועט פאר איהר פראיעקט בעקומען די שטימען פון כמעט דעם גאנצען פארלאמענט.

יודיש טעאטער זאל „פילהארמאניע" נארוטאוויטשא 20.
היינט, פרייטאג, ד. 27 יאנואר, 9 אוונט פאפולערע פאלקס-פארשטעלונג!
איבער אלע ערווארטונגען!
2 פארשטעלונגען פאר 1 בילעט 2
דאס אלץ נאר פאר 49 גראשען ביז 2 זל. 19 גר.
עס ווערט געשפילט צום ערשטען מאל אין לאדז דער אמעריקאנער שלאגער
דער קעניג פון ליבע
מוזיקאלישע שטיק אין 3 אקטען פון זאלאטארעווסקי, מוזיק פון י. וואהל.
אדאלף לעהרער אין זיין קרוין-ראל אלס סקולפטאר-מאלער פלאטאן דאווידאוו.
העלענא לאנדאו אין איהר סוקצעס-ראל אלס לאורה. די איבעריגע ראלען ווערען אויסגעפיהרט פון די בעוואוסטע ארטיסטען (לויט א. ב.) פרויען: אמזעל, ביאלקאוויטש, בעזאזאן, צווייליך. מענער: אמזעל, באלבירסקי, ביאלקאוויטש, נייהויז, צווייליך א. א.
צום שלוס: א שפיל-קאנצערט א. ג. ס'איז א פרעהליכ'ע וועלט!!!
ס'לאכט אהן אויפהער! לאכען איז געזונד! ס'לאכט ביז טרערען! יעדער איינער מעג קאנען איהר האבען א יערענעגעהמ'ם דאס ביליגע בילעט. — בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

היטלער ווידער אין אפאזיציע

די געשעהענישען געהען אבער נישט אזוי ווי די „נאצי" ווינשען זיך

בערלין. די קעמפערישע און קריגערישע ארויסטרעטונגען פון די היטלעראווצעס זענען פ'ן זייער זייט א נייער פרוב ארייננעקומען אין זייער האנד די מאכט שוין נישט דורך פארלאמענטארישע קאמבינאציעס און אינטערהאנדלונגען, נאר דורך דעמאנסטרירען דעם כוח פון זייערע שטורם-אפטיילונגען.

היטלער און זיינע נאהענטע מיטהעלפער ווארפען זיך פון איין זייט אין דער צווייטער ווערלענדיג זיך דערשלאגען צו דער מאכט און אוועקשטעלען בראש פון דער רעגירונג דעם „פיהרער", מעג עס זיין שוין אפילו פון א קאאליציע-קאבינעט.

מיט עטליכע חדשים צוריק איז ביי די היטלעראווצעס געווען אקטועל דער לאזונג פון פערכאפען די גאס און מיט דעם צייטפונקט האבען זיי פראוואצירט א רייהע צוזאמענשטויסען. די פרובען האבען זיך נישט איינגעגעבען און מען האט געמוזט געהן אויס'ן וועג פון אונטערהאנדלונגען און פון קאמפראמיסען. דער „מארש אויף בערלין" האט זיך פארענדיגט מיט דעם קוריאזען פארשלאג פון היטלער'ן, אז הינדענבורג זאל איהם מאכען פאר א מיניסטער, און הינדענבורג האט איהם נישט געוואלט מאכען.

פון דעמאלט אן האבען זיך די כוחות פון די נאציאנאל-סאציאליסטען גענומען פערקלענערן. נישט פאר טאמער, נישט מאן שלייכער האבען נישט געהאט קיין שום חשק אפצוטרעטען זייער א"ט היטלער'ן. איצט פרובען די היטלעראווצעס ווידער זיך צו דערשלאגען דאס זייעריגע דורך פונאנדערפעסען א בירגער-קריג. זיי האפען, אז די קאמוניסטען וועלען ארויסנעהמען די ארויספאדערונג צום קאמף און וועלען געבען די נאציאנאל-סאציאליסטען די געלעגענהייט צו שפילען די ראלע פון רעטער געגען דער קאמוניסטישער געפאהר. נאכדעם ווי די היטלעראווצעס וועלען האבען אויף די גאסען אנגעלערנט די קאמוניסטען, ווען בלוט וועט זיין פערגאסען, וועלען זיי, די היטלעראווצעס, קענען אוועקשטעלען די פראגע וועגען איבערנעהמען די מאכט און זיי וועלען דערגרייכען וואס זיי ווילען אהן וואהלען צום רייכסטאג און אהן פארלאמענטארישע קאמבינאציעס.

עס ווייזט אבער אויס, אז שלייכער, הגם ער וויל נישט רייצען די נאציאנאל-סאציאליסטען, האט ער אבער דאך נישט ברעה זיי אין גאנצען מיטצוהעלפען. די לעצטע בלוטיגע געשעהענישען אין בערלין האבען זיך אפגעשפילט נישט אזוי ווי די היטלעראווצעס האבען זיך עס געוואונשען. אמת, דעמאנסטראציעס זענען פארגעקומען, צוזאמענשטויסען זענען געווען, אבער זיי האבען נישט אנגענומען יענעם מאסען כאראקטער, וועלכער איז נויטיג געווען פאר די היטלעראווצעס אלס הקדמה צום קאמף פאר דער מאכט מיט די מיטלען פון בירגער-קריג.

עס איז אבער קיין ספק נישט, אז די רעגירונג פון גענעראל שלייכער וועט די איבריגע דערשטיקען מיט א פעסטער האנד און אז די געשעהענישען וועלען זיך פונאנדערוויקלען נישט אזוי, ווי דאס ווינשען זיך די נאציאנאל-סאציאליסטען.

שארפע לופט, פראסט און ווינד

הינדערן נישט פראוואצירען אפילו דער דעליקאטסטער הויט קיין שום שאדען, אויב מען היט זי פריגעזן שטענדיג מיט דעם קרעם הערבא. דער אנגענעהמער-פרעם דרינגט ארויס, פארשיכערט די פארעס פון דער הויט, שאפענדיג אומזיכטבארע פערהיטונגס-שיכט. די אויבערהויט פון נאזיל און הענט ווערען דערביי עלאסטיש און דערשטארקט-פעהיג אויף די שעדליכע אטמאספערישע ווירקונג. שוין צו בעקומען פון 90 גראשען.

KREM HERBA

א מיליאן זלאטעס דעפיציט יעדען טאג

פינאנציעלע ווירטשאפט אין לאנד אין בעלייכטונג פון אפאזיציע

אין פ'ן ראנד פון דער בודזשעט-דעבאטע, וואס ווערט איצט געפיהרט אין סיים מאכט דער „ראבאטניק" פאלגענדע זעהר פעסימיסטישע בעמערקונגען:

איצט איז די סיטואציע פיל ערגער, איידער מיט א יאהר צוריק. אלע פאראיאהריגע רבוחות, אז דער בודזשעט וועט גענאכט ווערען אין גלייכגעוויכט, האבען זיך ערפילט טונקט קאפויער, נישט קוקענדיג אויף דער נייער רעדוקציע פון די ארבייטער-לוינען, נישט קוקענדיג אויף די אלך שטארקערע „איינשפארונגען" אויפ'ן חשבון פון די וויכטיגסטע בעדערפענישען אין לאנד, נישט קוקענדיג אויף דעם ריקזיכטסלאזען דרוק פון דער שטייער-שרויף, נישט-קוקענדיג אויף דער הלואה אין באנק פאלסקי און „געווינס" פון בילאן, — נישט קוקענדיג אויף דעם אלעמען, בעטרעפט דער מיקסימער דעפיציט פאר 9 חדשים פון לויפענדען יאהר הזכיר 220 מיליאן זל. נישט רעכענענדיג די פערשולדיגונגען פון דער מלוכה-קאסע פאר פערשידענע ליפערונגען, וואס ווערען אלץ אפגעלעגט און ווילבע מ'וועט דאך אמאל מוזען בעצאהלען. וויפיל עס בעטרעפט אט די לויפענדע פערשולדיגונגען איז גענוי נישט בעוואוסט, א כברא, אז דאס בעטרעפט ביז 100 מיליאן. דאס פינאנץ-מיניסטעריום ערטיילט נישט קיין קלארע אויפקלערונגען אין דער פארשלאג, וואס איז אריינגעטראגען געווארען אין דער בודזשעט-קאמיסיע, וואס פאדערט די דאזיגע אויפקלערונגען, איז דורך דער סאנאציע אפגעווארפען געווארען.

דער אמת'ער מצב פון אונזערע פינאנצען איז אלזא פערדעקט מיט א פינסטערקייט און ביז פראפעסאר קושיזשאנאווסקי, אנ'עדות, וועלכער שטעהט אויסער יעדען חשד, שרייבט אין זיינע בודזשעט-ארטיקלען, אז דער אמת'ער צושטאנד פון דער מליכה-קאסע זעהט אויס א ביסעל אנדערש, איידער דאס, וואס שטעהט אין בודזשעט, אוגטערשטרייכענדיג מיט אונרוהיגקייט, אז די גאנצע פינאנציעלע ווירטשאפט אונזערע ברענגט דעם לאנד א מיליאן זל. דעפיציט א טאג. דערייבער צוטהאלט נישט דער נייער פרעלימינאר, איבער וועלכען עס ארבייט איצט דער סיים. קיין שום אפטימיזם, ווייל אפילו דער סאנאציע האט דא פערפעהלט סאנאציע. דער בודזשעט ווייזט שוין אפען ארויס א ריזיגען דעפיציט פאר אונזערע פצרהעלטנישען פון 361 מיליאן זל.

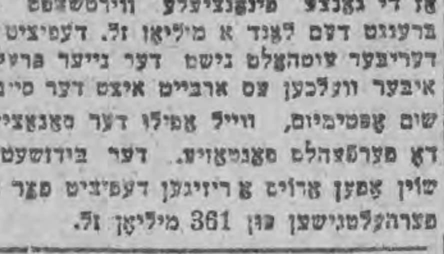

היינט און פאלג. טעג!
שעהנער און מעלאדישער פילם א. נ.:
הערצער-קאמאנדא
„Liebeskomando"
אין די הויפט-ראלען:
Gustaw Froehlich
און Dolly Haas
פריהליכער רעווי פון ליבע און געזאנג, געשאפען אויפ'ן גרונד פון מיליטערישען לעבען.
אנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12 א זייגער בייטאג
פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער.
הנחה-ס לעמען גילטיג אהן בעגרענצונגען.
דער זאל איז שטארק בעהייצט.
נעכסטער פראגראם: „מאטא האריי"

!!! גענעראל קאטאווסקי !!!

פון — ר. גול

דאס איז געווען דעם 24-טען נאוועמבער 1905. מ'דראט קאטאווסקין געטראגט צוריק אין טורמע און דאן מאל האט מען איהם פערשלאסען אין א קאמער אויבער דער ערד און מ'האט איהם געשמידט אין קייטען.

אבער קאטאווסקי האט אלץ נישט אויפגעגעבען די האפנונג זיך ארויסצורייסען פון דער טורמע. קלאפענדיג אין די וואנט האט ער זיך „דורכגעשמועסט" מיט אן ארכיסטען, וועלכע זענען געווען פעראורטיילט צום טויט, און ס'איז געבליבען, אז מ'זאל גראבען א טונעל אונטער דער ערד.

צוויי חדשים האט מען דעם טונעל געגראבען, אונטער דער פראוואקאטאר ס. רעיך האט געמסרט און דער פלאן איז דורכגעפאלען.

דאן האט קאטאווסקי פארגעלעגט די אנארכיסטען א נייעם פלאן. ער האט זיי געזאגט:

— איהר האט דאך גארנישט וואס איינצושטעלען, סיי ווי זייט איהר דאך פעראורטיילט צום טויט, איז — לאמיר מאכען א בונט אין דער גאנצער טורמע!

די אנארכיסטען האבען אבער דעם קאטאווסקיס פלאן נישט אנגענומען.

עס איז גאר קיין ספק נישט, אז אין דעם פרט פון פערבישופטען מענשען און זיי מאכען אונטערטעניק צו זיך איז גייגארי קאטאווסקי געראטען אין דעם בערהמטער רעוואלוציאנער כאראקטער ביטשאיעוו, וועלכער האט איינם סטיגעיעווער ראהווען פון דער פעטראפאוולאווסקער פעסטונג ממש פערבישופט אלע וועכטער און זיי געבראכט דערצו, אז זיי זאלען טאן אלץ, וואס ער, דער פערשפארטער ארעסטאנט הייסט זיי טאן.

מיט קאטאווסקין איז אויך געווען דאס זעלבע. זיין ווארט איז אין טורמע געווען א געזעץ. אלע ארעסטאנטען האבען איהם געפאלגט. פונקט ווי ער וואלט געווען זייער קאמאנדיר. און ס'איז דא דער גאר קיין וואונדער נישט געווען, וואס די בעסטע פון דער טורמע האבען פאר איהם אזוי מורא געהאט, אז זיי האבען געטרויט אונטערקויפען עטליכע קרימינעלע פערברעכער, זיי זאלען דערהרגען קאטאווסקין אין א געשלעג און ס'זאל הייסען, אז דאס איז געווען נישט מעהר ווי א צופאל.

בלוין דריי קרימינעלע פערברעכער האבען זיך געלאזט אונטערקויפען, און דאס זענען געווען: הונגארי, ראגאטשעוו און קאולאן. עס איז שוין ביי זיי געווען אפגעמאכט צו דערהרגען קאטאווסקין אין באד; זיי וועלען איהם א באריהמטען אפגיסען מיט זודיק וואסער און דערנאך זיך צוזאמלען אין איינעם, וועלען זיי איהם דערשטיקען אויף טויט. אבער איינער מענשען האבען דאס דערציילט קאטאווסקין און ס'איז דערפאר פונ'ם פלאן גאר נישט געווארען. דאן האבען די דריי קרימינעלע פערברעכער בעשלאסען זיך צו פערטשעפען מיט קאטאווסקין אויפ'ן הויף און איהם דערהרגענען מיט שטיינער. אבער אויך אט דער פלאן זייער איז נישט געלונגען; ווען זיי האבען זיך מיט קאטאווסקין פערטשעפעט אין הויף, איז באלד געוואלדען א געשלעג אויף טויט און לעבען צווישען אלע ארעסטאנטען און דער זייער איז ארויסגעקומען קאטאווסקי, נישט גאר דערפאר וואס ער איז אליין געווען שטארק און געניט, נאר אויך דערפאר, וואס די מערסטע ארעסטאנטען האבען זיך איינגעשטעלט פאר איהם.

א קורצע צייט נאכדעם האט מען קאטאווסקין פעראורטיילט אויף צעהן יאהר קאטארגע, און מען האט געהייסען, אז ער האט דעם אורטייל אויסגעהערט רוהיג און געלאסען. פריהערדיג זיך האט ער געמאכט אזא בעמערקונג:

— צען-צעהן יאהר — איז דאך א קיקיק קלייניגקייט אין פערגלייך מיט דער אייביגקייט...

א געשמידטען אין קייטען האט מען קאטאווסקין אוועקגעשיקט קיין סיביר אויף קאטארגע.

אויפ'ן וועג קיין סיביר האט קאטאווסקי פערזוכט דעם טעם פון יעליסאוועטגראדער, סמאלענסקער און איראלער טורמען. אינטערוועגס האט ער געגלאזט הערען דעם קלאנג פון די קייטען, און וועלכע ער איז געווען געשמידט און אזוי האט ער זיך לאנג געשלעפט און געשלעגען ביז ער האט זיך מיט זיינע קייטען צעקלונגען איבער סיביר אויך.

צו פערציק און פיר און פערציק וויאמסט א טאג האט מען די ארעסטאנטען געטריבען. א סך מענשען זענען געפאלען, ווייל זיי האבען שוין מעהר קיין כוח נישט געהאט צו גיין. אבער די וועכטער האבען זיי געצוואונגען ווייטער צו גיין.

„קלינגט, קלינגט, קייטען ארעסטאנטישע"!

א חינעסער איז דאן געווען א שוועכער, א סיבירער. דער פראסט האט געשריגען. ווינטער האבען פון פנים שטיקער געריסען און זאווערוכעס האבען די אויגען נישט געלאזט עפענען. די פאליטישע און קרימינעלע ארעסטאנטען האבען געמיינט, אז זיי וועלען אומקומען אויפ'ן וועג. אין א סך פון די וואגען געשאלטען און געוועדלט. דער איינציגער, וואס האט אלץ געדולדיג איבערגעטראגען, איז געווען קאטאווסקי; ער האט אלעמען איינגעפאקט אייבערראשט מיט זיין מערקווירדיגער אויסדויער-קראפט און מיט זיינע ספאנטאנישע ווערט. איינ'ם שטארקסטען פראסט האט ער זיך געקעמט אויסטאן נאקעט ביז'ן גארטעל און זיך אוועקשטעלען מאכען גימנאסטישע איבונגען, אנרייבענדיג דעם קערפער מיט שניי.

— אזא מענשען האבען מיר גאר קיינמאל אין לעבען נישט געזעהן: — האבען די בעוואכער וועכטער געזאגט.

דער עלטסטער וועכטער האט פון קאטאווסקין די גאנצע צייט די אויגען נישט אראפגענומען. ער האט פון איהם א סך געהערט און ער האט אלץ מורא געהאט, ער זאל נאך אויפ'ן וועג נישט אנטלויפען. „אזא מענש — האט ער זיך אוועקגעטראכט — קען דאך אפילו ווינטער נאקעט ארויסשפאצירען גאנץ רוהיג אין דער לענג און אין דער ברייט", און ווען מ'האט קאטאווסקין, ענדליך, געבראכט אויף דער נערטשינסקער קאטארגע, האט דער עלטסטער וועכטער פרייער אפגעאטעמט, עס איז איהם ארונטער א גאנצ פוד פון קאפ.

צוויי יאהר האט קאטאווסקי אויף קאטארגע געארבייט אין מינעס, טיף אונטער דער ערד, און ער האט די קאטארגע געדולדיג איבערגעטראגען. און ס'איז גאר קיין ספק נישט, אז ווען דאטאווסקי וואלט איהם געמאכט אין יענער „טויטען הויז", וואלט ער זיכער שטארק און שטענדיג באהאנדעלט פערבראכט מיט איהם, ווייל געווען איז קאטאווסקי נישט גאר א מארדער, נאר אויך זעהר אן אינטערעסאנטער מענש. אין די שווארצע שאכטע אויגען זיינע איז שטענדיג געלעגען א טיפער אומעט, און דאס האט דיך אפשר געצויגען דערפון, וואס ער האט קלייבענהייט געפיהלט א רחום און ממש אויך זעהן פון, וואס ער האט א סך פאנטאסטישע בילדער געלייענט און זיך שטענדיג געיאגט צו שאפען א וועלט, וואס עקזיסטירט נישט אין דער ווירקליכקייט.

דאס איז געווען א מענש, וואס האט מיט א לייכטען געמיט געקענט אוועקגעבען א חבר דאס לעצטע העמד, און מיט דעם זעלבען לייכטען געמיט אוועקשטעלען א מעסער אין הארצען. אין דעם סאל-

דאס, אדער דעם ווערטער, וואס לאזט איהם נישט אנטלויפען. מענשען, וואס האט קאטאווסקין וועגען, האבען מיר די צעהלט, אז ווען ער פלעגט זעהען ווי ארימע קינדער געהען ארום אנגעריסענע, פארגעסליסען און הונגעריג, האט ער געוויינט, און די טרערען האבען זיך איהם געגאסען פון די אויגען. אבער ווען ער, דער גיבור מיט די שווארצע האר און מיט די שווארצע אויגען, פלעגט זעהן זיין, האבען די געוואגסטע מערדער זיך פאר גיהם דערשראקען; איין בליק זיינער איז געווען גענוג, אז זיי זאלען זיך אהויבען שאקלען צוריק, פונקט ווי איבער-געשראקענע הינט, וואס בעהאלטען די עקען.

דאס איז געווען א מענש מיט אנאמאליע ווערגלייכער גבורה און מיט א מערקווירדיג אינטערעסאנטען כאראקטער — א סטעפקא ראזין פונ'ם צוואנציגסטען יאהרהונדערט.

ווען די קאטארגע אין סיביר איז קאטאווסקין שוין אזוי נמאס געווארען, אז ער האט זי שוין מעהר נישט געקענט אויסטראגען, האט ער בעשלאסען צו אנטלויפען. מעהר ווי צוויי יאהר האט ער וועגען דעם גארנישט אויפגעהערט צו טראכטען, און איינמאל, ווען ער האט מיט א רירע געגראבען ערד, האט ער זיך מיט אמאל געגעבען א יוארף אויף די צוויי וועכטער, וואס זענען גיואר געשטאנען איבער לעבען, ער האט די ביידען דערהרגעט און איבערשטייגענדיג א טיפע טאל איז ער אנטלאפען אין דער טייגע, אין דעם געדיכטען סיבירער וואלד.

דאס איז געווען ווינטער, אין יאהר 1913.

אין דער טייגע קען מען אמאל פערבלאנדזשעט ווערען אזוי, אז מען זאל שוין קיינמאל דעם וועג צוריק נישט געפינען. אויף מיילען און מיילען ציהט זיך דער וואלד אהן א ראנד און אהן א שטעג. אבער קאטאווסקי האט דאס מען נישט פערבלאנדזשעט.

נאכדעם ווי ער איז פון דער קאטארגע אנטלאפען, האט ער זיך פיר יאהר ארומגעשלעפט איבער רוסלאנד. די ערשטע צייט איז ער געווען וואקע אין סיביר, אין טאמסק, דערנאך איז ער געפאהרען ווייטער, אבער עס האט איהם אלץ געצויגען צוריק אהיים — קיין בעסאראביע, וואו עס זענען דא אזוי פיל געשטערטע און וואו די שטיבלעך זיינע בעפוצט מיט מאלדאוואנישע געמאלענע און טעפעכער.

אויף דער וואלגע האט קאטאווסקי געלעבט ווי אן ארבייטער. ער האט ביים האפען געארבייט אלס א „בורלאק", געשלעפט און געשלעפט שווערע משא. די אנדערע בורלאקעס האבען בעוואונדערט זיין גבורה און אויך זיין גייסטען אפעטיט ביים עסען, זיי האבען גאר נישט געקענט פערשטיין, ווי אזוי עס איז גאר מעגליך, אז א גיבור זאל נישט טרינקען קיין בראנפען. אנשטאט בראנפען האט קאטאווסקי געטרונקען מילך.

אין באלאשאוו האט קאטאווסקי געארבייט אין א מיהל און דער בעלעבאס האט גאר אנגעקוואלען פון איהם און פון זיין גבורה. עס איז איהם געפעלען ווי דער ריז טראגט אייזען און צעברעכט באלקענעס מיט די הענט אין ער האט איהם ליב געקראגען דערפאר. און איינמאל, זיצענדיג מיט'ן בעלעבאס אין קאנטאר, האט קאטאווסקי'ס לונג געגעבען א כאפ א וועהאלוועד:

— די הענט ארויף! — האט ער אויסגעשריען.

ער האט דאן ביים בעלעבאס צוגענומען דאס גאנצע געלט, וואס ער האט געהאט און אוועק — ווי אין וואסער אריין.

(ווייטער קומט)

די איינלאדונג פון די אראבער

צו די פאזיטיווע ידיעות וואס קומען לעצטענס אן פון ארץ־ישראל איז געהאט צוגעקומען א זעהר סענסאציאנעלע און גאר וויכטיגע: די אראבער פון עבר הירדן האבען רעשלאסען איינצולאדען יודען און האבען זיי פארגעשלאגען צו ערווערבען באדען, עס זענען שוין אפילו געווען געשלאסען גאנץ בעדייטענדע טראנזאקציעס. די פרייד האט אבער נישט לאנג געדויערט. די יודען־פיינדליכע כוחות אין פאלעסטינע האבען זיך באלד מאביליזירט. די פאלעסטינער אדמיניסטראציע, וועלכע האט פאר די יודען, ווי מיר האבען נעכטען געשריבען, בלויז העפלעכקייטען, האט גענומען אויסאיבען דעם גאנצען דרוק אויפ'ן עמיר אבדולא פון טראנסיארדאניען, ער זאל מבטל מאכען די געשלאסענע באדען־קניות. מיטגעהאלפען דער אינטערווענירונג האט נאטירליך מיט זיין גאנצען איינפלוס דער גרויס־מופטי פון ירושלים. און די אינטערווענץ האט געהאלפען. לויט דער לעצטער ידיעה פון ארץ־ישראל איז דער גורל פון דער זאך, וועלכע וואלט געווען געעפענט גאר ברייטע אויסזיכטען פאר דער יודישער קאלאניזאציע, גאר נישט געווארען, אבער די סיבות וואס האבען בעוואויגען די אראבער צו מאכען די ווענדונג צו די יודען, זענען געבליבען און זייער ווירקונג וועט דויערן אויך ווייטער. די אינטערעסאנטקייט פון טראנסיארדאניען געגען דער הויכער קולטור פון יודישען ישוב און די וואוילשטאנד, וואס פליסען צוליב דעם אויף די אראבישע בעפעלקערונג, וועט אויך ווייטער קענען רעוואלוציאנירענד ווירקען אויף די אראבער פון טראנסיארדאניען. אינטערעסאנטע בעמערקונגען וועגען דעם ענין ברענגט הר י. טהאן אין אן ארטיקעל אין „ה. דו."

הערבערט סאמועל האט געהאט זיין אייגענעם בליק אויפ'ן פראבלעם פון רעאליזירען דעם ציוניזם. מ'קאן דעם בליק אזוי אדער אנדערש קריטיקירען, אבער מען מוז אנערקענען, אז ער איז געווען ערליך געמיינט און האט קאנסעקווענט געשטרעבט צום ציל. דער ערשטער הויך־קאמיסאר פון פאלעסטינע האט געהאלטען, אז קודם כל דארף מען פאר יעדען פרייז בעמיהען זיך אז די רוה זאל נישט געשטערט ווערען, כדי וועלכע עס איז נישט ארבייט זאל בכלל זיין מעגליך. ערשט שפעטער וועט מען קאנען זארגען, אז די ארבייט זאל אויסגעפיהרט ווערען. אויב די אראבישע עקסצעסען מאכען בכלל אונמעגליך יעדווע ארבייט, אפילו אין די ענגסטע ראהמען, איז זיין ערשטע און איינציגע זארג געווען די אראבער צו בערוהיגען.

הערבערט סאמועל איז נישט געווען קיין גענעראל, ער איז געווען דער פולער היפך פון קריגערישקייט. ער האט זיך דערביי געוואנדען צו זעהר פריידליכע מיטלען. און בעווסט האט ער זיך דערביי ווי געוועהנליך אין אזעלכע פאלען, מיט מעטאדען, וואס זענען צום ווייניגסטענס געאייגנעט; ער האט זיך צוריקגעצויגען פאר די אראבער און ער האט זיי געוויזען אז ער אנערקענט זייערע „רעכט". דאס האט גארנישט געהאלפען ווייל די אראבער האבען געוואלט האבען דאס „פולע רעכט". און איבעריגענס האבען זיי זיך נישט בערוהיגט. אונז אבער האט דאס פאציפיקאציע־סיסטעם פון סאמועלען געקאסט זעהר פיל, הגם די געזעצליכקייט הייסט אנערקענען, אז פאר דער צייט פון זיין רעגירען האט מען דאך געקאנט אנהויבען עפעס צו טון. אלס לאנג דויערנדער רעזולטאט איז אונז פארבליבען פון יענער צייט דער אומגליקליכער קאמענטאר צום מאנדאט וואס איז אונז אנגעווארפען געווארען אין דער פארם פון טשערטשיל'ס ווייסבוך. דער קאלאניאל־אמט האט פארמעל געצוואונגען די ציוניסטישע ארגאניזאציע צו געבען אן אונטערשריפט אונטער'ן דאזיגען בוך, וואס האט פאקטיש בעגרענצט אונזערע רעכט. מיר זענען דעמאלט נאך געווען צו שוואך אין לאנד, מיר האבען געהאט צו ווייניג מענשען און געלד, כדי צו קאנען שטעלען א געהעריגען ווידערשטאנד... אונזערע פריינד. ווען סאמועל און טשערטשיל וואלטען גערעדט ווי אונזערע געגנער, דאן וואלטען מיר זיך פערטיידיגט. אבער זיי זענען געקומען צו אונז ווי די הארציגסטע גוטע פריינד און האבען אונז איינגאנצען ענטוואפענט. מיר האבען זיך אונטערגעגעבען.

און ערשט דעמאלט האט מען אפען און בולט אפגעריסען פון פאלעסטינע טראנסיארדאניען. ענגלאנד האט בנוגע דעם דאזיגען לאנד געהאט איהרע פלענער. ענגלאנד האט געוואלט דארט בעזעצען איהרע דינאסטען, און האט דאס נאטירליך גאנץ שנעל און פאר א טייערען פרייז געטון. עס ליגען אין זכרון די דראמאטישע פאסירונגען וואס האבען זיך דארט אפגעשפילט אויפ'ן באדען פון קאמף צווישען די דינאסטען. מיר האבען פערלוירען די מעגליכקייט צו פערשפרייטען אונזער קאלאניזאציע אויף טראנסיארדאניען. עס איז דערגאנגען אפילו דערצו, אז מען האט פאר אונז איינפאך פערקלאפט די טיר פון דאזיגען לאנד.

ס'איז א בעקאנטע זאך, אז דאס לאנד איז כמעט נישט בעוואוינט, דאכט זיך ווי מען קאן אור טיילען לויט דער ווינציגער סטאטיסטיק, אז אין לאנד וואוינט קוים א פינפטעל פון דער צאהל בעפעלקערונג, וואס וואוינט אין מערב־טייל פון דעם לאנד. די אראבער האבען זיך אויסגעדרוקט, אז זיי האנדלען אויסערגעוועהנליך קלוג און זיי האבען דערצו געהאט די פולשטענדיגע אפראבאטע פון גרויס־מופטי.

ווען דער אלטער פאספילד האט אויף אונז אנגעשיקט אלע מאל נייע בלעטער זיי זאלען אונז פערשעלטען, און יעדע האבען מיט דעם בלייטשיפט אין דער האנד בערעכנט אז אין פאלעסטינע איז פערהאן צו ווייניג ערד, אז עס קאן פעהלען ערד פאר די אייניקלעך פון איצטיגען אראבישען דור, האבען מיר הערויף געגעבען א ענטפער: קודם־כל

דער פאליטישער מאמענט

די שוועריגקייטען פון דער רעגירונג פאל־באנקור — שעראן אין פראנקרייך

מיט עטליכע וואכען צוריק האבען מיר אין צוזאמענהאנג מיט דער דימיסיע פון פראנצויזישען פרעמיער הערריא געשריבען, אז הערריא איז אויסגעפאלען דער גליקליכער גורל צו פאלען אויף זיין פאסטען ווי א העלד: דעם אמטירענדען פרעמיער האט דער פארלאמענט איינגעשטעלט א שטורמישע אוואציע, ווייל די דימיסיע איז געקומען נישט צוליב דער שולד פון דער רעגירונג, נאר צוליב אויסערליכע סיבות, צוליב דער קאמפליקאציע ארום דער אמעריקאנישער פאדערונג אונבעדינגט צו בעצאהלען די דעצעמבער־ראטע פון דעם קריגס־חוב. מיר האבען דעמאלט טאקע געמיינט, אז דער שיקזאל פון הערריאס קאבינעט איז סיי ווי געווען געשטעמפעלט, ער וואלט אלצאיינס געפאלען צוליב די אינערליכע שוועריגקייטען. אלא וואס דען, הערריא איז אוועק און די שוועריגקייטען זענען געבליבען אויף די פלייצעס פון זיין נאכפאלגער פאל באנקור, כדי צו זיין גענוי: פאל־באנקור, דער געוועזענער סאציאליסט, וועלכער האט זיך נאך לאנגען ערווארטען דערשלאגען צום רודער פון פראנקרייך, שפילט אין זיין רעגירונג נישט די ערשטע און נישט די וויכטיגסטע ראלע. די הויפט־פיגור שפילט זיין פינאנץ־מיניסטער שעראן. אויף איהם איז געווענדעט די גאנצע אויפמערקזאמקייט, וואס וועט זאגען שעראן? ווי אזוי וועט האנדלען שעראן? דאס איז די פראגע, וואס אינטערעסירט איצט יעדען אין פראנקרייך. און אויב עס וועט פאלען דער קאבינעט, וועט עס זיין מעהר די מפלה פון שעראנען, ווי פון פאל באנקורן.

אז דער פראנצויזישער קאבינעט וועט פאלען, דערין ליגט נישט פאר קיינעם קיין שום צווייפעל. עס שטעהט נאר די פראגע ווען ער וועט פאלען: אין א וואך ארום, אדער פריהער אדער גאר א ביסעל שפעטער. די פינאנציעלע שוועריגקייטען זענען אזעלכע גרויסע, די פרובע צו פערלאטען די לעכער פון בודזשעט שטויסען זיך אן אויף אזעלכע געוואלדיגע מניעות, אז די דימיסיע פון קאבינעט איז אן אונפערמיידליכע זאך.

דער דעפיציט פון פראנצויזישען בודזשעט דריקט זיך אויס אין דער סומע פון א צעהן מיליארד פראנק. אמת, דאס זענען נאכמלחמהדיגע פראנקען, וועלכע בעזיצען נישט דעם אמאליגען פולען ווערט. אבער דאך איז דאס א סומע, וואס איז כמעט צוויי מאל אזוי גרויס ווי דער גאנצער בודזשעט פון פוילען. ווי אזוי זאל מען דעקען אט דעם דעפיציט? שעראן האט געפרובט אויף דער פראגע ענטפערען: א העלפט וועט דעקען דער שטייערצאהלער, די צווייטע העלפט וועט מען זעהען איינצושפארען אין בודזשעט. דער שטורעם האט זיך אויפגעהויבען באלד ווי עס איז נאר בעקאנט געווארען דער פלאן פון פינאנץ־מיניסטער. עס זענען געקומען אין בעוועגונג סיי די בירגער, וואס צאהלען די שטייערען, סיי די מלוכה־דינסטלייט, וועלכע זענען בעדראהט מיט די פארשידענע איינשפארונגען און קודם כל די אנטיילנעהמער פון קריג, וואס אויף זייערע פענסיעס זאל געמאכט ווערען אן אטענטאט.

בעאמטע איז אין פראנקרייך פערהאן א גאנץ היבשע צאהל פון א מאן זעקס הונדערט טויזענד, דאס איז א זעהר גוט ארגאניזירטע און קאנסערוואטיווע ארמעע. זיי האבען באלד אויסגעשיקט צו שעראנען א דעלעגאציע, וועלכע האט געפאדערט שטעלען דעם מיניסטער פראגען און בעדינגונגען. דער מיניסטער האט געוואלט רעדוצירען די פענסיעס אויף פינף פראצענט, דאן פערקלענערען די אויסגאבען אויף רעפרעזענטאנץ, אויף פערשידענע סובסידיעס (וועלכע נעמען אין געוויסע פאלען א סקאנדאליעזע פארמען) אבער די בעאמטע האבען נישט געוואלט הערען וועגען קיין שום רעדוקציעס. אין אנדערע לענדער געהען די רעדוקציעס פון בודזשעטען קודם כל אויפ'ן חשבון פון די בעאמטע. אין פראנקרייך איז דאס לייכטער צו זאגען איידער דורכצופיהרען. דארט בילדען די בעאמטע א גרויסען און איינהייטליכען פראנט, מיט וועלכען די רעגירונג מוז זיך רעכענען. די בעאמטע האבען אפען געשטעלט די דראהונג פון רעוואלוציע, סאבאטאזש, שטרייק א. דגל. די שטייער־בעאמטע, א שטייגער, האבען געדראהט, אז זיי וועלען זיך אנהויבען בעציהען מילדער צו די שטייער־צאהלער. מיט וואס אזא מילדקייט דראהט דער מלוכה־קאסע איז זיך לייכט פארצושטעלען.

א הארבע פראגע איז מיט די געוו. אנטייל־נעמער אין קריג, מיט די אזוי גערופענע קאמבאטאנטען. וועגען זיי האט נאך קלעמאנסא געזאגט, אז דאס זענען פריווילעגירטע בירגער. יעדער קאמבאטאנט בעקומט פון דער מלוכה א פענסיע: ביים דערגרייכען 55 יאהר 500 פראנק, ביים דערגרייכען 60 יאהר 1000 פראנק. די רעגירונג האט געוואלט די טערמינען איבערדרוקען אויף 60 און אויף 65 יאהר. דערצו נאך ווייזט אן די רעגירונג, אז צווישען זיי, וועלכע בעקומען די אונטערשטיצונג, געפינען זיך אזעלכע, וואס נויטיגען זיך דערין גאר נישט, רייכע לייט, פאבריקאנטען, באנקירען און עהנליכע. אבער די קאמבאטאנטען ווילען נישט הערען וועגען גארנישט: אנהויבען וועט מען מיט אפשאפען די פענסיעס פאר די רייכע קאמבאטאנטען און דאן וועט מען זיך נעהמען צו די איבריגע.

דאן איז געקומען א סדרה מיט די סוחרים. פאר'ן פינאנץ־מיניסטער האבען זיך פארגעשטעלט דעלעגאטען פון 300000 געוועלבער, וועלכע זענען פעראייניגט אין א מעכטיגער ארגאניזאציע, נישט נאר די ווילען נישט הערען וועגען געהעכערטע שטייערען, נאר זיי בעקלאגען זיך, אז די איצטיגע שטייערען זענען אויך צו הויכע.

עס איז ענטשטאנען א פראגע וועגען העכערן די אינדירעקטע שטייערען, אבער פאר דעם האט מען אויך מורא, ווייל דאס לעבען אין פראנקרייך ווערט איצט געהאלטען פאר זעהר טייער.

אט אין אזא לאגע געפינט זיך שעראן און פאל באנקור, וואו ער ווענדעט זיך, שטויסט ער זיך אן אויף א וואנד.

שוועריגקייטען זענען אויך אין פארלאמענט גופא. אמת, די ראדיקאלען זענען פאר'ן קלענערען די הוצאות, אפילו ווען דאס זאל זיין זעהר עמפינדליך פאר די, וואס וועלען דערפון ליידען, אין דעם זין שרייבט אויך די פרעסע פון די ראדיקאלען, אזוי א שטייגער האט געשריבען דער סענאטאר וויאלעט, אז ער קאן נישט פערשטעהן דעם ווידערשטאנד, אויף וועלכען עס שטויסען זיך אן די פארשלאגען פון שעראנען. וועגן אזעלכע מיטלען, ווי א הלוואה אדער אן אינפלאציע קאן מען דאך אפילו נישט רעדען. די וואהל שטעהט צווישען פערקלענערונג פון די אויסגאבען און פערגרעסערונג פון די איינקונפטען פון איין זייט און בענקראט פון דער אנדערער זייט. קיין אנדער וועג איז נישטא. ווי אזוי זשע קאן מען ארויסטרעטען געגען דער נויטיגקייט צו פאדערען געוויסע קרבנות פון דער בעפעלקערונג? עס ווייזט זיך אבער ארויס, אז מען קען יא, און אז די אלע ארגומענטען, וועלכע זענען אזוי וויכטיג פון מלוכה'שען שטאנדפונקט, זענען נישט פאר אלע בירגער איבערצייגענד.

זעהר וויכטיג איז פאר דער רעגירונג די שטעלונג פון די סאציאליסטען. א גרויסע הנחה פון זייער זייט איז געווען דער פאקט, וואס עס זענען געמאכט געווארען רעדוקציעס אין בודזשעט פון דער ארמעע. אבער עס ווייזט זיך ארויס, אז די הנחה האט זיי נישט איינגאנצען בעפרידיגט און אין דעם טרעפען וועלכען עס האט געהאט מיט פאל באנקורן דער פיהרער פון די סאציאליסטען לעאן בלום, האט דער לעצטער זיך אפגעהאלטען צו געבען וועלכע עס איז קלארע צוזאגען.

אט אזוי מוז דער קאבינעט פון פאל באנקורן קעמפען מיט די שוועריגקייטען פון אלע זייטען. דער קאמף וועט זיכער זיך ענדיגען, ווי עס איז די אלגעמיינע איבערצייגונג אין פראנקרייך, מיט דער דימיסיע פון דער רעגירונג. און ווי מען ערווארט, וועט זיך דאן אנהויבען א לאנגדויערנדע בעטט־קריזיס, ווייל שווער וועט זיין צוזאמענצושטעלען א רעגירונג וואס זאל קאנען ארויסקריכען פון פלאנטער, פון וועלכען אפילו אזא געשיקטער פינאנסיסט און פאליטיקער ווי שעראן קאן נישט געפינען דעם אויסגאנג.

ה. ב.

לאיד דזשארדזש

צום 70־טען געבורטסטאג פון גרויסען פאליטיקער

לאיד דזשארדזש פייערט איצט זיין זיבעציג־סטען געבורטסטאג. אין דער גורל, וועלכער איז צו איהם זיין גאנץ לעבען געווען אזוי לייטזעליג, האט זיך ארויסגעוויזען זעהר אכזריותדיג צום דאזיגען גלענצענדיגען מלוכה־מאן. ווי לאנג איז עס די צייט, ווען לאיד דזשארדזש איז נישט נאר געווען פרעמיער פון גרויס־בריטאניען, נאר שיער נישט דיקטאטאר פון דער גאנצער וועלט? און איצט האט זיך פון איהם אפגעקעהרט אפילו זיין אייגענע פארטיי. לאיד דזשארדזשס פראקציע אין פארלאמענט בעשטעהט פון דריי מענשען: פון איהם אליין, פון זיין זוהן און זיין טאכטער, און דערווייל איז ער, נישט קוקענדיג אויף זיין עלטער, נאך פול מיט כח, ענערגיע און מאכט־גיריגקייט.

נישט לאנג צוריק, ווען לאיד דזשארדזש איז שווער קראנק געווען, האט די ענגלישע עפענטליכע מיינונג געהאט די געלעגענהייט צו בעווייזען, אז זיינע גרויסע פערדינסטע פאר'ן לאנד זענען נישט פערגעסען. אויך איצט אין צוזאמענהאנג מיט דעם יובילעי ווערט מען זיך דערמאנען וועגען זיינע פערדינסטען. אבער אזעלכע סמנים פון עפענטליכער אויפמערקזאמקייט שטרייכען נאך מעהר אונטער דעם פאר לאיד דזשארדזשן טרויעריגען פאקט, אז ווי מיט א לעבעדיגער פאליטישער קראפט רעכענט מען זיך שוין מיט איהם נישט.

מיט וואס קאן מען ערקלערען דאס פערשווינדען פון דער פאליטישער ארענע פון א מאן, וועלכען אפילו די געגנער זיינע האלטען פאר איינעם פון די בעגאבטסטע מענשען אין היינטיגען ענגלאנד; די הויפט־סיבה, ווייזט אויס, ליגט אין זיין צו גרויסער עלאסטישקייט און פאליטישער נישט קאנסעקווענטקייט, אין מאנגעל פון פעסטע פרינציפען און טראדיציעס. לאיד דזשארדזש איז געווען און איז געבליבען אן אופריכטיגער דעמאקראט. אבער זיין אידעאיש פנים איז שטענדיג געווען א ביסעל צושוואומען. קיין פארטיי־מענש אין שטרענגען זין פון ווארט איז ער קיינמאל נישט געווען. נאך אין די צייטען פון גלאדסטאנען, ווען לאיד דזשארדזש האט זיך נאר וואס בעוויזען אויף דער פאליטישער ארענע, איז געווען קלאר, אז דאס איז א מענש, וואס פאסט זיך שווער צו צו די פארטייאישע ראהמען און דיסציפלין. דאס האט זיך בעזונדערס קלאר ארויסגעוויזען אין דער צייט פון קריג. אן פובליציסט האט וועגען לאיד דזשארדזשן ריכטיג בעמערקט: ווען לאיד דזשארדזש וואלט געווארען פאליטיקער נישט אין יאהר 1890, נאר מיט צעהן יאהר שפעטער, וואלט ער זיכער געווארען לידער פון דער לייבאר־פארטיי. אבער אויך מיט דער דאזיגער פארטיי וואלט ער זיך נישט צוזאמענגעשטויסען.

אט די אונאפהענגיגקייט פון דער נאטור, די פרייהייט פון טראדיציעס האט איהם געגעבען די מעגליכקייט זיך ארויסצורוקען אין מאמענט פון שווערע קריזיסען און אויפטרייסלונגען. א מענש מיט א קאלאסאלער ענערגיע און גלענצענדען רעדנער־טאלאנט, איז ער שטענדיג געווען אויבען אן דער וועלט, ווען ער האט געדארפט איינרייסען מיט דעם אלטען, ברעכען די עקזיסטירענדע טראדיציעס און געוואוינהייטען. די דורכפיהרונג פון זיין רעוואלוציאנערען בודזשעט אין יאהר 1910 וועט שטענדיג בלייבען איינס פון די גלענצענדסטע בלעטער אין זיין ביאגראפיע. זיין הארטקייט און הארטנעקיגקייט אין דער צייט פון קריג האט פאר איהם געוואונען אפילו די גרעסטע געגנער זיינע. אבער די זעלבע אייגענשאפטען האבען איהם געמאכט פאר נישט איינגענעהמען אין ענגלאנד נאכ'ן קריג, ווען עס האט זיך אנגעהויבען דאס נארמאלע פאליטישע שפיל. צוליב זיין יובילעי האט ל. דזשארדזש געגעבען אן אינטערוויו די מיטארבייטער פון די ענגלישע בלעטער.

די מאכט איז איהם נמאס געווארען. ער איז אויך נישט פערבונדען מעהר מיט די פארטייען. ליבעראליזם? דער איינציגער ליבעראליזם איז טויט. די הויפט־סיבה ליגט אין דעם, וואס די פארטיי איז ארויס פון די פעסטע פאזיציעס. אין מויל פון לאיד דזשארדזשן איז די דאזיגע בעציהונג צו דער ליבעראלער פארטיי מעהר ווי פיקאנט. ער אליין האט דאך וויפיל מאל גערעדט וועגען דער היסטארישער ראלע פון דער ליבעראלער פארטיי. און איצט ווען די פארטיי האט מיט איהם איינגערייסען, בעגראבט ער די פארטיי. דאס האט ער דאך צושפאלטען די פארטיי א דאנק דעם, וואס ער האט איהר נישט געגעבען קיין פעסטע פרינציפען. אין דער צייט פון קריג און נאך דעם קריג האט ער געוואלט שאפען א שטענדיגע קאאליציע צווישען די ליבעראלען און קאנסערוואטארען. אבער די פרובען זיינע אין אט דער ריכטונג האבען ארויסגערופען א בונט אין ביידע פארטייען. די ליבעראלע פארטיי האט זיך דעמאלט געשפאלטען און מעהר האט זי שוין נישט געקאנט דערנאך קומען צו זיך. לאיד דזשארדזש האט זיך דאן אנגעהויבען ביסלעכווייז צו דערנעהנטערן צו דער ארבייטער־פארטיי. און אויך די דאזיגע טאקטיק האט געבראכט צום צופאלען פון זיין פארטיי און סוף כל סוף האבען זיך די לעצטע רעשטלעך פון דער ליבעראלער פארטיי אפגעשאקעלט פון זייער אייגענעם פיהרער.

ווייסט דאס פעלשען די פאקטען און די ציפערען. ערד איז נישטא צו ווייניג, אבער לאמיר אננעהמען אז די בערעכנונגען פון די סימפסאנס און פון די פרענטשעס זענען ערליכע, צי איז דערויף שוין נישטא קיין מיטעל? און וואס יעגט זיין מיט טראנסיארדאניען? אלזא איינס פון די ביידע: אדער מיר וועלען זיך טיילוויז אריבערווארפען מיט אונזער קאלאניזאציע אויף יענער זייט ירדן, אדער מיר וועלען די אראבער געבען ערד דארט, פאר דער ערד, וואס מיר קויפען ביי זיי אין דא.

אויף דער דאזיגער פאדערונג איז געקומען אן ענטפער: טראנסיארדאניען איז אונבערירט. דארט טאר זיך א יודישער פוס נישט שטעלען און וואס אנבעלאנגט די אראבער, ווילען זיי צוערסט אהין נישט געהן, אלזא: א טויטע שטילקייט.

אבער פון דער זייט ירדן איז געווען ראשיג און טומלדיג. דא ווערט געבויט. דא האט יעדער פיצעל באדען, וואס איז אריינגעפאלען אין יודישע הענט, צוריק בעקומען די ברכה פון די אלטע צייטען. דא ווערט ענטוויקעלט די אינדוסטריע און דער האנדעל. דער אראבער האט אויפגעלעבט. ער האט זיך אויסגעלערנט לעבען ווי א מענש און בעגנוגט זיך שוין נישט מעהר מיט דער חיה'שער עק־ דיסטענץ אויף וועלכער עס האבען איהם פעראורטיילט דער מופטי און דער עפענדי. דער אראבער האט זיך אויסגעלערנט ערציהען זיינע קינדער. דער אראבער קוקט און צופעלט די אויגען: ווי דאס לעבען קען זיין רייך און ארבייטזאם! דער אראבער אין ציסיארדאניען האט דערפיהלט, אז ער איז א מענש.

אויף דעם אלעם האט געקוקט מיט א געוואלדיגער קנאה דער אראבער פון יענער זייט ירדן. ער וואלט אויך געוואלט האבען א עליטע לעבענס־בעדינגונגען. אבער ווי אזוי בעפרייט מען זיך פון דלות, פון בויט? וואו איז יענע לעבעדיגע קראפט וואס זאל וועקען צום אקטיווען לעבען? וואו זענען די יודען? פארוואס קומען זיי נישט צו אונז?

און זיי האבען זיך גענומען בונטעווען איבער איינעם מיט זייער קעניג געגען דער העכסטער פריווילעגיע. וואס זיי קאנען זיך נישט אריינלאזען. און זיי עפענען אליין, אויף א רעוואלוציאנערען וועג, די טירען פאר די יודען. זיי לאדען איין די יודען, זיי לעגען זיי פאר ערד: קומט און שאפט פאר אונז מענשליכע עקזיסטענץ־בעדינגונגען.

לאדז
27 יאנואר 1933

נייער פאלקסבלאט

לאדז
27 יאנואר 1933

א נייע ווארט פון אמעריקא

פון לעא קעניג

אַ נייע וואָרט איז געקומען פון אַמעריקא. און דאָס מאָל נישט בלויז אַ שלאַג־וואָרט, נאָר אַ וואָרט וואָס איז, ווייזט אויס, געבוירען געוואָרען נאָך אַ סך נאָכדענקען און ערנסטע קאָנסטרוקטיווע פאָרשונגען פון אַ סך אָנגעזעענע אַמעריקאַנער טעכניקער און געלעהרטע.

דאָס וואָרט איז טעכנאָקראַטיע. אויף ווי ווייט אַז די נייע אַמעריקאַנער בעוועגונג — און ס'איז שוין דאָ, ווייזט אויס, אַ טעכנאָקראַטישע בעוועגונג אין אַמעריקא — האָט זיך שוין אויסגעקריסטאַליזירט, קען מען זיך בקיצור פאָרשטעלען אַז די נייע סאָציאַלע לעהרע שטרעבט צו אַ מין ממלכת פון טעכניקער און אינזשענירען. נישט פּאָליטיקער און ביזנעס־לייט דאַרפען זיין די פיהרער און רעגולירער פון דער מאָדערנער מלוכה, אָדער פונ'ם צוקונפט־שטאַט נאָר אינזשענירען, טעכניקער און סאָציאָלאָגען.

אַלע היינטיגע סאָציאַלע צרות — די שרעקליכע אַרבייטסלאָזיגקייט און די חובות — קומען, זאָגען די טעכנאָקראַטען פונ'ם נייעם אַמעריקאַנעם „טעכנאָקראַטיזם" דערפון, וואָס אונזער פאַרעלטערטע עקאָנאָמישע סיסטעם פּאַסט זיך לחלוטין נישט מיט אונזער אומגעהויער ענטוויקעלטער טעכניק.

דער אומגעהויער טעכנישער פּראָגרעס פונ'ם לעצטען יאָהרהונדערט און בעזונדערס פון די לעצטע פינף און צוואַנציג יאָהר, האָט בעוויזען ווי גרויס און פאַרעלטערט עס איז דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער מעכאַניזם וואָס מיר האָבען געירשנט פון טויזענדער יאָהרען צוריק.

טעכנאָקראַטיע גלויבט, אַז די מאָדערנע וויסענשאַפטליכע ענטדעקונגען און די קונסט פון די היינטיגע אינזשענירען האָט שוין געגעבען דער מענשהייט די כוחות און די מעגליכקייטען צו לעבען זאַט און פריי, ווען אָט די מעגליכקייטען וואָלטען נאָר ווי עס דאַרף צו זיין אויסגענוצט און פאַרוואַלטעט געוואָרען.

די טעכנאָקראַטען — און ס'רוב זענען זיי בעוואוסטע אַמעריקאַנער געלעהרטע און אינזשענירען — בעהויפּטען אַז ביי אַ ראַציאָנאַלער אַנווענדונג פון די איצטיגע טעכנאָלאָגישע קענטענישען קען אַ פיער־שעהדיגער אַרבייטס־טאָג און אַ פיער טאָגיגע וואָך בעפרידיגען אַלע אונזערע מאַטעריעלע בעדערפענישען. דער אומגליק איז נאָר דאָס, וואָס מיר האַלטען אין איין גיסען „נייע ווין אין אַלטע פלעשער". וואָס מיר ווילען נישט בעפרייען זיך פון דער אַלטער פּרייז־סיסטעם אנשטאָט זי צו צופּאַסען צו דער נייער טעכניק וועלכע קען בעפרייען די מענשהייט פון די אַלע סאָציאַלע צרות פון וועלכע מיר ליידען איצט אַזוי שרעקליך.

דעריבער געפינען מיר זיך אַצינד אין געהאַקטע צרות אין אַ וועלט פון כל טוב.

און ווילען מיר געראַטעוועט ווערען מוזען מיר איבערגעבען די מלוכה־לייצעס נישט פּאָליטיקער, ביזנעס־לייט און די פערשידענע דעמאַגאָגען, נאָר אונזערע אויסגעצייכנטע טעכנישע פאַכלייט, אינזשענירען און וויסענשאַפטלער.

די וועלען אונז פיהרען צום געבענטשטען לאַנד. די טעכנאָקראַטיע וועט מאַכען די רעוואָלוציע, וועלכע וועט אונז אַרויספיהרען פון די אַלע עקאָנאָמישע קריזיסען פון וועלכע מיר ליידען, אין אַ וועלט פון כל טוב, אין אַ וועלט, וועלכע ליידט ווייל איהר פּראַקטישע טעכניק מוז צוליב אונזער פּרימיטיווער עקאָנאָמישער סיסטעם פיהרען צו איבערפּראָדוקציע.

דאָס איז בקיצור און לפי עתה די נייע טעכנאָקראַטישע תורה וועלכע שיקט איצט אונז פון אַמעריקא איהרע ערשטע גרוסען.

אמת, עס קען זיך אונז דאַכטען, אַז די נייע תורה איז אין פילע פּונקטען נישט אַזוי ניי. איהרע דיאַגנאָזען און הנחות מעגען אונז אפילו קלינגען ווי אַלטע בעקאַנטע, אפשר איז טאַקע דער נאָמען טעכנאָקראַטיע דאָס נייעסטע אין דער נייער לעהרע, וועלכע קען אגב, נאָך נישט קריטיקירט ווערען אַפילו פון פאַך־לייט, עקאָנאָמיסטען, פּשוט ווייל מיר זענען נאָך דאָ ביי אונז אין איראָפּא נישט גענוג בעקאַנט מיט איהר. אָבער אַ ניי און דערפרייענד וואָרט איז עס.

און ס'איז כאַראַקטעריסטיש און סימפּאַטיש וואָס ס'איז געקומען דווקא פון אַמעריקא — פון דעם לאַנד וואָס אידעאַליזירט אַזוי טעכניק און מאַשינען.

און נאָך סימפּאַטישער איז, וואָס די נייע בעוועגונג און אידעאָלאָגיע קומט נישט, אַזוי צו זאָגען, פון די פּראָלעטאַרישע און ראַדיקאַלע אַמעריקאַנער קרייזען, נאָר ווי עס שיינט צו זיין, איז די בעוועגונג געבוירען צווישען דער אַזוי גערופענער בורזשואַזער אַמעריקאַנער אינטעליגענץ, טעכניקער און געלעהרטע.

מען זאָגט אפילו אַז דעם נייעם פּרעזידענטס מקורבים און יועצים זענען שטאַרקע אַנהענגער און פערמישט אין דער נייער טעכנאָקראַטישער בעוועגונג.

„טעכנאָקראַטיע" — איז איצט, ווייזט אויס, שטאַרק אין דער מאָדע אין אַמעריקא.

איז עס ווייל די גאָלדענע מדינה האָט נאָך קיין מאָל נישט געהאַט אַזאַ שלעכטע צייט ווי זי האָט אַצינד? (איבער אַ מיליאָן אַרבייטסלאָזע און הילפס־בעדערפטיגע אין ניו־יאָרק אַליין, ד.ה. אַ דריטעל פון דער דאָרטיגער גאַנצער אַרבייטער בעפעלקערונג, אָדער הערט שוין אויף אויך דאָס שטאַרק אינדיווידואַליסטישע אַמעריקא צו גלויבען און דינען דעם עגל הזהב?

ווי געזאָגט, איז דערווייל נאָך צו פריה אפילו פאַר פאַך־לייט עקאָנאָמיסטען און סאָציאַליסטען צו קריטיקירען אַז די נייע אַמעריקאַנער סאָציאַלע לעהרע, אָבער עס קען שוין דאַכט זיך קיין ספק נישט זיין, אַז טעכנאָקראַטיע האָט אין זיך מעהר שכל הישר און געזונטע צוקונפט־פּערספּעקטיווען ווי די פערשידענע האַלב און גאַנץ פאַשיסטישע סאָציאַלע טעאָריעס פון וועלכע די „אַלטע איראָפּא" ליידט לעצטענס אַזוי פיל.

אפשר אויך דעריבער ווייל די אַמעריקאַנער פּראַקטישע אינטעליגענץ איז נישט אַזוי בעזאָרגט מיט פּראַזעס און סענטימענטאַליזם ווי די איראָפּעאישע בורזשואַזע אינטעליגענץ.

נאָר ווי עס זאָל נישט זיין, זעהען מיר איצט ווירקליך אַ צייכען פון דער צייט.

„לאָזט נישט אַריין די נאַטור דורך דער טיר, וועט זי אַריינדרינגען דורכ'ן פענסטער".

אַ ניי צייט, אַ ניי לעבען מוז קומען ווי מיר וועלען נישט מורא האָבען פאַר די אַלטע נעמען און לאָזונגען וועלכע האָבען געפּאַסט צו דער נייער צייט, צו דער נייער ראַציאָנאַלער געזעלשאַפט, שרעקען אָדער שטויסען אָפּ אַלטע נעמען ווען נייע נעמען געשאַפען.

ווייל די אַלע שיכטען פון אונזער געזעלשאַפט אין וועלכער עס לעבט נאָך אַ קאָנסטרוקטיווער געדאַנק, וועלכע האָבען נישט מורא צו קוקען גלייכער אין דער ווירקליכקייט אַרום זיך, און וועלכע קענען זעהן מעהר ווי זייער אייגענע פּרימיטיווע קאָרגשאַפט, מוזען קומען צום בעשלוס אַז מען קען נישט לעבען אין דחקות און נויט אין אַ וועלט מיט כל טוב פאַר אַלעמען.

מיר מוזען קענען אויסנוצען די שאַפונגען און ערפינדונגען פונ'ם מענשליכען שכל, אַזוי אַז די זאָלען זיין דאָס וואָס זיי זענען — גליקען און נישט קיין אומגליקען פאַר דער מענשהייט. צי טעכנאָקראַטיע איז דער איינציגער וועג צי נישט, נאָר איינע פון די וועגען וואָס וועלען אונז פיהרען צו אַ ניי און גליקליכער לעבען — איז ער זיכער.

יודישע געלעהרטע

ר' משה אבן עזרא

(געשטאלטען פון דער „גאלדענער עפאכע" אין שפאניען)

פון אהרן מאנספעלד

צו די בעריהמטסטע און שענסטע משפחות אין יודישען שפּאַניען, האָבען געהערט די אבן־עזרא'ס, וועלכע שטאַמען אַרויס פון חשובסטען אַדעל און שטאַט. דאָס איז געווען אַ גרויסע משפּחה, וואָס האָט זיך בעקאַנט געמאַכט דערמיט, וואָס זי האָט אַרויסגעגעבען גרויסע און בעריהמטע יודישע פערזענליכקייטען, דיכטער און דענקער, וואָס האָבען זיך מיט זייער חכמה און אַלגעמיינער ערודיציע, פערשאַפט אַ שטאַרקען רוהם און גרויסע פּאָפּולאַריטעט.

איינער פון די אָנגעזעהענסטע און בעקאַנטסטע מיטגלידער פון דער פאַמיליע איז געווען ר' משה אבן עזרא, וועלכער איז געבוירען אין יאָהר 1070 (געשטאָרבען 1139) זיין פאָטער יעקב, זייענדיג אַ פערמעגליכער, זאָגאַר רייכער יוד, און דערצו אַ משכיל, האָט ר' משה'ן ווי אַלע איבעריגע קינדער געגעבען אַ זעהר זאָרגפעלטיגע ערציהונג. לאָז איהם לערנען אָרטאָדאָקסישע וויסענשאַפטען, עטליכע שפּראַכען, צווישען זיי גריכיש און לאַטיין, און, ס'פערשטעהט זיך זעלבסט, אַז העבּרעאיש האָט ער אויך מייסטערהאַפט בעהערשט; די גאַנצע אַראַבּישע קולטור, וועלכע איז צו יענער צייט געשטאַנען אויף אַ גאַנץ הויכער מדרגה, האָט ער אין זיך איינגעזאַפּט; די גריכישע פילאָזאָפיע איז איהם נישט נאָר נישט פרעמד געווען, נאָר ער האָט זי אויך גרינדליך געקענט, זיינע רביים זענען געווען די גרעסטע יודישע וויסענשאַפטלער פון זיין צייט.

פון דער פריהסטער יוגענד האָט ער אָנגעהויבען שרייבען פּאָעזיע. לעבענדיג אין גוטע בעדינגונגען אין גרויס רחבות, אַרומגערינגעלט פון דער שעהנער שפּאַנישער נאַטור, לאָזט זיך דאָס פיהלען אין זיינע געדיכטען, וועלכע אָטעמען מיט לעבענס־פרייד און זאָרגלאָזיגקייט. ס'הערט זיך נישט אין זיי קיין אַקאָרדען פון אומזיסט און פּיין. עס שלאָגט און שפּרודעלט פון זיינע לידער, יוגענד־פרייד און לעבענס־לוסט.

זעהר שעהן איז זיין זאַמלונג געדיכטע אונטער'ן אַלגעמיינעם נאָמען: „תרשיש", וועלכע זענען אין דער יוגענד געשריבען געוואָרען. אין דעם דאָזיגען ווערק זענען אַריין מיינסטענס קורצע שירים פון אַ פערשיעדענעם אינהאַלט, אַ טייל ענטהאַלטען לעבענס־חכמה, אַנדערע ווידער זעהר טיפזיניגע סענטענציעס און שעהנע עפּיגראַמען, לעבעדיגע זיי, מוזען מיר בעוואונדערען די קלאַסישע אַראַביש, וואָס ס'איז אין זיי אַזוי געשיקט געוואָרען. דער דיכטער בענוצט זיך מיט אַלע רעטאָרישע מיטלען, מיט וועלכע ס'האָבען אָפּערירט די אַראַבּישע פּאָעטען, וואָס זיי איהם פאַר אַ מוסטער אָבער דער הויפּט־עפעקט בעשטעהט אין די פיל סינאָנימען (אויסדרוקען, וואָס האָבען צוויי און מעהרערע בעדייטונגען), מיט וועלכע ער האָט אין אַזאַ גראַנדיעזער מאָס געשריבען. מיר קאָנען אין „תרשיש" געפינען אַ זעקס פון צוויי שורות, וואָס יעדע פון די איז צונויפגעשטעלט פון כמעט די זעלבע אויסדרוקען אין ווערטער, און דאָך האָט יעדע שורה אַן אַנדערען, נישט זעלטען אויך אַ פערקעהרטען זין, ווי די פריהערדיגע. דאָס איז געווען זיינער אַ גרויסער כוח, וואָס נישט יעדער דיכטער האָט עס בעזעסען. ער איז בכלל געווען אַ פּאָעט און עסטעטיקער. מעהר ווי דער תוכן, דער אינהאַלט, האָט ביי איהם געשפּילט אַ גרעסערע ראָלע די צורה, די אויסערליכע דיזע פון דער שאַפונג און צוליב איהר, דער שעהנער צורה, צוליב דעם עסטעטישען בוי פון אַ ליד, וואָס האָט ביי איהם דערמאָנט לויט אַלע סטיליסטישע רעגלען געמוזט געשריבען ווערען, האָט ער אָפטמאָל פון זיינע געדאַנקען מוותר געווען. ער האָט זיך געהאַלטען אין די שווערסטע שאַפונגס־פאָרמען, וועלכע לייגען אַרויף קייטען אויף דעם דיכטער.

ר' משה אבן עזרא קומט זיי לייכט ביי, אַ דאַנק זיין גרויסען טאַלענט און נאָך גרעסערע שפּראַך־קענטעניש. אין אַלע זיינע לידער, צי די, וואָס בעזינגען די נאַטור, צי די שירי אהבה, צי אין די קורצע סענטענציען — אומעטום ווייזט ער זיך אַרויס אַלס שפּראַך־קינסטלער. זיי אַלע ווייזען אויף, ווי ווייט דער דאָזיגער מייסטער האָט בעהערשט די שפּראַך, וועלכע ער האָט פּשוט געקנאָטען, אַרויס קריגענדיג פון איהר דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט. ער בעהערשט און בענוצט זיך מיט דעם גאַנצען שפּראַך־אוצר, וועלכער איז בעהאַלטען אין אַלע ליטעראַרישע שאַפונגען, ביז צו זיין צייט, ווי „כתבי־הקודש", משנה מדרש א. אז. וו.

פּראָפ. גרעץ זעהט אַ געוויסע אַנאַלאָגיע, געוויסע עהנליכע שטריכען צווישען ר' משה אבן עזרא און ר' שלמה אבן גבירול, אויב דער לעצטער איז דאָס גאַנצע לעבען זיינס געווען אומגליקליך, פערלאָזען, איז ער דער ערשטער געווען אין זיינע שפּעטערע עלטערע לעבענס־יאָהרען, ווען ער האָט זיין רייכטום, וואָס ער האָט אין יוגענד בעזעסען, פערלוירען; ווען ער פערלירט דעם מאַטעריעלען באָדען פון אונטער זיינע פיס, און ברויך געקומען צו אונטערשטיצונג, וועלכע ער האָט, ליידער, נישט געפונען, ס'האָבען זיך געטרענט פון איהם נישט בלויז בעקאַנטע, נאָר אויך זיינע אַמאָליגע פריינד און פערעהרער. ער פיהלט זיך דאַן זעהר שלעכט און אומגליקליך. צוליב אויך אַן אַנדערער סיבה.

זיין עלטסטער ברודער, יצחק, האָט אַ טאָכטער, מיט וועלכער ער וואָלט חתונה־האָבען, דער ברודער זאָגט איהם אָפּ אין דעם. און דאָס ווירקט אויף איהם ערשיטערנד. ער פערלאָזט זיין געבורטס לאַנד און בעזעצט זיך אין קאַסטיליען. און דאָ, וואו ר' שלמה בן גבירול, גיסט ער אויס זיין צער און צאָרן אויף זיינע „פריינד" און די גרויסע בענקשאַפט צו דער בעשערטער און האַרציגער ליבשאַפט. (אגב איז כדאי צו בעמערקען אַז ער איז זיין גאַנץ לעבען שוין געבליבען אַ בחור, נישט חתונה־האָבענדיג מיט קיין אַנדערער).

און, אַזוי, ווי ר' שלמה, געפינט ער אויך אַ טרייסט אין דער וויסענשאַפט, וואָס העלפט איהם פערגעסען אין זיינע צרות און פּיין.

אין דער דאָזיגער צייט שרייבט ער אַן איינס פון זיינע גרעסטע און חשובסטע ווערק, וועלכע איז פון גרויסען וויסענשאַפטליכען ווערט. און אַ מאָנומענט פאַר זיין מחבר. דאָס איז דאָס ווערק איבער דער העבּרעאישער פּאָעזיע און מליצה, געשריבען אין אַראַביש. ער איז דער ערשטער, וואָס האָט זיך אויף אַזאַ ברייטען אופן אָנגעשטעלט — אין די ערשטע פּרקים פונ'ם בוך — איבער אַלע דיכטערישע פאָרמען און איבער'ן בוי פון אַ שיר, וואָס „כאָטש לערנען זיך, זיין קיין דיכטער קען מען נישט — ווי ער דריקט זיך אויס — אויב מען איז מיט קיין פּאָעטישען גייסט בעגאַבט געוואָרען", אָבער לויט געוויסע כללים דאַרף מען זיך האַלטען.

דער וויכטיגסטער פּרק פונ'ם בוך איז דער פינפטער, וואו דער מחבר גיט אונז אַ גרויסע קריטישע אָבהאַנדלונג איבער אַלע יודישע פּאָעטען, וואָס זענען געווען ביז איהם. ער איז איינער פון די בעסטע קריטיקער, וואָס האָבען זיך אין מיטעלאַלטער בעוויזען, זייענדיג בעשאָנקען מיט אַלע מעלות, וועלכע זענען דערצו נויטיג, אַנאַליזירט ער יעדען און גיט וועגען איהם אַ געוויסע און פּינקטליכע אָפּשאַצונג, מיט דעם דאָזיגען ווערק האָבען זיך בענוצט אַלע מאָדערנע פאָרשער, אויף דעם געביט, ווי: ד"ר שלמה מונק, שטיינשניידער און אַנדערע.

ר' משה אבן עזרא אַלס פילאָזאָף האָט זיך קיין גרויסען נאָמען נישט ערוואָרבען. שרייבט אפילו אַ פילאָזאָפישען בוך אונטער'ן נאָמען „ערוגת הבושם", אָבער קיין שום אָריגינעלע, קיין נייע סיסטעם שאַפט ער נישט. ס'קומען נאָכאַמאָל צום אויסדרוק די געדאַנקען וואָס זענען שוין אַ סך פריהער אַרויסגעזאָגט געוואָרען דורך ר' סעדיה גאון.

אַ גרויסע ליטעראַרישע ירושה האָט ר' משה אבן עזרא איבערגעלאָזט, רופט מען דאָך איהם אויך ר' משה הסל"ח, צוליב די אויסגעצייכנטע סליחות, וואָס ער האָט פערפאַסט אויף זיינע עלטערע יאָהרען, אַ טייל פון די זענען אַריין אין „מחזור". אַלע זיינע שריפטען זענען לעצטענס אַרויסגעגעבען געוואָרען דורכ'ן דיכטער ח.נ. ביאַליק און ראַווניצקי.

דורך די מיטעלאַלטערליכע שרייבער, ווערט ר' משה אבן עזרא בעטראַכט פאַר איינער פון די בעריהמטע דיכטער, וועלכער האָט פערנומען די מזרח־וואַנד פון די יודישע פּאָעטען אין שפּאַניען. זיינע שאַפונגען האָבען געדינט אַלס מוסטער ווי אַזוי מען דאַרף ריכטיג און שעהן שרייבען.

אונזער יודישע קולטור=ארבייט

פון ד"ר ה. זשיטלאווסקי

וואָס עס וועט זיין די צוקונפט פון דער יודישער קולטור אין יודיש, דאָס קאָן קיין מענש נישט וויסען. הגם מיר האָבען אַ היבש ביסעל שטערענדער, וואָס מיינען אַז זיי פערשטעהען דעם גאַנג פון די היסטאָרישע מזלות און וואָס האָבען שוין בעשטימט דעם מזל פון יודיש: אונזער אַ שלעכטען שטעט עס אויס, משמעות, אונזער שפּראַך געבוירען געוואָרען: נאָך אַ דור און נאָך אַ דור, און זי וועט פערשווינדען.

וואָס עס זאָל זיין די צוקונפט פון אונזער קולטור אין יודיש, ווענען דעם אַמת'ען זיך אַלע וואָס גלויבען נישט אין היסטאָרישער שטעטיגקייט. און מע זאָמסעיט זיך ער היום נאָך גאַנץ געשמאַק. די קאָנסעקווענטע יודישיסטען ווילען, אַז אונזער גאַנצער קולטור, אין רייד און שריפט, זאָל זיך ענטוויקלען נאָר אין יודיש. די קאָנסעקווענטע אַסימילאַטאָרען ווילען, אַז דאָס ביסעל יודיש לעבען און שאַפען, וואָס קאָן זיך נאָך האַלטען און טראָגען איינאיינעם מיט דעם אַסימילאַטאָרישען שטאַנד, זאָל געפינען זיין אויסדרוק אין דער לאַנדעס־שפּראַך פון דעם לאַנד. און די קאָנסעקווענטע העברעאיסטישען ווילען, אַז העברעאיש זאָל אימעטים ביי אונזער פאָלק פערמיטען דעם פּלאַץ אי פון יודיש, און פון דער לאַנדעס־שפּראַך. איז נאָך היבש אויסגעבראָזט דער ים פון אונזערע עטישע ליכען געדאַנק — אויב נישט אין דער פּראַקטיק אין לעבען, — און די פּאָלעמישע וואַלען געהען נאָך גאַנץ הויך.

אָבער שוין בעמערקען זיך סמנים אַז אויף דעם באָדען פון דעם ווירקליכען יודישען לעבען זעצט זיך אַפּ פון די פּאָלעמישע וואַלען אַ געוויסער פשרהדיגער איינשטעל, איך וועלען עס קאָנען זיך איינגען אַלע קעמפענדיגע צדדים, אויב זיי זאָלען נאָר נישט זיין פערשטאַנען און פאַנאַטיש איינגעגלויבט אין זייער אייגען אמת.

דער פשרהדיגער איינשטעל איז דאָ אַזאַ: יודיש איז דערווייל אַ פאַקט, יודיש לעבט נאָך, און אין איהם וועבט זיך אַ קולטור, אַ פערשפּרייטע איבער דער וועלט. לאָמיר זי נישט לאָזען אויף הפקר. לאָמיר בעוואוסטזיניגערהייט אויסנוצען יודיש כל זמן עס לעבט נאָך, ווי אַן אינסטרומענט, כדי אויסצובויען די קולטור פון אונזער פאָלק, אויפצוהויבען זי אויף דער העכסט־מעגליכער מדרגה, און דורך דעם גופא אויפצוהויבען אויף דער העכסט־מעגליכער מדרגה דעם קולטור־מעמד פון יענע טיילען פון אונזער פאָלק, וואָס קאָנען זיך קולטורעל אויסלעבען אין דער יודישער שפּראַך.

טעאָרעטיש איז דאָס, נאָך מיין מיינונג, נאָך אַ פאַלשער צוגאַנג צו דעם פּראָבלעם. מען קאָן נישט אויפהויבען דעם קולטור־מעמד פון אַ פאָלק אין דער שפּראַך פון דעם פאָלק, אויף דער העכסט מעגליכער הויך, אויב אויף אָט דער אויפגאַבע זאָלען זיך נישט קאָנצענטרירען אַלע קולטור־כוחות פון דעם פאָלק: אי די אָריגינעל שאַפענדיגע אי די קולטור־פערשפּרייטענדיגע, אי די קולטור־אויפהאַלטענדיגע, אַ קולטור פון אַ פאָלק אויף אַ העכסט מעגליכער הויך קאָן נישט זיין קיין קעלער־שטוב, קיין קעך־שטוב פאַר „מענשען" פון אַ נידעריגערען קולטור־ניוואָ מהות, דאָס דאַרף זיין דער גאַנצער בנין מיט אַלע זיינע צימערן, אויבען־שטיבלעך און אויך מיט די „פּראַנט־צימערן", נאָר ווען דאָס פאָלק — אין דער הויך און אין דער נידער — בעטראַכט זיין קולטור־בנין, ווי זיין גייסטיגע היים, באַר דעמאָלט וועט ער געקרוינט זיין מיט יענעם רעספּעקט, יענער חשיבות, יענער ליבע, וואָס עקזיסטירען ביי יעדען פאָלק צו זיין גייסטיגער היים, — באַר דעמאָלט קאָן געמאָלט זיין די נויטיגע קאָנצענטראַציע פון אַלע זיינע קולטורעלע כוחות, — די קולטור־שאַפערישע, קולטור־טרעגערישע און קולטור־אויפהאַלטענדיגע, כדי וואָס רייכער, וואָס שענער אויסצובויען זיין גייסטיגע היים און דערמיט גופא מאַכען שעהנער און מענשליך־חשובער אויך דאָס גאַנצע פאָלק, וואָס לעבט זיך אויס אין איהר. קוים טרעט איהר צו צו דעם בנין מיט דעם געדאַנק, אַז דאָס איז באַר „אויף אַ ווייליכע", אויף אַ פּאָר דורות, אַז די גאַנצע אַרבייט האָט נישט דעם אויסבליק אין אַ היסטאָרישער אומענדליכקייט, — אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדריקען, — אַזוי נעהמט איהר אַוועק די גאַנצע חשיבות פון דער אַרבייט, אַזוי פערוואַנדעלט איהר זי אין אַ פילאַנטראָפּישע „אָרעם־מאַלצייט". וואָס פאַר גרויסע שטיקער לעקאַך איהר וועט נישט טיילען די „אָרימעלייט" און ווי געשמאַק אייער לעקאַך זאָל נישט זיין, מוז איך פון זיי טראָגען דעם ריח פון „נצבעדיגקייט", פון רחמנות אויף דעם „קאַליקע", — אַנ'עקעלהאַפטער ריח פאַר יעדען ערנסטען קולטור־שאַפער און אַ שווערע בעליידיגונג פאַר זיין פאָלק. מוזען מיר, יודישיסטען, בלייבען אויף אונזער טעאָרעטישען שטאַנדפּונקט, וואָס קאָן אויסגעדריקט ווערען אין אַ פּאָר ווערטער: דער יוד דאַרף צו זיין יודישער קולטור און זיין יודישער שפּראַך האָבען דעמזעלביגען רעספּעקט און דיזעלביגע ליבע ווי דאָס האָט לפּחות דער לאַטעש אָדער דער ליטווינער צו זייערע קולטורען און זייערע שפּראַכען, וואָס זענען נאָך אָרימער אייער אונזערע, ער דאַרף פונקט ווי זיי און פונקט ווי אַלע אַנדערע קולטור־פעלקער אויף דער וועלט זיין בלויזע העראַיבערסערעסירט, זיין קולטור און זיין שפּראַך זאָל האַלטען אין שטענדיגען וואַקסען אין דער הויך. כדי אויך זיין פאָלק זאָל, איינאיינעם מיט איהר, קאָנען וואַקסען אין דער הויך, ווי אַ קולטור־פאָלק.

פון אָט דעם טעאָרעטישען איינשטעל וואַקסט אַרויס דער קאָלאָסאַל־פּראַקטישער אויספיהר, אַז די אויסבילדונג און די העכער־בילדונג פון דער קולטור אין יודיש, דאַרף זיין איינע פון די וויכטיגסטע אויפגאַבען פון אונזער גאַנצער געזעלשאַפטליכער טעטיגקייט, אונזערע געזעלשאַפטליכע כוחות דאַרפען זיך אָרגאַניזירען, ערשטענס, כדי אויסצובויען קולטור־אינסטיטוציעס, וואָס זאָלען שטעהען אויף דער העכסט־מעגליכער הויך אין זייערע אויפטוען, און צווייטענס, כדי דורך דער מאַכט פון דער יודישער עפענטליכער מיינונג, אויסצוווירקען אַ קאָנטראָל אויף אַלע אונזערע קולטור־אינסטיטוציעס: אויף דער פּרעסע, אויף דער ליטעראַטור בכלל, אויף די לעקציעס, אויף די געזעלשאַפטליכע בעוועגונגען, אויף די טעאַטערס.

דאָס איז דער פּראַקטישער אויספיהר פון אונזער טעאָרעטישען צוגאַנג צו דעם פּראָבלעם, עס ווייזט אָבער אויס, אַז אויך אַנדערע מעשען, מיט אַנ'אַנדער בליק אויף דעם מהות און ווערט פון יודיש פאַר אונזער גאַנצער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג קאָנען קומען צו דעזעלביגען פּראַקטישען אויספיהר: והראיה: דער אויבען ערמאָנטער פשרהדיגער איינשטעל, וואָס פיהרט צו דיזעלביגע „יודישיסטישע" אויפגאַבען, נאָר וויל זיך נישט בינדען מיט די „יודישיסטישע טעאָריען". איז — וואָס זאָל דאָס אונז אַרען? מיר זענען כלל נישט מחויב אַרויפצוצווינגען אויף זיי אונזער בליק. און מיר קאָנען געהן מיט זיי האַנד אין האַנד. בתנאי, נאַטירליך, אַז אין אונזער בשותפותדיגער קולטורעלער טעטיגקייט זאָל באמת געשטרעבט ווערען צו דער העכסט־מעגליכער קולטורעלער הויך, אונזער אויפגאַבע דערפאַר דאַרף נאָר זיין, צו דאַלטען אַ וואַכעדיג אויג אַז די קולטור־טעטיגקייט זאָל זיך ווידער נישט אַנהויבען קייקלען באַראָג־אַראָפּ, אין דער ליניע, וואָס פיהרט צו דעם „אָרים־מאַלצייט".

עס איז אַ גרויסער טעות צו מיינען אַז טעאָריעס און פּראַקטישע אַרבייטען זענען אַזוי עניג לאָגיש צונויפגעבונדען אין איינעם, אַז פון איין בעשטימטער טעאָריע קאָן אַרויסוואַקסען נאָר איין בעשטימטע פּראַקטיק. אין דער געשיכטע פון געזעלשאַפטליכע געדאַנקען און פון געזעלשאַפטליכע בעוועגונגען בעגעגענען מיר זיך אויף שריט און טריט מיט דערשיינונגען וואו איין־און־דיזעלביגע טעאָריע פיהרט צו די פערשידענסטע פּראַקטישע פּראָגראַמען, און וואו איין־און־דיזעלביגע פּראַקטישער פּראָגראַם פליסט אַרויס פון די פערשידענסטע טעאָריעס.

ווי אַזוי דאָס איז מעגליך, איז נישט דאָ דער אָרט צו דערקלערען. איך האָב דאָס געזוכט אין כמה שידענע אַרבייטען. — דער עיקר, אין מיינע „היסטאָרישע אידעענפערבינדונגען". דאָ איז וויכטיג צו פאַסען אין אויג דעם פאַקט, אַז דאָס איז מעגליך און אַז דאָס קומט פאָר אין דער געשיכטע אויף שריט און טריט, דאַרף ביי אַ געמיינשאַפטליכער אַרבייט, וואָס נעהמט אַרום מענשען פון די פערשידענסטע ריכטונגען, אונז אינטערעסירען נאָר דער אָביעקטיווער כאַראַקטער פון דער אַרבייט און נישט די סוביעקטיווע כוונה פון דעם אַרבייטענדען טוער, אויב דער אָביעקטיווער כאַראַקטער פון דער אַרבייט שטימט צונויף מיט אונזער סוביעקטיווער כוונה, קאָנען מיר זי טון אין איינעם מיט אַנדערע וואָס האָבען דערביי גאַנץ אַנדערע סוביעקטיווע כוונה.

און וואָס איז שייך דעם ווערטעלע „פאָלק" איז דאָ אויך דיזעלביגע מעשה: אַפּיעזיין איז דאָס באַר אַ שעהנער נאָמען. אַ דייטש — איך געדענק שוין נישט ווער, — האָט אַמאָל געזאָגט: „פיר דאָס פאָלק איז דאָס בעסטע גערעדע גוט גענוג". אין אָט דעם זין, דאַרף מען זעהן, זאָל די אַרבייט געפיהרט ווערען. און וואָס די אַנדערע ווילען סוביעקטיוו אַריינטייטשען אין דעם ווערטעל „פאָלק" — וואָס זאָל דאָס אונז אַרען? מיר דאַרפען נאָר אַכטונג געבען, אַז דער פאַלשער אויסטייטש זאָל נישט איבערפיהרען דעם אָביעקטיווען כאַראַקטער פון דער אַרבייט.

פון יודישען הומאָר-אוצר

פון דער איבערגעבליבענער זאַמלונג פון אונזער פערשטאָרבענעם מיטאַרבייטער שר של אש

אויך באָרגען

רבי ברוך מרדכי שעדלעצער האָט געזאָגט:

— איך זעה פאַר זיך אַ פערקעהרטע וועלט. דעם נגיד, וואָס האָט פיל געלד צו בעצאָהלען, גיט מען איהם אויף באָרג קיין זעם אָרימאַן, וואָס האָט קיין געלד נישט צו בעצאָהלען באָרגט מען איהם נישט און מ'פערלאַנגט ער זאָל דווקא תיכף בעצאָהלען.

ווען מענשען וואָלטען האָבען שכל, וואָלטען זיי געדאַרפט מאַכען פונקט פערקעהרט. דער נגיד וואָס האָט געלד, זאָל טאַקע באַלד געצאָהלען, פאַר סחורה. וואָס ער קויפט און דער אָרימאַן, וואָס האָט נישט קיין געלד — דאַרף מען איהם באָרגען. אַ, וועט איהר דאָך זאָגען, אַז דער, וואָס וועט אַוועקבאָרגען דעם אָרימאַן און וועט נישט קריגען בעצאָהלט, וועט דאָך אַליין אויך ווערען אַ אָרימאַן. נו, טאַ, וואָס איז? אַז ער וועט ווערען אַנ'אָרימאַן, וועט מען איהם אויך באָרגען...

כ'לאַך פון די פרעסט!...

כ'האָב געגרינדעט אַ נייעם קאָלעקטיוו א. נ. „קבצנו יחד"...

פון י. אַבערזשאַנעק

רבותי, כ'קען אייך אָנזאָגען אַ בשורה, אַז איך לאַך שוין ב"ה פון דעם קריזיס מיט די פרעסט צוזאַמען!...

יודען, איך האָב ערפינדען אַנ'ערפינדעניש, וואָס שטייגט איבער אַלע אייער „ייע־פלאַיען", „דזשווינעקאַרצעס", מיט די „גאַזאָווע טויר", און אַנדערע שמאַכיעס — איך האָב ערפינדען אַ מיטעל... ווי אַזוי איבערצוהאַלטען דעם קריזיס מיט די פרעסט!...

הע"ס, יודען, וואָס איך האָב ערפינדען:

היי־יאָהר חנוכה איז עס געווען. זאָגט צו מיר מיין יודענע: צדוק, וואָס וועט זיין דער סוף, וואָס? דער געוועלב גיט שוין נישט „אויפן ביכעל". דער קצב האָט שוין נישט אויף „פיש גאַ שטשאַניע". ביים בעקער „געהערט" דער חוב. קיין גמילות־חסד איז נישטאָ ביי וועמען צו כאַפּען, ווייל אַלע „מיר־לאַרען" ליידען אויף „חסרון כיס". קיין דירה־געלד צאָהלט מען נישט. קיין ברעג'ען קוהל איז נישטאָ אויף קיין רפואה און דאָ קומט־אַן דער ווינטער — צדוק, וואָס וועלען מיר טון, צדוק!!!?...

— הער מיך אויף צו צדוק'ן! — האָב איך מיך אָנגעבייזערט אויף מיין יודענע. און אין האַרצען האָב איך מיר געטראַכט: זי איז דאָך נישט כשר געדענקט מיין יודענע! וואָס וועט טאַקע זיין דער סוף, וואָס? מ'דאַרף דאָך פאָרט עפּעס אַ טראַכט טון! נאָר גאָה טראַכט, אַז די גאַנצע שטאָט איז איין גרויס בית־עולם. איהר קענט עפּעס אַ סך אויפטון מיט מתים? ...

נאָר „יגעתי ומצאתי" איז דער טייטש: אַז מ'האָט דעם קאָפּ אויף דער רעכטער זייט, געפינט מען.

ווי איך ליג אַזוי אויף מיין קריזיסאָיווע שטרוי־זאַק (די מאַטראַצען זענען „פשעדאַ־קאָווע" אין אַזשאַנט סקאַרבאָווי...) און טראַכט ווי אַזוי מיין יודענע „צדוק'ט" מיך, איז מיר איינגעפאַלען אַ גענ'אַלער געדאַנק — הערט יודען, ס'איז אַ געדאַנק:

איך וואוין אין אַ הויז מיט אַנ'ערך צוואַנציג שכנים, אַלע זענען זיי ב"ה אַ עלע „מאַיאַטען" ווי איך, דליתים, אביונים, ווי גאָט האָט געבאָטען. אַלע „פליטצווען" זיי צו אַ גאָט נאָכשלעפּען בע־יעג... ביי איינעם געפינט זיך נישט אַ לויט קוהל אין שטוב. אַלע האָבען זיי ווייבער מיט קינדער און גאַנצע טעג חלומט מען וועגען אַ בייגעל, טאָ פאַר וואָס זאָלען מיר נישט גרינדען אַזאַ מין קבצנישען קאָלעקטיוו, פאַרוואָס? צונויפצושמעלצען, הייסט עס, אַלע קבצנים אין איין שטוב. צוזאַמען קאָכען, צוזאַמען עסען אַ „קאָלעקטיווען קרופּניק", אַנשטאָט היי־צען צוואַנציג אויוונס, וועט מען הייצען איין אויוון. אַנשטאָט צו בעלויכטען צוואַנציג שטובען וועט מען בעלויכטען איין שטוב. אַנשטאָט קאָכען אויף צוואַנציג קוכען וועט מען קאָכען אין איין קוך. אַנשטאָט צו וואַשען צוואַנציג געפעסען, וועט מען וואַשען איין געפעס. אַנשטאָט צו רוימען צוואַנציג וואוינונגען, וועט מען רוימען איין וואוינונג — אַ קאָלעקטיוו לעבען!...

געזאָגט און געטון: נאָך דעם זעלבען אָוונד איז אין מיין וואוינונג פאָרגעקומען די „גרינדונגס־פערזאַמלונג" פון דעם נייעם קאָלעקטיוו.

איך, אַלס איניציאַטאָר פון דעם „געניאַלען" פּראָיעקט, האָב אין מיין קאָלט־געפרוירענער שטוב געהאַלטען אַ וואַרימע רעדע:

— „מיינע הערען קבצנים און דאַמען קבצנטעס!

ס'איז געקומען אַ צייט, ווען אַלע נגידים זענען אביונים, ביי אַלע בלאָזט אַ ווינד אין די קעשענעס, און אין די אייזערנע קאַסעס טאַנצען מייזלאך פּאַקסטראָט. זיין מאַיעסטעט, דער דלות, זיצט אויף מעשוש פון אויבענדאַן. אַלע זעהען מיר אויף געהאַקטע און געבראָקטע, לאָמיר זיך אַלע מיט אונזערע ווייבער און קינדער צוזאַמען לעגען און לאָמיר גרינדען אַ קאָלעקטיוו — אַלע פאַר איינעם און איינער פאַר אַלע!"...

— בראַוואָ! בראַוואָ! האָבען אַלע געשריגען. מסכים! מסכים!

נאָך דעמזעלבען אָוונד איז געגרינדעט געוואָרען דער נייער קאָלעקטיוו אונטערן נאָמען — „קבצנו יחד"...

— ווי ס'האַלט מיט אונזער קאָלעקטיוו „קבצנו יחד"?

אויף אַלע לאַדען מאַנופאַקטור־געשעפטען געזאָגט געוואָרען! אין אַלע לאַדען מאַנופאַקטור־געשעפטען איז טויט, און אין מיין „קבצנו יחד" איז לעבעדיג...

ווי נאָר ס'האָט זיך געמאַכט דער ערשטער פראָסט, האָבען זיך אַלע מיינע צוואַנציג שכנים מיט די ווייבער און קינדער אַריינגעקליבען אין מיין וואוינונג אַריין. יעדער האָט מיטגעבראַכט די קערץ קוהלען וואָס ער האָט בעקומען פון דער קהלה. יעדע פאַמיליע האָט מיטגעבראַכט מ'געפעס, און אַנדערע נויטיגע מכשירים און מיר לעבען — „קאָלעקטיוו"...

איין טאָג הייצט יענטע די האַלב־שנייערין, דעם צווייטען טאָג הייצט פעסעל די שניט־סוחרטע. אַ דריטען טאָג — גנענדעל די לויער־שניטערין. איין טאָג קאָכט דעם „קאָלעקטיווען קרופּניק" פייגע לאה די קאָלעקטאָרין, אַ צווייטען טאָג — זעלדע די טישלערין א.אַ.וו.

מילא בייטאָג ווי בייטאָג, בייטאָג גיט מען זיך נאָך ווי ס'איז אַנ'עצה, דאָס ערגסטע איז אַבער מיט די נעכט; די קאָלעקטיווע טעג זענען נאָך צו דערליידען, ס'ערגסטע איז אָבער מיט די „קאָלעקטיווע נעכט"...

איין יודענע בעקומט אין מיטען נאַכט „ווייען" וועקט מען אויף דעם פּריצוס צדוק, און איך מוז לויפען נאָך דער הייוועז.

בעקומט אַ יודענע אַ „גאַפּאַר" מוז איך, דער פּרעזעס פון קאָלעקטיוו, לויפען נאָך דער פאַגאַ־טאָוויע.

בעקומט אַ יודענע אַ „גאַפּאַר" מוז איך, דער ראַטורע", מוז איך איהר מעסטען די היץ...

איז אַ „טשלאָנקינע" פון קאָלעקטיוו קראַנק געוואָרען אויף דער גריפּע, רופט זי מיך, איך זאָל זי אויסשמירען מיט פּראַנצויזישע טערפּענטין...

און די זכרים זענען בעסער? כראָש האָבען זיי אַלע צו טון מיט די מאַנענס. יעדער אָוונט נעהמט אַנ'אַנדערער איין ריצינאייל און ס'איז לעבעדיג און לוסטיג!...

וואָלטען מיר שוין ווי ס'איז אַדורכגעקומען, ווען נישט דאָס יונגוואַרג; איינער האָט אַ זוהן אַ בונדאָווייץ, און דער צווייטער האָט אַ טאָכטער אַ פּועלי ציוניסטקע, ווייל דער בונדאָווייץ פאַר קיין פאַל זיך נישט וואַרעמען ביי איין אויוון מיט דער פּועלי ציוניסטקע. די פּועלי ציוניסטקע ווייל ווידער נישט שלאָפען אונטער איין דאַך מיט'ן בונדאָוויעץ. אַ דריטער שכן האָט ווידער אַ טאָכטער, אַ רויטע, ווייל זי פאַר קיין פאַל נישט טועם זיין פון דעם „בורזשואַזנעם קרופּניק"...

אָבער ווער פרעגט נאָך זיי? מיין „קבצנו יחד" ענטוויקעלט זיך פון טאָג צו טאָג. מיר וואַרעמען זיך קאָלעקטיוו. מיר עסען קאָלעקטיוו. און מיט'ן שלאָפען געבען מיר זיך ב"ה אויך אַנ'עצה...

מיר קויפען אַלץ „הורטאָווע": פּודער קויפען מיר אויף דער קילאָ, פּאַרב צו די ליפּען אויפ'ן קעסטעל. ווינדלען קויפען מיר אין „קאָזטום" אויף הורט און חי געלעבט!...

איצט די בקמה פון סעקווסטראַטאָר? אַי. זהערט איהר, האָבען מיר אַ בקמה אין סעקווע־סטראַטאָר: ער געהט פון טיר צו טיר און נעמט טעג. און טאָמער פאַלט איהם איין אַ משוגעת און פאַלט אַריין צו אונזער „קבצנו יחד" נעמען מיר איהם אין אַ טעפּעל, און מיר זענען איהם מכבד מיט אונזער קאָלעקטיווען קרופּניק...

אָט אַזוי רבותי, האָב איך ערפינדען אַנ'ערפינדעניש ווי אַזוי איבערצוהאַלטען דעם קריזיס: איך האָב מיר אַ „קבצנו יחד" און לאַך פון די פרעסט !...

איצט, רבותי, קענט איהר אין אייער הויז גרינדען אַ צווייטען קאָלעקטיוו מיט'ן נאָמען „עוזר דלים"!...

פיניעלע מזיק

גיט רשות

די גרויסע רופען מיך פיניע׳ע מזיק.

אז איך בין א מזיק, טא פארוואס בין איך נישט קיין דאקטאר פון דער קהלה? פארוואס שלאף איך אויף א טישעל אויפ׳ן באלוטער מארק, איך האב דאך גאר געדארפט שלאפען אין סיים? אדער גאר אין א מאכער פון א פילאנטראפישען פעראיין.

וואס איז? ס׳פאסט מיר אפשר נישט? כ׳האב דאך אלע „קוואליפיקאציעס". לאנגע הענד האב איך. טשאקען די פאוויעטשע קען איך. בארען דעם עולם קען איך, און דערצו בין איך א פשר־יאמנער יאט!..

די גרויסע מאכען זיך א מכביאדע. פאר׳ן זשיק קיין זאקאפאנע — איך מאך מיר א מכביאדע אין לאדז; כ׳גליטש מיך אויפ׳ן שהליפלאץ. כ׳שפרינג אויף די וועגען. כ׳שפיל אין פאר׳טעפאקופניק.

איך הייס פיניעלע מזיק. כ׳בין א פרעהליכער יאט, כ׳לאך פון קריזיס און א רוח און דער וועלט אויך!

מ׳יר האט זיך גע׳חלומ׳ט...

מ׳יר האט זיך געחלומט: איך בין אין א לאנד,
א לאנד וואו עס הערשט גליק און פארייען,
א לאנד וואו עס לעבט זיך יעדע דארט פריי.
א לאנד — א גן־עדן פאר יידען.

א לאנד וואו מען העצט אויף איהם נישט ביז בלוט
א לאנד וואו מען לאזט איהם נישט טרעטען,
א לאנד וואו ער קען זיך „פערלאזען" א בארד
און אומבעזארגט גערן אויף אוניווערזיטעטען..

א לאנד, וואו מען קריגט גאך א דירה פאר געלד,
מיט וואסער, בעלייכטונג אינאיינעם.
א לאנד וואו מ׳שלאפט נישט צו צעהן אין א בעט,
און מ׳האלט נישט מלחמה מיט קיינעם..

א לאנד אהן „פערזאוגער" פאר׳ן כלל,
וואס פטארען זיך מאכען איהם „ווינגער"...
א לאנד וואו איהר וועט מיט א צעהנדליג מיליאן,
גאנץ זיכער נישט שטארבען פון הונגער...

א לאנד אהן באנדיטען, אהן „עסקנים" א וועלט,
א לאנד אהן היטלערישע כללים,
א לאנד וואו דער ייד איז מיט מענשען צוגלייך,
גאר ליידער געווען איז׳ס א חלום...

שמואל צעכלער.

זי גרייט זיך צו דער מכביאדע

אדער: א רעגולאציע־פארשלאג פון א לאדזער סוחר צום ווייב אין זאקאפאנע

דער לאדזער סוחר זעליג בעלקאשע, האט די וואך דערהאלטען א בריוו׳ע פון זיין ווייב פון זאקאפאנע:

„מיין לאכטיגער געספאן!

דו ווייסט דאך, אז מ׳גרייט זיך צו דער מכביאדע. אלע ווייבער סטאיען זיך צו פשעוויטען די כלאפצעס, אלזא בעט איך דיך, מיר באלד ארויסצושיקען מאטעריאל אויף אנגעלעגאט קלייד. א מארדע־נעם קאפעלוש און א באלאנע מאנעקע. פון מיר דיין ווייב, וואס שטארבט צעהן מאל אין טאג פון בענקשאפט צו דיר, און שיק דיר 100 קוש.

דיין זעלדע חנה.

אויף דעם בריוו האט זעליג געענטפערט:

„מיין טייערע פאזלקע!

דיין בריוו האב איך דערהאלטען, דו האסט פערגעסען, ס׳איז קריזיס ס׳איז אין לאדז, און וואס דו פערלאנגסט קען איך נישט באקומען. איך בעט דיך דו זאלסט עבעס שטרייכען פון דיין בעשטעלונג.

דיין זעליג.

דערויף האט זעליג דערהאלטען א בריוו מיט דעמזעלבען אינהאלט פון עס שטעהן ביז יעצט. ס׳איז בלויז געווען אויסגעשטראכען... 100 קוש.

א פראיעקט

פאר׳ן יודישען טעאטער אין לאדז

עס איז א פאקט, אז דער לאדזער יודישער טעאטער־עולם איז א פראקטישער, א תכליתדיגער. דער לאדזער יודישער טעאטער־עולם וויל נישט זעהן קיין „סמוטנע" זאכען, און מען זאל אפילו הייסען „דער גאלדענער דור"! דאס לאדזער יודישע טעאטער־פובליקום איז אויסגערעכנט און וויל פון טעאטער עפעס ארויסקריגען.

בעהמענדיג דאס אין אכט, האט דער „מבין" דירעקטארען פון „קאלאסעאום" בעשלאסען, אריינצופירען ביי יעדן טעאטער עפעס אויסטיילען א זילבערנע לעפעלע (נאך בלויז 84 פראצענט) און עס איז צו האפען אז דאס האכשעצענטע פובליקום וועט קומען צו לויפען, בלייבען צופרידען און אלע דראמעס וועלען זיי געפעלען, ווייל זיי וועלען זיכער עפעס ארויסטראגען...

טעאטער־גרעזערייי

דירעקטאר בעזמאן און מאיר ווינדער

דיר. בעזמאן: וואס זעהט איהר היינט אין טעאטער — פוסטקעס. כ׳גע׳עק מיט יאהרען צוריק ווען איך בין געזעסען דינען און גרויסען טעאטער, זענען פארן טעאטער געשטאנען טויזענ־טער, וואס האבען פאר קיין פאל נישט געקענט אריינגעהן.

מאיר ווינדער: וואס איז עס געווען, אזא גוטע פיעסע האט איהר געשפילט?

בעזמאן: כ׳האב קיין שום פיעסע נישט גע־שטעלט — דער טעאטער האט געהאלט בעברענט!

דזשיגאן פרעגט יענקעלע דאנציגער:

— פאניע דאנציגער, וואס איז די מעשה, וואס אייער ליבע וועט פון טאג צו טאג אלץ ליכטיגער?

יענקעלע דאנציגער האט געענטפערט:

— האט איך נאך געזאגט, נאר ליבע איז „אקטאבער", איז דער קאפ צו גרויס.

יודען שמועסען

בין מנחה־למעריב

— נו, נו, האבען עס איצט די דייטשען געמאכט א געוואלד וועגען רעווידירען דעם ווערסאלער טראקטאט.

— פארוואס זאלען זיי נישט שרייען? ס׳קאכט דאך זיי גארנישט.

— הע, הע, ווען איך זאל פערמאגען כאטש צעהן פראצענט פון דעם, וואס ס׳קאסט זיי וואלט איך חתונה געמאכט א טאכטער און נישט דא געזעסען אין דער שוהל ביים אויוון.

פאר דער אלטשטאטישער שוהל

פרוי (צו א בלינדען ארימאן): האט איהר נישט קיין משפחה?

בלינדער: כ׳האב איין איינציגען בלינדען ברודער, אבער מיר זעהען זיך זעהר וויינציג.

א שטרענגע מאדאם

קינד (צו דער מוטער): לאה די דינסטמויד האט ביים פארטעפיאנען די פאדלאגע צובראכען א פוס.

מאדאם: געה זאג איהר, אז פאר אלץ וואס זי וועט צעברעכען וועט זי בעצאהלען.

דער יונגער דאקטאר

געשפרעך צווישען צוויי יונגע ווייבלעך

— נו, ווי געפעלט איהן, פאני זאכטשאלסקא דער יונגער דאקטאר, וואס איך האב איהן רעקאמענדירט?

— אויסערגעוועהנליך! מיט איהם קרענקט זיך א סך פשיעמנער ווי מיט אנדערע דאקטוירים.

וואס קינדער ווייסען

אין דער צייט פון ברידזש־משוגעת?

לעהרער: הענעק צייל פון 7 און ווייטער.

הענעק: (צעהלט): א זיבעל, אן אכטעל, א ניינטעל, א צעהנטעל, אונטער, אויבער, גלכוס טויז, און ווייטער געהט שוין נישט.

צו וואס?

צו וואס דארף די היינטיגע שול־יוגענד זיין א שקלאף, אז ער קען זיין א ליבהאבער און הערשען איבער יעדעם ווייב?

צו וואס דארף די היינטיגע שול־יוגענד זיך לערנען בכדי צו האבען א שאנע קאפ — אז איין די היינטיגע צייטען שפילען די גומיטראלע באקן די פיס!

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 24 — פרייטאג, דעם 27 יאנואר 1933

דער „ספארטסמאן" צו דער מכביאדע...

ספארטסמאן׳ - זא דעזונט טאטעשי, זא דעזונט מאמעשי — איך פאר מיין זאקאפאנע אויף דער מאטעביאדע.

פאטער: כאפער לחיים ולשלום מיין אוצר׳ל, נאר געדענק, זאלסט חלילה נישט צוברעכען הענד און פיס!..

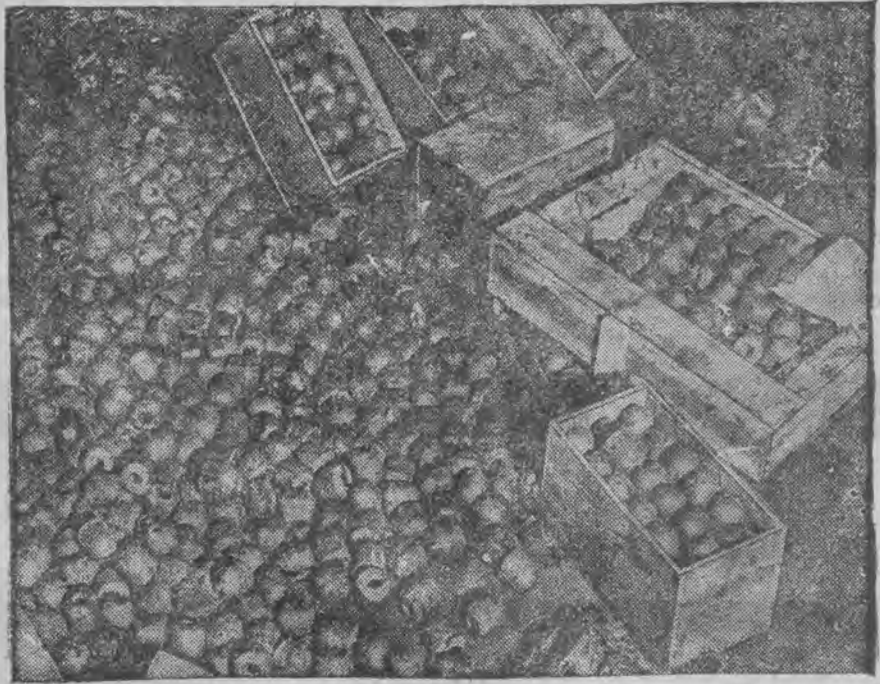

אויבען רעכטס: אַ סקלאַד פון באַמבעז, וואָס איז ענטדעקט געוואָרען ביי באַרצעלאָנאַ (שפּאַניען). די באָמבעס זענען בעהאַלטען געוואָרען דורך די אַנאַרכיסטען.

אונטערזייט רעכטס: דער קאָמפּאָזיטאָר פלאַטאָו איז געשטאָרבען מיט פופציג יאָהר צוריק.

אונטען רעכטס: אַ בילד פון דער פּעלו־שטורץ קאַטאַסטראָפע ביי טור (דרום־פראַנקרייך).

אין בערלין קומט פאָר דער אינטערנאַציאָנאַלער רייטער־טורניר. איניגע בילדער פון בערימטע רייטער.

דער פּרעמיער פון מאַנדזשור׳ע, טשענג הסיו־סו, וועלכער איז געפאַלען אַ קרבן פון אַ באָמבען־אַטענטאַט

אייבער פון די רייכסטע דייטשע פירשטען כאַן שמאַלבערג, האָט חתונה געהאַט מיט אַן אַ מיי, על

אויבען לינקס: אַ מנהג אין רוים: אין טאָג פון הייליגען אַנטאָניוס ווערען אַלערליי חיות געבענטשט דורך די גייסטליכע.

אונטערזייט לינקס: אַלעקסאַנדער העדעל מיט זיין טאָכטער און זוהן, זיי וועלען בעקומען די ריזיגע ירושה פון 400 מיליאָן מאַרק וועלכע ס׳האָט איבערגעלאָזט זייער אַ קרובה אין אַמעריקע

אונטען לינקס: די קרוינפּרינצעסין פון מאַראָקאָ שאַרלאָטע האָט זיך אָפּ פון איהרע רעכטע אויפן טראָהן.

——=(:0:)=——

אונטען : 1) דער קאַמף געגען רעליגיע אין רוסלאַנד — אַ צושטערטע קירכע אין לענינגראַד.

אויבן רעכטס: דער האפען פון האמבורג אין ווינטער־פראסט.

אויבן אינדערמיט: א רעטונגס־עקספעדיציע אין די אלפען־בערג.

אינדערמיט: דער עראפלאן פון ענגלישן פליהער האוקס וועלכער ענטוויקעלט א געשווינדקייט פון פיער הונדערט קילאמעטער א שעה.

אינדערזייט רעכטס: פרינץ אטא פון האבסבורג, פרעטענדענט אויפן אונגארישן טראן, שטודירט איצט אין בערלין.

אונטן רעכטס: א בליק אין לעצטן מעטשעט פון קארדאווא וואס האלט ביים איינפאלן.

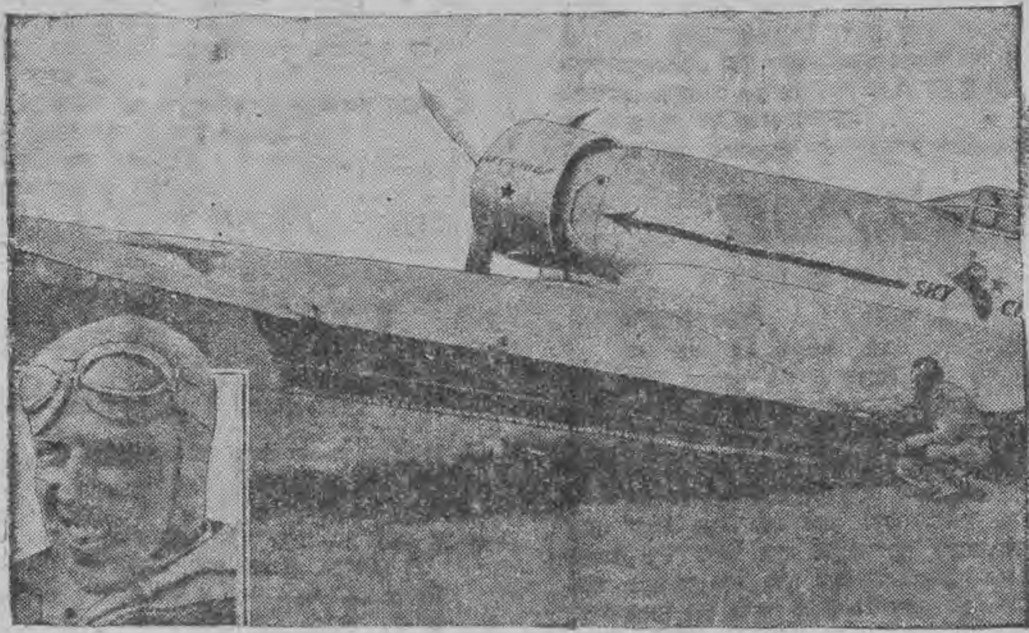

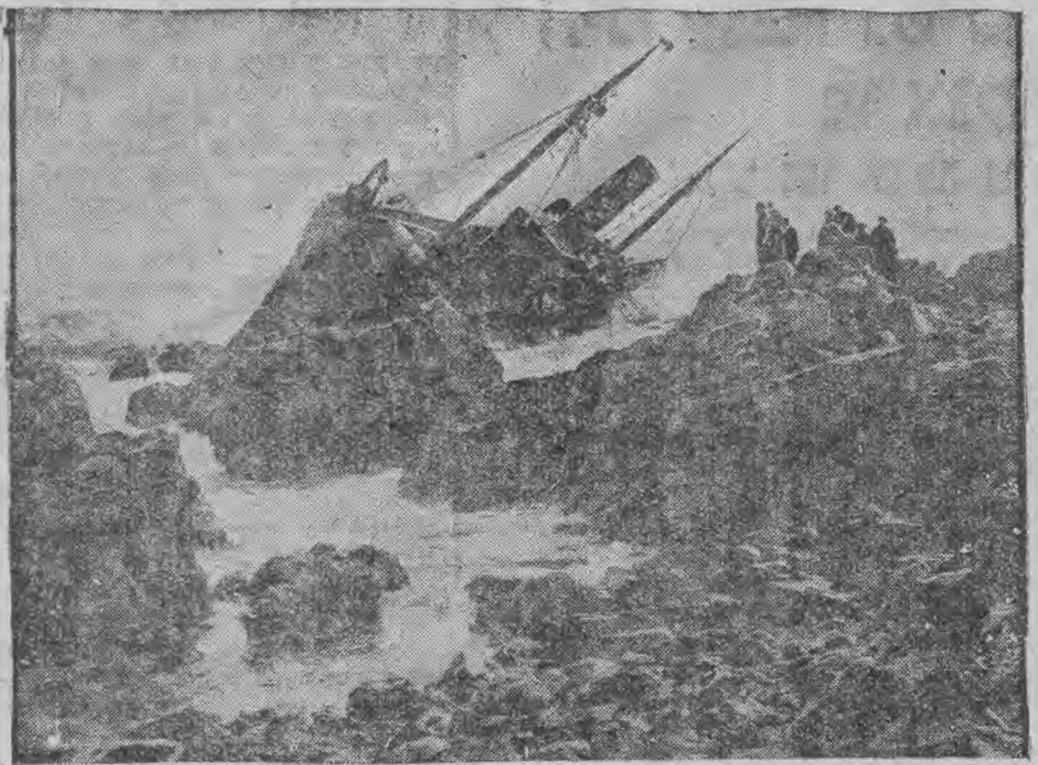

אויבן לינקס: אן ענגלישע שיף, וואס איז בעת א שטורעם געשליידערט געווארן אויפן ברעג פון ענגלאנד.

אינדערזייט לינקס: בערימטער ענגלישער שריפטשטעלער גאלסווארסי, נאבעל־פרייז טרעגער פאר 1932, איז שווער קראנק געווארן.

אונטן אינדערמיט: אין יאפאן זעט אויך שוין דא פאשיסטן. א גרופע פון דער יאפאנישער פאשיסטישער פארטיי מיט זייערע פענער.

אונטן לינקס: די ערשטע ברידזש־אלימפיאדע אין בערלין.

פאליטיק פון וואָר

פרעסט! איבער גאנץ איראָפּע ציהען זיך פרעסט. די דיפּלאָמאַטען האָבען זיך איינגעפרוירען, אַז זיי זענען גאַנישלען, מיט באַרנישלען און פער כלייך מיט די פרעסט. און אומעטום זע יך פרעסט, אַלץ איז געפרוירען, וואוהין די דיפּלאָמאַטען שטעלען אַ פוס, טרעפען זיי אָן אויף אַ געפרוירענע סיטואַציע.

עס האָט זיך אפילו אַמאָל געהאַט אַ נגער וואַרעמט אין אָנהויב יאָהר, אין מאַנדזשוריען — מען האָט דערשאָסען דעם מאַנדזשורישער פּרעמיער, און מען האָט געמיינט, אַז, אַז ווען דאָרט וועט ווען וואַרעם, און לסוף האָבען אויך דאָרט די פרעסט בעצוואונגען די לאַגע.

אוי די פרעסט, די פרעסט! מען קאָן קיין שלום נישט האָבען צוליב די פרעסט.

מיניסטער זאַלעסקיס קלאָפּאָט

די ענגלישע רעגירונג האָט זיך ענטשולדיגט פאַר פּוילען צוליב דער נישט־טאַקטישער ביי־יאָהר־רעדע פון ראַדיאָ־ספּיקער.

— אַ שאָד — איצט ווייס איך נישט מיט וואָס ריסצוטרעטען אין גענף.

נייעסטער קריזיס־טאַנץ

דער נייעסטער טאַנץ אין איצטיגע קאַרנאַוואַל־צייטען איז דער טאַנץ מיט דער איובאַ סקאַרבאָוועי.

צו דער מכביאדע

דער מאַמעס האָפנונג

מוטער (געזעגענט זיך מיט איהרע פינף טעכטער, וואָס פאָהרען צו דער מכביאַדע קיין זאַקאָפּאַנע): פאָהרט מיר אַלע געזונטערהייט און קומט צוריק מיט חתנים... איך רעכען אויף דער מכביאַדע נאָך צ'זאָלט איך נישט „אָדראָזשען" „צוריקקומען אָהן מעניער"...

אוי, דער פּראָסט!

ווען וועט ער פּלאַצען?

אַלץ האָט שוין געפּלאַצט: די געשעפטען האָבען געפּלאַצט, מ'פּלאַצט פון עגמת־נפש, זיצט מען אויף אַ דראַמע אין יידישען טעאַטער פּלאַצט מען... פון געלעכטער. דער געהילף ביי יידישע סוחרים האָט אויך שוין געפּלאַצט. נו, ווען וועט שוין פּלאַצען דער פּראָסט?...

היינטיגע מענער, מ'שטיינס־געזאָגט!

געשפּרעך אין „גראַנד־קאַפע"

דו ווייסט, יולעק, כ'בין היינט פערלאָבט געוואָרען מיט דער פאַני סטעפּע.

— נו, מזל־טוב, דיר!

— אָבער דערבאַרעם דיך און דערצעהל קיינעם נישט, ווייל דאָס איז אַ סוד.

— ווייל מיין ווייב וואָלט דאָס מיר קיינמאָל נישט מוחל געווען!...

אונ דאָס האָסטו געהערט, מאַניעק, אַז די אַלטע רייכע אַלמנה איז היינט געשטאָרבען?

— איי... איי... אַ שאָד, בעסטען וואָלט איך גע־קענט טון אַ גליק־שידוך...

הינדענבורגס מיטגעפיהל צו פראנקרייך

צוליב דער שרפה אויפ'ן „אטלאנטיק"

ווי דער „קונדס" דערוואוסט זיך, האָט הינדענבורג אַרויסגעשיקט צום פראַנצויזישען פּרעזידענט צוליב דעם אומגליק מיט דער שיף „אַטלאַנטיק" אַ מיטגעפיהל־דעפּעשע:

„הער פּרעזידענט, כ'בעט אַנצונעהמען מיין מיטגעפיהל! און גרויסען בעדויערן, וואָס דאָס פייער האָט נישט אַרומגענומען אַ פראַנצויזישע האַנדעלס־שיפען מיט דעם קריגס־פלאָט.

(—) הינדענבורג.

דער שעף, דאס בין איך!...

די לעצטע לאָדזער געשעפטען

צו דער פירמע „עווענזאָן און דאַליסמאַן" קומט די טעג אַ רייזענדער פון אַ ביליצער פירמע, ער ווענדעט זיך צו אַ יונגערמאַן ביי דער טיר:

— קען איך זעהן דעם שעף?

— דער שעף געהמט נישט אויף קיין רייזענדער.

— דיט נישט קיין יאָלד, איהר בעקומט אַ צעהנערל און לאָזט מיך אַריין צום שעף.

צעהן זל.!? ווייניג! — אַ פינף־און־צוואַנציגער.

— נו, זאָל זיין פינפצעהן זל.

— געמאַכט, אָבער דאָס קריג איך, אַפילו ווען דער שעף וועט נישט מאַכען קיין בעשטעלונג?

— אַפילו ווען דער שעף וועט נישט קויפען — איז האָט איהר פינפצעהן זל.

דער יונגערמאַן בעהאַלט די פינפצעהן זל. אין דער קעשענע.

— נו, איצט קען איך שוין רעדען מיט'ן שעף?

— אָבער גאָך אַ מין רעדען!

— נו, וואו איז ער?

האָט דער רייזענדער געפרעגט.

— דאָ! איך בין דער שעף!...

א „קלוב פון צניעות" אין לאָדז

א מעשה נורא דערוואוסט זיך פון „קונדס"־רעפּאָרטער

דער „קונדס" דערוויסט זיך אַזאַ מעשה:

מיט עטליכע חדשים צוריק האָט זיך אין לאָדז בעהאַלטען ביים גרינדען אַ „קלוב פאַר צניעות". דער קלוב איז געגרינדעט געוואָרען פון אַ גרופּע פרויען, וועלכע האָבען שוין מיט דרייסיג יאָהר צוריק פערלוירען די פּאָפּולעריטעט ביי מענער, און ויים צוואַנציג יאָהר זענען זיי שוין נישט „זאָלגע" צו זינדיגען.

צו דער גרינדונגס־פערזאַמלונג זענען געקומען אַ סך פרויען. אַלטע און יונגע, אויף דער טיר האָט געהאָנגען אַן אויפשריפט: „דער אַריינטריט פאַר מענער איז שטרענג פערבאָטען".

די גרינדערין פון קלוב האָט געהאַלטען אַ רעפעראַט וועגען „צניעות און בעשיידענקייט פון דער פרוי".

נאָך דעם רעפעראַט איז איינע פון די אַנוועזענדע פרויען אַרויף אויף דער טריבונע און גע־מאָלדען:

צו אונזער גרעסטען בעדויערן און מיט אַ ווערטאָג אין האַרצען מעלדע איך אַז צווישען די פערזאַמעלטע געפינט זיך אַ פרוי וואָס האָט ערשט נעכטען פערראַטען איהר מאַן. איך פאָדער דערום אויף די דאָזיגע פרוי אַז זי זאָל תיכף ומיד פער־לאָזען דעם זאַל, אויב נישט וועט זי מיט חרפה בעזייטיגט ווערען.

און וואָס איז געשעהען?

אַלע אַנוועזענדע מיט די גרינדערין בראָש, האָבען זיך אַ ריס־געטאָן פון די בענקלעך און זיך אַ לאָז־געטאָן צו דער טיר, און אַלע האָבען זיי פערלאָזען דעם זאַל.

לעצטע נייעס

צוגעשיקט פאַר'ן שליסען דעם „קונדס"

איצט איז שוין זיכער, אַז ס'האַלט פאַר ענדערונגען אין מיניסטעריען־קאַבינעט, דאָס איז צו זעהען דערפון, וואָס דער לעדער־גאַלאַנטעריע־סוחר פּאָמעראַנץ האָט בעקומען אַ בעשטעלונג אויף 6 נייע טעקעס.

ווי בין איצט איז דער דאָזיגער שטייער אינאיבער־רינגער, וואָרים קיינער וועט פון קיינעם נישט בעקומען קיין ירושה.

דער מיניסטעריען־ראַט האָט בעשלאָסען צו סקאַסירען דעם ירושה־שטייער.

דער מיניסטעריען־ראַט בעהט אַרויס פון דעם שטאַנדפּונקט, וואָס אויב מ'זאָל ווייטער אַזוי געהן

דער טיים־מאַרשאַלעק האָט אַרויסגעגעבען אַ פערפאָרדנונג אַז די טיים־דעפּוטאַטען זאָלען אויף די פּלייצעס איביג טראָגען די ווינטער־קאַפּטאַ, ווייל צוליב דעם, וואָס מ'זעהט זיי אַמאָל אין ווינטער פערגעסט מען ווי זיי רופען זיך.

סודות פון זאקאפאנע

בריוולעך פון גנענדעל צו איהר מאַן מענדעל

פון איהר צו איהם

ליכטיג שלעפּ־פערדעל מיינס!

דו וואונדערסט דיך אַוודאי, וואָס איך האָב שוין אַ גאַנצע וואָך נישט געשריבען? דאָס איז דערפאַר, ווייל איך פּראַצעסיר מיך מיט אַ זאַקאָפּאַנער אַדרי־נערען מאַנסבעהיילונג.

מילא דו ביסט דאָך אויך אַ מאַן מיינער, מוז איך דיר דאָך דערצעהלען: דער אַ מעשה, פאַר־אַכטאָגען דאָנערשטאָג הויב איך מיך אויף אין דערפריה און וויל מיך אָנטאָשען. כ'גיב אַ קוק: ביי מיר אין קויג איז נישטאָ קיין טראָפען וואַסער. געה איך אַריין צו מיין שכן אין צווייטען צימער און בעט ביי איהם אַביסעל וואַסער — געזאָגט ער נישט, דער חראַן, און גיט מיר נישט אַ קוש גלייך אין האַלז אַריין? וואָס זאָגסטו? נישט צו אַזאַ אויס־וואורף: קושען אַ פּרעמדער ווייבעל בעת זי איז נאָך נישט געוואַשען און מאַניקירט? דאָס געהט אַ חוצפה! דו מיינסט איך שעק איהם? ער האָט געוואָלט איך זאָל מאַכען דערפון אַ שוויג און איך וויל אָבער אַזעלכע נישט אַדורכקומען נאָר אַליינבאַנען... אין דעם סכסוך האָבען זיך אַריינ־געמישט פרעמדע מענשען און ס'איז דאָ אַ האָפנונג, אַז מ'וועט זיך אויסגלייכען.

צו דער מכביאַדע איז אַהערגעקומען אַ גרויסער אַסטראָנאָם און פיזיקער פראָז. ראַוויצעדריג, אַ יונג ווי גאָלד, האָט ער געהאַלטען אַ רעדע וועגען איינשטיינס טעאָריע. דער פּראָפעסאָר האָט אויפגעוויזען, אַז איינשטיינס טעאָריע אנערקענט נישט די איצטיגע בעגריפען פון אָרט, צייט און צאָהל.

אָרט: ער ערקלערט, אַז ווען אַ ווייב געהט אַוועק און כאַפּט זיך אַ קלאָפּ, אַז זי געהט אייג־קויפען. ספּראַבונקעס, קאָן גאָר זיין, אַז זי געהט צו אַ פּשיאַטשעל אויף אַ „האַרציגען" שמועס.

צייט: אַז דער מאַן קומט אַהיים, ווען ס'ווייב שלאָפט און פערענטפערט זיך פאַר דער... באָנע, אַז ס'איז ערשט 1 אַ זייגער ביינאַכט, קען גאָר זיין, אַז ס'איז שוין זעקס אין דערפריה.

צאָהל: אַז אויף אַ ראַוט געפינען זיך 4 מענער און 1 פרוי און זיי ווילען טאַנצען, דאַרפען זיי נישט וואַרטען ביז עס וועט צוקומען נאָך דריי מיידלעך, נאָר זיי קענען תיכף אָנהויבען צו טאַנצען און ס'זאָל אויסקומען „אַ פּאַר".

זעהסטו, ליבער מענדעל, אַלץ פערשטעה איך, נאָר דאָס לעצטע קען איך ביי קיין פאַל נישט משיג זיין. אפשר ווייסטו?

דיין פֿמעט געטרייע פרוי

קיילע גנענדעל (קאַראַלינע געניאַ).

שטיקלער און ברעקלער

אַ בריוו

טייערער חבר!

גיב מיר אָפּ אַ מזל טוב! איך האָב זיך, מיט צוויי וואָכען צוריק, געגט מיט מיין פרוי. איצט בין איך ווידער אַ בחור. טאַמער האָסטו פאַר מיר אַ מיידעל מיט אַ פּאָר טאָלער, לאָז מיר וויסען, וועל איך קומען חתונה האָבען.

אָהן געלד זאָלסטו מיר נישט פערדרייען דעם קאָפּ. איך געה אָהן געלד נישט צו דער חופּה. דיר וועל איך פערטרויען דעם סוד: די פּאָר טאָלער וויל איך האָבען, טאָמער וועט מיר אויסקומען פון איהר צו אַנטלויפען, זאָל איך האָבען מיט וואָס...

דו ווייסט דאָך ווי מען זאָגט: „אַז מען גרייט זיך נישט אָן זומער, האָט מען נישט אויף ווינטער". אַזאַ מענטש ווי איך, וואָס קען לאַנג נישט וואוינען מיט איין פרוי. מוז תמיד האָבען ביי זיך עטליכע טאָלער פאַר אַ גוטען צוועק...

פערביטען די יוצרות

באַלטשע פערדינט סך הכל 40 זל. אַ וואָך. דערפון גיט זי אויס 20 זל. אויף פאַרב און פודער פאַר איהר און שופלאַד געפינט זיך אַ סקלאַד מיט סלאַיקלעך, פודעלעך, בעטשטעלעך און אַלערליי שמירעכצער.

כדי באַלטשע זאָל קיין טעות נישט האָבען, האָט זי אויף די דעקלעך פון די סלאַיקלעך אָנגע־שריבען וואָס דאָרט געפינט זיך.

האָט איינמאָל געטראָפען אַזאַ געשיכטע:

באַלטשעס מאַמע איז צוגעגאַנגען צום שופלאַד. האָט זי געוואָלט זעהן, וואָס עס געפינט זיך אין די סלאַיקלעך. ביים צוריק צומאַכען האָט זי פערביטען די יוצרות: אויף דער רויטער פאַרב האָט זי אַרויפגעגעבען דאָס דעקעל פון דער שוואַרצער פאַרב; דאָס דעקעל פון דער שוואַרצער פאַרב אויף דעם ווייסען פודער א. אַ. וו.

מאַכט זיך אַ מעשה: באַלטשע וויל געהן אין טעאַטער און בזהמת איהר געליבטער האָט געוואַרט פאַר'ן טויער, האָט זי זיך שטאַרק געאיילט און אין שפּיגעל אַריין נישט געקוקט און דאָ האָט פּאַסירט דאָס אמת'ע אומגליק: מיט דער שוואַרצער פאַרב האָט זי אָנגעפאַרבט די באַקען, מיט דער רויטער פאַרב די ברעמען, מיט דער ווייסער — די ליפּען און מיט דער רויטער פאַרב דאָס בע־קעל....

וואָס ווייטער איז געווען, קען זיך יעדער אָפּמאָהלען....

ב. קאַוונער.

די מאָדערנע פרוי

און איהרע אויפגאַבען

פראַגע: צו וואָס בין איך געבוירען געוואָרען?

ענטפער: חתונה־צו האָבען.

פראַגע: ווי אַזוי פאַקט מען אַ מאַן?

ענטפער: פוצען זיך, אָנטון זיך אַזוי ס'זאָל זיין נישט אָנגעטון און נישט אויסגעטון.. טאַנצען, קאָקעטירען, אינטריגירען, סאַמוירען, „נאַבירען" און מוז זיין „שמוטשנע".

וואָסערע אויפגאַבען האָט דער מאַן?

— צו בעפעלען דער פרוי.

— און וואָסערע אויפגאַבען האָט די פרוי?

— צו געפעלען אַלעמען.

— צי דאַרף די פרוי טראַכטען וועגען דער צוקונפט?

— יאָ, ווען דער מאַן האָט זיך איהר צוגע־געסען — דאַרף זי טראַכטען וועגען אַ „סימפּאַ־טיע", אָדער זיך גטן מיט'ן מאַן, און חתונה האָ־בען מיט אַ מאַן, וואָס האָט אַוועקגעוואָרפען זיין פרוי, בעהמען זיך אַ צווייטע „סימפּאַטיע", חתונה־האָבען מיט אַ דריטען, גטן זיך מיט'ן פערטען, פערגעסען דעם פינפטען א.אַ.וו.

די משוגע'נע וועלט

ס'האָט די מענשהייט
גאָט געבענשט,
געגעבען איהר
זיין ברכה;
געוואָרען איז
די מענשהייט איצט
אַ ליבליכע משפּחה...
נישטאָ קיין קלאַסען,
קיין ראַסען מעהר,
קיין גוטינקע
און שלעכטע,
נישטאָ קיין שטאַרקע,
קיין שוואַכע מעהר,
קיין לינקע
און קיין רעכטע.
נישטאָ קיין אָרעם
און קיין רייך,
קיין נאַרן
און קיין קלוגע —
אַלע, אַלע
זענען גלייך —

אַלע גלייך — משוגע...
ס'איז אַ דור הפלגה,
ס'איז דער מענש משוגע...
ער שלאָגט זיך
קאָפּ אין וואַנט,
מערדערט תמיד און קריג.
עס איז דער מענש מטורף,
די וועלט מאַכט ער חרוב.
די וועלט זאָלט געווען
פול מיט גליק,
ווען געפונען דעם מטורף
וואָלט מען אין שטריק,
ער זאָל נישט פיהרען
זיינע ווילדע שטיק.
אָבער ווער זאָל כאַפּען איהם,
ווער זאָל בינדען איהם,
ווען די נאַרן, ווי די קלוגע,
זענען גלייך משוגע...
זענען גלייך משוגע...
עס וואָלט גוט געווען,
ווען עס וואָלט
געפונען זיך אַ העלד,
וואָס וואָלט די משוגעים,
וואָס פיהרען איצט די וועלט,
אַריינגעוואָרפען
אין משוגעים־הויז,
און די משוגעים פון דאָרט
געלאָזט פריי
אויף דער וועלט אַרויס....

אַ „וויזאַ"־סאָציאַליסטקע...

אונטערגעהערטער רעפעראַט

אין „וויזאַ" האָט אַ דאַמע געהאַלטען אַ „סאָ־ציאַליסטישע" רעדע.

— „טאָוואַרישטשי"! — האָט זי אויסגעשריען — מיר אַלע דאַרפען זיין גלייכבערעכטיגט! קיינער טאָר נישט זיין בעפאָרצוגט! יעדע פרוי, צו אָרימע צי רייכע, מוז האָבען... אַ פּאַקאָיובקע און אַ קעכין!...

א ברירה האט ער געהאט?

ווייב: זאָג מיר איינס, אַרום איז געווען געטריי דיין ווייב חוהן?

מאַן: אַ ברירה האָט ער געהאַט! ס'זענען דאָך נישט געווען קיין אַנדערע.

תלמוד ווערט פערברענט

איפ׳ן זעלבען ארט וואו מען האט געברענט דעם „מורה״

(פון רמב״ם׳ס לעבען און שאפען)

פון ה. קרוגער

דער ערשטער וואָס איז אַרויסגעקומען פערטיידיגען שלמה מהה״ר איז געווען יהודה אלפאכאר. אין זיינעם אַ בריוו צו דוד קמחי שרייבט ער: רב שלמה איז בעגאַנגען אַ גרויסע עוולה מיט זיין מסירה; אָבער דאָס האָט איהם איהר געטראָגט דערצו מיט אייער׳ע רדיפות. מען טאָר נישט פרעגען אַ מענשען ביז צו דער לעצטער מדרגה פון פערצווייפלונג. איצט בעקומט איהר געצאָהלט פאַר אייערע מעשים.

— אמת — שרייבט ער ווייטער — איבערצוגעבען אונזערע גייסטיגע אוצרות אין די הענד פון אונזערע שונאים איז אַ גרויס פערברעכען, נאָר אין דעם זעט איהר די מיטהעלפער, איהר האָט איהם געיאָגט, איהר האָט איהם אין חרם אַריינגעוואָרפען, איהר האָט איהם געיאָגט און פערביטערט דאָס לעבען, קיין רוה נישט געגעבען... נאָר וואָס עס האָט געדאַרפט געשעהן, איז געשעהן, דעהט, מאַכט כאָטש איצט אַ סוף צום מחלוקת, דערייסערט נישט דעם אָרימען שלמה׳ן מיט בּיידע הענד (ואל תתנו לבעלי המחלוקת לרחות את הדל בשתי ידים).

נאָר צו שטאַרק איז שוין געווען פונאַנדערגעבלאָזען דער פלאַם פון מחלוקת, מען זאָל עס קענען איינשטילען מיט ... פערנונפטיגע רייד, אויסער דעם. האָט קמחי דערציילט, אַז די מסירה האָט זיך נישט בעגנוגענט בלויז אויף אַפיקורסישע ספרים (דעם רמב״ם׳ס „מורה״ און „מדע״) נאָר עס האָט אָנגעגריפען די אַפיקורסים גופא. לויט דוד קמחי׳ס בעהויפּטונג זאָל שלמה האָבען געזאָגט צו די דאָמיניקאַנער אַזוי: זייט וויסען, אַז אין אונזער קהלה האָבען זיך שטאַרק פערמערט די צאָהל אַפיקורסים, וואָס לייקענען אין גאָט, זיי האָבען דאָ אַריינגעבראַכט די לערע פון משה בן מיימון אויס מצרים. וועלכע האָט געשריבען אַפיקורסישע ביכער (זיין לשון: „ויאמר להם: ראו כי בני עמנו רובם מינים וכופרים, כי נפתו לדברי רבנו משה ממצרים אשר כתב להם ספרי מינות)״

די שפּעטערדיגע צייט האָט מיטגעהאָלפען קיינער זאָל אין אַכט נישט נעהמען אַלפאַכאַרס פערטיידיגונג און אויך נישט די ווייכע רייד פון יוסף בן טודרוס הלוי, וואָס ער האָט געשריבען צו די אָנפיהרער פון דער מחלוקת, וואָרום די אינקוויזיציע האָט אָנגעהויבען צו זוכען יודישע פריידענקער, און אויף וועמען עס איז געפאַלען אַ חשד, איז באַלד אַרעסטירט געוואָרען. עס איז קיין ספק נישט, אַז א סך מיימוניסטען זענען דעמאָלט געשטאַנען אין גרויס געפאַהר.

מיר מוזען געדענקען, אַז דעמאָלט האָט געהערשט „לודוויג דער הייליגער״, און אונטער זיין רעזשים האָט דער אינקוויזיטאָר ראָבּער בּע משפּט צו פערברענען אויפ׳ן שייטער הויפען 222 מענשען אין פערלויף פון 5 יאָהר (צווישען 1234—1239) בלויז פאַר דער חוצפה צו האָבען אייגענע מיינונגען.

די מיימוניסטען אָבער, צווישען וועלכע עס זענען געווען אַ סך מענשען, וואָס האָבען פערנומען זעהר חשוב׳ע פּאָסטענס אין דער רעגירונג, איז געלונגען צו דערווייזען ווי ווייט די מסירה איז פון אמת. איצט האָט זיך דאָס רעדעל איבערגעדרעהט: די מיימוניסטען זענען בעפרייט געוואָרען, בעת די מוסרים האָט מען אַרעסטירט פאַרן זאָגען פאַלש עדות און באַלד בעשטראָפט. נאָך אַלעמען איז עס פאַר די דאָמיניקאַנער אַלץ עגאַל וועלכע יודען צו בעשטראָפען — אַבי יודען זאָלען פעראורטיילט ווערען.

אויסהערענדיג די אַנקלאַגע האָט דער שטרענגער ריכטער געמשפּט, אַז דער תליון זאָל בּיי יעדען מסור די צונג אויסשניידען. אַזוי האָט מען געטאָן.

שרעקליך איז דאָס אורטייל. אָבער נאָך שרעקליכער איז, זיך דערוויסענדיג, אַז די פעקאַכטע בעלי מחלוקת, אַנשטאָט חרטה צו האָבען, זעענדיג ווי ווייט די מחלוקת האָט געבראַכט, זענען זיי דערבּיי געשטאַנען און געשפּאָט איבער די פערבלוטיגטע קרבנות, ווען יענע האָבען זיך נאָך געצאַפּעלט אונטער דעם תליון׳ס הענד. איינער פון די אַנטימיימוניסטען — מען זאָגט, אַז דאָס איז דער טאַלאַנטפולער איבערזעצער פון „בן המלך והנזיר״, אברהם אבן חסדאי — האָט אַרויסגעלאָזען פאָלגענדע עפּיגראַמע אויף דער דאָזיגער פּאַסירונג, וואָס ער שרייבט מיט גרויס הנאה:

די פינסטערע פיהרער האָבען בעשלאָסען:
דעם „מורה״, דעם לעהרער, פון ליכט אויס־
צוראָטען.
האָט גאָט זיין צאָרן אויף זיי אויסגעגאָסען,
ס׳האָט אַ בראָך נאָך אַ בראָך זיי געטראָפען.
קעגען די הימלען האָבען זיי זייערע מיילער
דערהויבען,
איצט טרעט מען זייערע צינגער אין שטויבען.

מיר לעזען די דאָזיגע פּאַסירונג און גאַפען, נישט וויסענדיג אויף וואָס פריהער זיך וואונדערן: צי אויף דעם רוצחישען דיכטער אַרויסצוגעבען אַזאַ שרעקליכען אורטייל אויף מענשען וואָס האָבען קיינעם קערפערליך נישט געשאַדט, צי גאָר אויף די מיימוניסטען, וואָס האָבען גאָר פערגעסען, אַז די פערהאַסטע זענען סוף כל סוף אייגענע ברידער, אייגען בלוט און פלייש. ווען נישט די עפּיגראַם און אַנדערע בעווייזען אויף זייער טריומף איבערן „שונאים״ וואָלטען מיר זיכער געמיינט אַז דער מיימוניסטישער לאַגער האָט געטרויערט נישט ווייניגער ווי דוד המלך אויף אבשלום׳ען זיין זוהן — כאָטש דער לעצטער איז געגאַנגען אויף זיין לעבען; נאָר די פאַקטען זאָגען אַנדערש, דערצו געפינט זיך עס פערעפענטליכט אין דעם אויפרוף פון אברהם הורה אבן חסדאי און אין „מלחמות השם״ פון רב אברהם, דעם רמב״ם׳ס זוהן דאָס בעווייזט אַז אַפילו די גרעסטע און איידעלסטע פון דעם לאַגער האָבען עס אויפגענומען מיט צופריעדענהייט... ווי שעדליך איז דער כּוח פון מחלוקת, צו קענען פערוואַנדלען די בעסטע מענשען אין ווילדע חיות!

וואו איז שלמה מהר אהינגעקומען? פון יענעם מאָמענט אָן ווערט ער פון דער היסטאָריע אינגאַנצען פערשוויגען, בלויז אין איינציגע בריף פון עטליכע תלמידי חכמים ווערט גערעדט פון איהם ווי פון אַ געשטאָרבענעם מיט׳ן טיטול „קדוש״, וואָס בעצייכענט אַזעלכע, וועלכער איז נישט געשטאָרבען מיט אַ נאַטירליכען טויט. דערפון נעהמט זיך די השערה, אַז ער איז אויך געווען צווישען די פערמשפּטע, העכסט וואַהרשיינליך האָט מען איהם אויך די צונג אויסגעשניטען.

ס׳איז אַ סברא, אַז דער פריהערדערמאָנטער בחיי אַלקאָנסטאַנטיני איז געווען דער יעניגער וואָס האָט פעראורזאַכט די מוסרים זאָלען קריגען דעם שוידערליכען פּסק, ווייל ער איז דאָך געווען זעהר אָנגעזעהען ביים אַראַגאָנישע קעניג יאַקאָב דער ערשטער, צו וועמען עס האָט געהערט די שטאָט מאָנפּעליע.

נאָך דעם משפּט ווען די אָנפיהרער זענען בעשטראָפט געוואָרען, האָט זיך די מחלוקה איבערגעשטילט אויף אַ שטיקעל צייט.

אין איינציגע יאָהר אַרום איז אין פּאַריז פאָרגעקומען דער בעריהמטער וויכוח וועגען דעם תלמוד, און אויף דעמזעלבען פּלאַץ וואו מען האָט ערשט נישט לאַנג פערברענט דעם רמב״ם׳ס ספרים, האָט מען איצט געבראַכט גאַנצע פוהרען מיט מסכתות פון גמרא, וואו זיי זענען פערברענט געוואָרען ווי יענע.

דאָס האָט געמאַכט אַ שוידערליכע ווירקונג אויף אַלע יודען, דער קלאַנג איז פעראייביגט געוואָרען אין דעם קלאָגליד „שאלי שרופה באש״, וואָס איז איצט אַריינגעשטעלט אין קינות פאַר תשעה באב און ווערט געזאָגט מיט טרעהרען אין די אויגען בכל תפוצות ישראל.

יונה גירונדי שלמהס געטרייער תלמיד, וועלכער איז געווען אין פּאַריז די גאַנצע צייט און ביצל געוואָרען פון יענעם משפּט האָט דערין געזעהן גאָטס שטראָף למאי מען האָט איבערגעגעבען ספרים פון אַ גרויסען גאון צו פערברענען, און ער איז געווען איינער פון די הויפּט־אָנפיהרער. דער געדאַנק האָט איהם נישט געלאָזט רוהען, און ער האָט אָנגענומען אויף זיך אַ תשובה צו פאָהרען קיין ארץ־ישראל, דערגרייכען צום רמב״ם׳ס קבר וואָס געפינט זיך לעבען טבריא און איהם בעטען מחילה.

אָבער דעם נחת איז איהם אויך נישט געווען צו האָבען, ווייל מאַכענדיג די הכנות צו דער נסיעה איז ער געשטאָרבען.

אין משך פון זיינע תשובה־טעג האָט ער פערפאַסט זיין ספר „שערי תשובה״ וואָס איז זעהר פּאָפּולער צווישען יודען ביז׳ן היינטיגען טאָג.

אין יענער צייט האָט מען אָפּגעמעקט פון רמב״ם׳ס מצבה די ווערטער „פה טמון משה בן מיימון המוחרם והמין״, און צוריק אַרויפגעשטעלט דעם ערשטען נוסח „פה טמון רבנו משה בן מיימון מבחר האנושי״.

די מחלוקה איז איינגעשטילט געוואָרען אָבער נישט פערלאָשען. אייגענטליך געהט אָן די מלחמה ביז היינט צו טאָג. דער רמב״ם פון „יד החזקה״ איז שטענדיג געשטאַנען הויך אין אַלעמענס אויגען, סיי פון זיינע פריינד סיי פון זיינע געגנער, אָבער דער „מורה״ מיט׳ן ערשטען חלק פון משנה תורה דער „מדע״, זענען געבליבען היינט אַזוי שווער צו פערדייען ביי אַ גרויסען טייל יודען, ווי אַמאָל.

איך וויל אַפילו קיין פערזוך נישט מאַכען נאָכצופאָלגען דעם אידעען־קאַמף דורך די דורות ביז היינט, ווייל אַ גאַנצע ביבליאָטעק קענען פערנעהמען די ספרים, וואָס זענען שוין פערשריבען געוואָרען וועגען דעם. דער רמב״ם ווערט נישט פערגעסען וואוהין מען קערט זיך — אין הלכה, אין אגדה צי אין פילאָזאָפיע — מוז מען זיך טרעפען מיט זיינע געדאַנקען אָדער מיט די געדאַנקען פון זיינע געגנער.

מען טרייבט מיך

פון דער סעריע: „די וועלט ווי איך האב זי געזעהען״

פון פריץ הירשביין

די וועלט־מלחמה און די סאָציאַלע רעוואָלוציע — ביידע האָבען בעפרייט נאַציאָנאַל־אונטערדריקטע פעלקער. די סאָציאַלע רעוואָלוציע האָט געזאָגט צו די בעפרייטע פעלקער:

„קינדערלעך, איהר חלום צו קריגען פאַר אייערע אַרמייען הויזען מיט לאַמפּאַסען, היטלען מיט קאָקאַרדעס, מונדירען מיט זילבערנע אין גילדענע קנעפּ, יעדעס פאָלק לויט זיין אייגענער פאַנטאַזיע — דאָס איז אַ וויסטער חלום קינדערלעך. די רעוואָלוציע וועט הייסען, אַזוי וועט איהר מוחל זיין טון און געהן אָנגעטון״.

אָבער די וועלט־מלחמה האָט אַזוי געזאָגט צו איהר בעפרייטע פעלקער:

„קינדערלעך, אויב איהר ווילט זיין פעלקער מיט פעלקער צוגלייך, מיט לייטען צוגלייך, זאָלט איהר אינזינען האָבען די אַרמייען און דער עיקר — די קליידונג פון אייערע אַרמייען. פאָלק׳ס חלום זאָל זיך שפּיגלען אין די קנעפּ, און די שווערדען ביי דער זייט פון עלעגאַנטע אָפיצירען. די שווערדען זאָלען זיין לאַנגע, אין לאַנגע, זילבער־מעטאַלענע שיידלען, כדי שלעפּענדיג זיך אויפ׳ן ברוק, זאָל די שווערד אויסקלאַפּען פאָלקס־נצחון און פאָלקס־גאווה״.

דאָס פוילישע פאָלק האָט זיך צוגעהערט צו דער עצה בעסער ווי צו אַנדערע קלוגע און נישט־קלוגע עצות. אַ שעהן ביסעל צייט און שכל האָט פוילען פערנוצט ביז זי האָט צוגעקליבען בגדים פאַר איהרע אָפיצירען. אין קלייניגקייט — אָפיצערישע פּירישקע־הייטלע, ענג געפּאַסטע מונדירען און געאָדלערטע קנעפּ! די לענג פון שווערד אין איהר מעטאַלענער שייד שלעפּט זיך טאַקע נאָך מיט אַ בליאַנק־בּושיאַנג איבער׳ן ברוק. דאָס אַלץ צו בעוואָרגען האָט מען געקאָנט דעם קאָפּ ספּרידירען. ס׳האָט תחילת אויסגעזעהן אַז דאָס נאַציאָנאַלע היטעל איז גרעסער פון דעם קאָפּ. וואָרים פון וואַנען נעהמט זיך ביי אַ פאָלק אַזוי פיל האַס צו די אָרומיגע מיטמענשען, ווי ס׳האָט זיך אַרויסגעוויזען ביים אָנהויב פון דער בעפרייאונג? האַס, זאָגט מען, קומט נישט פון מוח, נאָר — פון נישט־גוט בלוט, דער שטייפער מונדיר און לאַנגע שווערד — זיי האָבען גורם געווען, אַז דאָס מויל זאָל שילטען אָדער ווי אַ שלאַנג שיסען: „זשידזשי, פשאַ קרעוו״ (זשיד, הינטיש בלוט, דו איבער).

פרויערדיג־טראַגיש האָט מיר „זשידזשי פשאַ קרעוו״ געקלונגען צוליב ... וואָס איך האָב מיך פונקט דעמאָלט אומגעקעהרט פון דרום אַפריקע און אין מיין בלוט האָט נאָך געקלונגען די אמת־מענשליכע בעגריסונג ביים נעגער פון פּרימיטיווען, טונקעל־הויטיגען קאַפיר־פאָלק: „סאַקאַבאָנאַ טונטו!״ (איך זעה דיך. מענש) און מיט אַמאָל גאָר, איך קום צו אַ בעפרייט פאָלק און מען שפּייט דיר אין פּנים אַריין: „זשידזשי פשאַ קרעוו״....

ס׳איז געווען אין צוויי־און צוואַנציגסטען יאָהר. דעמאָלט אין האַרבסט בין איך פון וואַרשע געפאָהרען אין מיין געבוירען־שטעטעל קלעשטשעל וואָס איז אויף פּוילישע געוואָרען. דאָרטען לעבט מיין עלטסטע שוועסטער; דאָרטען שטראָמט נאָך צווישען פערוואַקסענע ברעגעס דאָס טייכעל, ביי וועלכען ליפּעס מיהל, מיין היים, איז געשטאַנען; ווי פאָהרט מען נישט אַהין נאָך אַ הפסקה פון וועלט־מלחמה און וועלט־וואַנדערונגען?

פאַרטאָג בין איך אָנגעקומען צו דער סטאַנציע טשערמעכע. פון וואַנען איך האָב מיט אַ פוהר געדאַרפט פאָהרען פינף ווערסט קיין קלעשטשעל, כדי צו געפינען מיין שטעטעל נאָך מעהר געבויגען, מיין שוועסטער בעזעל — געעלטערט און איבערגעשראָקען פון מלחמה און רעוואָלוציעס. מען איז אָנגעקומען און די פרייד איז געווען גרויס. מען האָט אַ גאַנצען באַגינען געשמועסט, אַרומגערעדט די לעבעדיגע און די שוין־געשטאָרבענע; אַרומגערעדט די געבליבענע און זייער אָרימקייט; גערעדט פון ווייטע און נאָהענטע קרובים, וואָס זענען געבליבען ביים לעבען, און אַזעלכע, וואָס די מלחמה־טעג האָבען זיי פערטומעלט אויף יענער וועלט. צווישען זיי — מיין טאַטע, ליפּע דער מילנער. וואָס איז אין מלחמה־צייט אַוועק צו זייניגע אויף יענער וועלט.

דערנאָך, ווען ס׳איז טאָג געוואָרען, דאָס שטעטעל האָט אויפגעוואַכט, האָט מען נאָכאַמאָל אָנגעהויבען אויפצומישען יעדען איינציגען און זיין מזל; ווער געעלטערט און ווער פעראָרימט; ווען „אונטער׳ן באַנק״ און ווער ס׳איז נאָך „נישט צו פערדינגען״. דער שוואָגער אָדער קינדער רעדען פון אַמעריקע, און צי וואָלט נאָך געווען אַ תכלית אַהין צו פאָהרען... מען רעדט פון ארץ־ישראל — אפשר גאָר אַ תכלית אַהין זיך אַריבערפּעקלען.

דערוויל ווערט דאָס שטעטעל געוואויר, מען קומט אָפּגעבען אַ גוט־מאָרגען דעם גאַסט, אָפּגעבען שלום־עליכם און בעגריסען מיין שוועסטער און שוואָגער מיט דעם — „גוט־ליב איך, אייער־גאַסט״... איך ווער געוואויר, אַז אין שטעטעל איז אַ יודישע פאָלקשול פערהאַן; קינדערלעך וואוילדערצויגענע — גאָר נישט ווי אין מיינע קינדער־יאָהרען, געקומען דער יודישער לעהרער; געקומען דער יודישער אַפּטייקער, וואָס די נייע צייט האָט איהם דערנעהנטערט צו אַ יודישער שול, מען דערציילט פון דער נייער און גאָר טרויעריגער צייט, די שטוב איז שוין פול מיט די נייגעריגע נישטאָ אַפילו קיין צייט פאַר דעם גאַסט אָפּצועסען.

— זעה ווי מען לאָזט דיך אַפילו נישט אַ גלעזעל טיי אויסטרינקען, — בעדויערט מיין שוועסטער, ווען קלעשטשעלער חשובים און נכבדים קומען אָנצוקוקען דעם גאַסט, וואָס הייסט פריץ ליפּע׳ס ביים שטעטעל.

אַביסעלע שפּעטער שפּאַצירט מען טריט־בּיי־טריט אַוועק אַהין, וואו ס׳איז אַמאָל געשטאַנען ליפּע׳ס מיהל. אַ סך צו דערקענען און אַ סך שוין גאָר שווער צו דערקענען. טאַקע מיין טייך, דער עיקר — דער סטאַוו האָט געביטען זיין פּנים. די מיהל האָבען די דייטשען אין מלחמה־צייט פערברענט. די בריק ביים מיהל פערברענט, דאָרט וואו די מיהל און שטוב איז געשטאַנען וואַקסט אַ יונג פלוימען־ביימעלע, און דער סטאַוו — נישטאָ איהם מעהר. אַ שטראָמיג טייכעל בעהאַלט זיך אונטער די ברעגעס — דאָס און נישט מעהר פון ליפּע׳ס מיהל. רעדט מען דעריבער ווינציג. ס׳טיאָלקעט אין האַרצען — וואָס פון היים און פון געבויען איז געוואָרען. בעקאַנטע ביימער רעדען אָהן ווערטער און מאַהנען: „אָט אַזוי בעזוכט מען אין מען פערגעסט; אַוועק אין דער ווייטער וועלט און גאַרנישט״...

כאַפּט זיך פלוצים מיין שוועסטער:

— כ׳האָב די, פריץ, פערגעסען צו דערמאָנען, דו זאָלסט געבען דיין פּאַספּאָרט איינצומעלדען; ס׳קאָן נאָך חלילה אַ צרה׳לע געשעהן. געדענקסט דאָך די „שקאַלע״ אינמיטען מאַרק אַנטקעגען קלויסטער — היינט איז דאָרטען די קלעשטשעלער פּאָליציי.

שוין די מעשה געווען אַרום דריי נאָך האַלבען טאָג. איך קום אַריין אין פּאָליציי; זיצט אַזאַ אָנגעדרודעלטער דער סטראַזשניק; קוקט צו מיר ברוגז פון אונטער דעם קאָזירעק:

— פאַרוואָס אַזוי שפּעט געקומען דעם פּאַספּאָרט איינמעלדען?

— איך בין דאָ ערשט היינט געקומען.

— ביזט דאָך שוין אַ גאַנצען טאָג דאָ אין שטעטעל:...

— וואָס איז דער חילוק?

— ס׳ערשטע, אַז אַ פרעמדער קומט דאַרף ער זיך מעלדען דער פּאָליציי.

— ס׳ערשטע, וואָס איך בין געקומען טון, איז געווען זיך צו זעהן מיט מיין שוועסטער.

איז איהם הפנים מיין ענטפער גאָרנישט געפעלען געווען. דעם אַמעריקאַנער פּאַס האָט ער בעהאַלטען ביי זיך אין טיש־קעסטעל, ביז מיין אַוועקפאָהרען. כ׳האָב געקלערט בלייבען עטליכע טעג אין היימישען שטעטעל.

די יוגענט האָט דעם גאַנצען טאָג נישט גערוהט און נישט געראַסט, אין קלייניגקייט — אַ יודישער שרייבער, אַ בן־עיר דערצו, איז אַראָפּגעקומען קיין קלעשטשעל. פון אַמעריקע איז דער גאַסט געקומען; ממש פון גאָר דער וועלט איז ער געקומען — מען דאַרף דאָך איהם אויפנעהמען! אַגב וועט מען ביי איהם אָננעהמען אַ גרוס פון דער יודישער ליטעראַטור, און גלאַט אַזוי ווייל דאָס גאַנצע שטעטעל מכבד זיין דעם גאַסט, ווי עס פּאַסט, ווען מען איז שוין ביים לעבען און מען האָט זיך נאָכאַמאָל אין לעבען ווידער געזעהן.

ביים יודישען אַפּטייקער אין שטוב — אַ שטוב צום קיילעכדיגען מאַרק אַרויס, — האָט מען אַ גאַנצען טאָג געגרייט די טישען; צוגעגרייט בעגריסונגען און היימישע ברכות, מען האָט זיך געגלייכט דעם גאַסט דערצעהלען וויפיל נחת דאָס שטעטעל האָט פון דער יודישער פאָלקשול און ווי שווער עס איז אויף אייגענע פלייצעס די שול אַרומצוטראָגען: „אפשר וועט דער גאַסט אויסהערען, זיך אַריינזעהן, מען אין זיבען און שפּעטער, אין אַמעריקע, אַ וואָרט טאָן לאַנדסלייט, זיי זאָלען זיך דערמאָהנען אָן היימישען שטעטעל״...

געוואָרען אַרום ביינאַכט; ווען דער שליח איז געקומען רופען צום אַפּטייקער׳ס געגרייטען טיש פון מיין שוועסטערס שטיבעל, אין אַ זייטיגער, נישט געברוקירטער גאַס, האָב איך אין קרייז פון אייגענע — בעטאַפּקעט און געזוכט דעם טרוקענעם וועג דורך דער נישט־בעלויכטעטער נאַכט.

ווי נאָר מיר קומען אַרויס פון זייטיגען געסעל צום שטעטעלשען מאַרק אַרויס און מיט אַמאָל:

— סטאָי, וואוהין געהט איהר?!

עטליכע סאָלדאַטען מיט ביקסען האָבען פערשטעלט דעם וועג.

(ווייטער זעה 11. זייט)

יענע לאַכען און די — ציטערען

(פון דער סעריע: „אַלטער מאַרק")

פון יוסף זעלקאָוויטש

אַז די האַלב־שטומע צונג פון דעם אידיאָטישען יאַנטשען האָט זיך צעצונדען און זי האָט אָנגעהויבען אויף איהר שטייגער אויסצוזאָגען, מיט אַלע דעטיילען די איבערלעבענישען ביי דער מאַדאַם בוימאַן, האָבען פאַרמיהד־שחורהטע פּנימער זיך אויפגעלעבט, אָנגעהויבען אויף זיך אַרויפצונעמען אינטערעס פאַר'ן אַרומיגען. מחוץ דיזע שטיקענדיגען לעכער און פון די מיילער האָט זיך געשאָטען קאַסקאַדען פון געלעכטער.

יאַנטשע איז געשטאַנען אינמיטען און האָט בּליב זיין האַלב־שטומע צונג און טעמקייט פון מוח גערעדט מיט אַלע אברים און געזאַלטען זיך אין איין קלאָגען:

— פאַרוואָס זי נישט מעהר קומט, די באָבשטעבאַלע בוימע? איך עס איהר נישט שלאָגען, די באָבשטעבאַלע בוימע!

דער קרייז אַרום יאַנטשען איז געוואָרען יעדעסמאָל געדיכטער, וואָסאמאָל זענען צוגעקומען מעהר מענשען און יעדער פרישע אָנגעקומענער האָט געמוזט הערען נאָכאַמאָל די גאַנצע מעשה פון אָנהויב ביז'ן סוף און יעדער האָט געזאָלט פאַרזיין חוב אַריינצושטעכען מיט זיין געלעכטער. ערשט אַז די געלעכטערס האָבען אָנגענומען הפקר־פאַרמען מיט אויסטערהאַלט־געדענצען, ערשט, אַז די אַרומשטייענדע האָבען זיך נישט בענוגט געלאָזט מיט יאַנטשעס בלויזען דערציילען, נאָר זיי האָבען געוואָלט, אַז יאַנטשע זאָל ווי בפועל ממש ווייזען, ווי אַזוי איטליכע בעזונדערע סצענע איז פאָרגעקומען, וואָס יאַנטשע דער אידיאָט, געוואויבט ווייטערדיג פון איבעריגען צו פאָלגען אַלעס, וואָס מען הייסט איהם, וואָלט איצטיגעז מאָל אויך געפאָלגט, האָט זיך איינגעשטעלט דער יונגסטער פון דער צווייטער חברותא, כּפ"ען:

— וואָס זייט איהר זיך צונויפגעקומען באַשען אויף דעם ביידזוואונדער? איהר זייט דאָך פיל ערגער פון דער מאַדאַם בוימאַן, יענע האָט איהם, דעם אידיאָט נאָר איינמאָל פערגוואַלדיגט, נאָר איינמאָל פערפייניגט און איהר פערוואַלדיגט און פערפייניגט איהם כסדר! און איהר, חברים, איבער וואָס לאַכט איהר? — אַנשטאָט איהר זאָלט לאַכען איבער דער כּעפּיילטקייט און פערדאָרבענהייט פון דער בורזשואַזיע לאַכט איהר פון אַ קאַליקע, פון אַן אידיאָט?!

בערעק איז געווען געווען, פון דעם עצם־המעשה איז נישט געווען וואָס צו לאַכען, געלאַכט האָבען זיי נאָר פון דער מאַדאַם:

— האַ, האַ, האַ! שיין מוז דאָס אויסזעהן דאָס אינטימע לעבען פון די רייכע, פון דער "בעסערער" געזעלשאַפט!

— האַ, האַ, האַ! און מיר זענען דאָס לומפען געזינדל!

און די הורטאָווניקעס פון אַלטען מאַרק זענען געשטאַנען אין די טיהרען פון זייערע פוסטע מאַגאַזינען און האָבען געקוועטשט מיט די פּליצעס:

— וואָס איז עס אַזוי די שמחה מיט די פּרעגער? שמייכלען שוין דעם זיבעטען טאָג, שרייען אַז די שטאַרבען פאַר הונגער און מען פרייט זיך אַזוי? שכן איז געקומען צו שכן. קאָנקורענט איז געקומען צו קאָנקורענט, איינער האָט ביים צווייטען דעם דופק געטאַפּט:

— איהר הערט די געלעכטערס?

— וואָס זענען די געלעכטערס?

— צי זאָלען זיי האָבען אויסגערעכטעט צו געווינען דעם שטרייק?

— צי האָבען זיי דאָרט עפּעס אַ צוזאַמענקום?

— אומזיסט פרייען זיי זיך אַ צוזאַמענקום, אין פּאָליציי וואו אין?

— וואו איז פּאָליציי?!

— ווער ווייסט וואָס אַזאַ געזינדל קען האָבען איינגעפאַלען?!...

די פּאַניק איז געוואַקסען, מאַנכע האָבען אַפילו די מאַגאַזינען פערמאַכט און פערשלאָסען אויף די אייזערנע פּרענטען. צום מעהרסטען אָבער האָט זיך בעאומרוהיגט הער דאַוויד בוימאַן. איז ער דאָך געווען דער גאַנצער אינציאַטאָר פון דער לוין־רעדוקציע. איז דאָך איהם צום מערסטען געלעגען אין דעם אויסגאַנג פון שטרייק. און אַז דער שטרייק וועט פאַר דער צווייטער חברותא זיין אַ פערשפּילטער איז ער דאָך געווען מעהר ווי זיכער, האָט ער דאָך פאַר זיך געזעהען די פערריכשטע און אויסגעהונגערטע פּנימער, האָבען דאָך איהם זיינע יוצר־משרתים, זיינע חנפהניקעס און אונטערלעקער גענוי מיטגעטיילט וועגען דעם בעשלוס וואָס איז היינטיגען טאָג אָנגענומען געוואָרען אויף דער בעראַטונג פון דער צווייטער חברותא זיך אונטערצוגעבען און אָנצונעמען די רעדוקציע. אַז וואָס איז עס איצט אַזאַ שמחה אויף זייערע קעפּ? זאָל זיין פערווירקליכט געוואָרען דאָס, פאַר וועלכען ער האָט די גאַנצע צייט זיך געשראָקען, זאָלען די קרובהשע פאַבען ווי טראַנספּאָרט־אַרבייטער און ראַר־פּערקעהר זיך אויך האָבען אָנגעשלאָסען אָן דער שטרייק־אַקציע?

דאָס פערשמאַלצענע האַרץ האָט זיך אין איהם אָנגעהויבען וואָרפען, ווי עס וואָרפט זיך אַ פליג בעת זי פאַלט אַריין אין אַ שפּינען־געוועב. דאָס אַפּאָפּלעקטישע פּנים איז איהם מיט קאַלטען שווייס בעגאָסען געוואָרען.

„וויסען, דערוויסען זיך פאַר יעדען פרייז, וואָס עס איז די סיבה פון דער צופרידענהייט!...

איז ער צוגלייך מיט אַלע געלאָפען פון איינעם צום צווייטען:

— האַ, וואָס? געהערט? געהערט די געלעכטערס?

ער האָט נאָר אָנגעטראָפען אַ טויט־שרעק ביי אַלעמען אויף די פּנימער, הער בוימאַן איז געוואָרען בערוהיגט, און אין גאַנצע בעזוועסט האָט ער אַרויסגעזאָגט אפשר דעם ערשטען מאָל אין זיין לעבען אַ הונדערט־פּראָצענטיגען אמת;

— אַזוי איז, צו אַלדי רוחות דאָס היינטיגע לעבען; בעת יענע פרייען זיך, ציטערט אויף אונז די הויט...!

עס האָט אָבער קיינער נישט דעם מוט געהאַט און אפשר האָט קיינער נישט פערשטאַנען איהם צו ענטפערען:

„הפנים, אַז מיר פיהלען אַז מיר דאַרפען ציטערן"...

דער איינציגער נאָר, וועלכער האָט נישט געציטערט איז געווען דער סעקרעטאַר פון פּרוכּי, שפּייז און געמיזע־הענדלער־פעראיין הער אַלפרעד גויהים, אַן אויסגעפּוצטער. אויסגעשטיפּירט און אויסגעטאָקטער ווי תמיד, האָט ער זיך היינטיגען באַנמיטאָג צוגעגרייט אויסצוקאַליגראַפירען דעם טאָג־אָרדנונג פון דער היינטיגער אויסערגעוועהנליכער פערוואַלטונגס־זיצונג, וועלכע איז צונויפגערופען געוואָרען דורכ'ן הער סאַפּיר, בעת אָבער ער האָט אַרויסגעלייגט זיין אויסגעטאַקטע און גוט געפלעגטע האַנד אויף דעם ווייסען בויגען פּאַפּיר איז איהם איינגעפאַלען אַז אַזוי ווי אויף דער היינטיגער זיצונג וועלען העכסטוואַהרשיינליך זיין אַלע חשובע הערען פון דער פערוואַלטונג און פון דער פּרוּפונג, אַזעלכע הערען, וועלכע מען זעהט נאָר איין מאָל אין יאָהר צו דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג, אויף וועלכער זיי ווערען געוויילט, איז פאַר אַזעלכענע הערען זיין מאַניקור נישט איבעריג פריש.

יעדעסמאָל בעת דער אַלפרעד גויהים האָט געדאַרפט מאַכען אַ פרישען מאַניקור האָט ער זיך נישט געקענט דערמאַנען ווען ער זאָל גיין מיט זיינע אויסגעטאַקטע הענד, גראָד, ווי אַ וואָלליסטאַווע, נעמען זיך נישט אַזוי שנעל דערצידירען און וועלכען רעסטאָראַן ער זאָל בעקומען אַ בעסערען מיטאָג, אַז אַלע מאַניקורשיסטקעס זענען שיין און מיט אַלע פלירטעוועט ער זיך גלייך און הער אַלפרעד האָט געוואָלט האָבען יעדעס מאָל עפּעס פרישעס. עס זאָל קענדיגען, היינטיגעס מאָל אָבער, פּקהלעדיג אַ פּוסטקייט אין דער קעשענע (ערשט דער דריי־און־צוואַנציגסטער, נאָך זיבען טאָג אַזוי, ביז צום ערשטען...) האָט ער זיך געמוזט דערמאַנען צו דער פאַמיליען־מאַניקורשיסטקע, אַן אַלטע, פערוועלקטע מויד מיט געפאַרבטע האָר, וועלכע קרעדיטירט איהם די אָפּעראַציע.

אַזוי אָבער ווי דער אַטעליער פון דער מאַניקורזשיסטקע האָט זיך געפינען אין איינעם פון די הייזער אַרום'ן אַלטען מאַרק, איז איהם אויסגעקומען צו הערען די דערציילונג פון יאַנטשען.

ניין, הער אַלפרעד האָט זיך פאַר די געלעכטער־אויסברוכען נישט דערשראָקען, ער האָט נאָך צו דעם אַלגעמיינעם געלעכטער אויך זיין געלעכטער אַ הויבען און געזונדען, ווי אַלס אַראַנאַ צוגעגעבען. אָבער ביים הער אַלפרעד האָט עס זיך נישט גענענדיגט מיט דעם בלויזען אויסעהליכען געלעכטער און גראָר, ווי מיט פינף טאָג צוריק האָט זיך עס ביים הער בוימאַן אינערליך געזוירעלט פאַר פרייד פון הער אַלפרעד'ס מפּלה אויף דער פערוואַלטונגס־זיצונג אויף וועלכער עס איז אַדורכגעפאַלען דער פּראָעקט פון דער הוספה פאַר די סעקרעטאַרישע האָנאָראַרען, אַזוי האָט זיך עס איצט אינעווייניג אַלעס געשמייכעלט אין הער אַלפרעד׳ן פאַר שמחה איבער דער מפּלה פון הער בוימאַן, וועלכער וויל איהם אויסקאָנקורירען די פריילין ערנאַ.

אומבעדינג מוז זי וויסען דעריבער און דאָס טאַקע שוין איצט, ער וועט זיך שוין ראַיינדען אָהן פרישען מאַניקור, ער מוז אויסמאַלען דער פריילין ערנאַ, ווער עס איז דאָס דער הער דאַוויד בוימאַן, דער, וועלכער וויל פערנעהמען אַ וויכטיגען פּאָסטען אין איהר האַרץ. עס איז איהם נאָך נישט געווען קלאָר, ווי אַזוי זאָל ער איהם אָנשמירלען דעם הער בוימאַן, צי אַלס אַ מעיש, אַ לאָ־יוצלח, אַן אימפּאָטענט און אַ קמצן דערצו, וועס זיין ווייב עס מוז זיך, איז פּראָסט געצוואונגען זיך אָנצוגעבען מיט אַזאַ האַלב־שטומען אידיאָט, צי זאָל ער מאַכען אויס זיין שונא, דעם הער דאַוויד בוימאַן, אַן אַלטען ראַפינירטען בעל־עבירה'ניק, און אין דעם פאַל, וואָלט ער נאָר צו דער אַלגעמיינער מעשה געדאַרפט צוגעבען אַ קליינעם נעבען־אומשטאַנד, דהיינו: די מאַדאַם פון לאַנג שוין אַ קראַנקע, אַ דאַנק איהר מאַן, האָט אויך קראַנק געמאַכט דעם אידיאָטישען וואַסער־טרעגער?...

אַז סיי די ערשטע, סיי די צווייטע ווערסיע וועט נישט שטימען מיט'ן אמת, דעריבער האָט זיך הער אַלפרעד אַפילו אויף קיין סעקונדע נישט פערטראַכט. אויסצושטויסען אַזאַ געפעהרליכען ריוואַלען, זענען אַלע מיטלען געבענשט. עס איז איהם נאָר שווער געווען אָט וואָס: סיי די ערשטע, סיי די צווייטע ווערסיע דאַרף מען דערציילען, מען מיט אַ סדר, און דאָס אויף אינטעליגענטיש דייטש (איז דאָך די פריילין ערנאַ אַן אינטעליגענטקע, אַ קינסטלערין כמעט!) און דייטש האָט ער, אַלס ער גראָד גערעדט, ווי יאַנטשע מיט זיין האַלב־שטומער צונג און אַלגעמיין און טאַלענט, האָט הער אַלפרעד, וואָס זייט דעם דורכפאַל זיינעם מיט דער הוספה־פאָדערונג געזעהען אין דער סאַפּיר אַ פערביסענעם שונא, האָט ער איהם איצט אויפריכטיג מקנא געווען:

— אַך, ווען איך בעזיץ דאָס מונדליכע דייטש, די אינטעליגענץ און די חכמה פון דער סאַפּיר!

נאָר נישט געוואוינט זייענדיג קיינמאָל צו טראַכטען און נאָך ווייניגער צו פערדיגען דעם אָנגעהויבענעם ענין, האָט ער אויך איצט אַרויסגעשטופּט פון צווישען די ציין אַ וואולגאַרישען פייף און זיך געלאָזט צו דער פריילין ערנאַ.

צי דאַרף אַבּאָרט לעגאַליזירט ווערען?

(מעדיצינישע שמועסען)

פון ד"ר מ. דעמבּאָווסקי

דער אידעאַל פון פריהערע פעלקער אין פריהערדיגע תקופות פון דער קולטורעלער לעבען איז געווען די פערמעהרונג און פערשטאַרקונג פון זייער מאַכט.

אָט די אידעאַלען געפינען אַן אָפּשפּיגלונג אין די גרעסטע דענקמעלער און גייסטיגע שאַפונגען פון דער מענשליכער קולטור. יעדער זענען בעקאַנט די ערשטע קאַפּיטלען פון חומש, וואו עס ווערט דער מענשהייט אָנגעזאָגט אַלס פליכט זיך צו פערמעהרען און פול צו מאַכען די וועלט. אונזערע אבות אברהם'ן און יעקב'ן ווערט צוגעזאָגט, אַז די צאָהל פון זייערע קינדער וועט זיין אַזוי פיל, ווי שטערען אויפ'ן הימעל און די זאַמד אויפ'ן ברעג פון ים. אין די אוראַלטע צייטען ווען מענשען האָבען געלעבט אָרגאַניזירט אין שבטים איז פאַר'ן ראש פון שבט געווען אַ גרויסע בערוהיגונג ווען ער האָט געקענט האָפען, אַז זיין שבט וועט זיך געוואַלדיג פערמעהרען, דאָס האָט איהם געגעבען מוט און ענערגיע צו וואַנדערען איבער די מדבריות און צו בעקעמפען זיינע שונאים.

ס'זענען געווען צייטען אין דער געשיכטע פון פעלקער, ווען די האָבען נישט געשטרעבט זיך צו פערמעהרען. דער אַלטער גריכישער היסטאָריקער פּאָליביוס, וועלכער האָט געלעבט נאָך פאַר דער קריסטליכער ערע, בעקלאָגט זיך אין זיינע שריפטען, אַז גריכענלאַנד האָט געליטען פאַר זיין צייט אויף קינדערלאָזיגקייט און מענש־מאַנגעל.

ס'איז בעקאַנט אַז די נאַטור־פעלקער פון אויסטראַליע האָבען געוואוסט צו מאַכען אַן אַבּאָרט, ווי אויך די פעלקער פון מאַלאַיִשען אַרכיפּעלאַג האָבען פערשטאַנען צו פערלאַנגזאַמען די געבורט־מוטער ביי פרויען, אום אויסצומיידען שוואַנגערשאַפט.

אין 18־טען יאָהרהונדערט האָט דער ענגלענדער מאַלטוס און זיינע אָנהענגער אָנגעוויזען אויף דער געפאַהר פון מענשען־פערמעהרונג, לויט מאַלטוסעס מיינונג דאַרף קומען אַ צייט, ווען די ערד וועט נישט זיין אימשטאַנד צו שפּייזען די גערינג־בעפעלקערונג, וועלכע פערמעהרט זיך פיל שנעלער ווי עס פערמעהרען זיך די לעבענס־מיטלען. מאַלטוס האָט געראָטען די מענשהייט זיך צוריקצוהאַלטען פון תאוות פאַר דער חתונה און שפּעט חתונה צו האָבען.

מאַלטוסעס לעהרע איז אָנערקענט געוואָרען אַלס אַ אומבעגרינדעטע און אומפּראַקטישע און אויף איהר אָרט איז ענטשטאַנען דער נעאָ־מאַלטוזיאַניזם, וועלכער האָט זיך פערשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט און ווערט געשטיצט דורך די גרעסטע נאַציאָנאַל־עקאָנאָמיסטען און סאָציאָלאָגען, נעאָ־מאַלטוזיאַניזם איז אַ לעהרע וועגען פערהיטען פון שוואַנגערשאַפט, וואָס פיהרט צו דער פערקלענערונג פון מענשליכען צוזאַוקס.

אָבער אַזוי ווי אַלע לעהרען, אַזוי איז אויך דער נעאָמאַלטוזיאַניזם פערשפּרייט צווישען די געבילדעטע שיכטען פון דער מענשהייט, דער אינטעליגענטער מענש, געטריבען דורך זיין סעקסועלען אינסטינקט, טראַכט איבער היינט ווייניג וועגען גערעכטס און מעטאָדען אין זיין סעקסועלען לעבען גיבען אַזעלכע מאָמענטען, ווען מען איז בעהערשט פון שטאַרקע געפיהלען, און וואָס קען טון דאָס מיידעל, וועלכע איז אויפ'ן ברוטאַלען אופן כמעט גוואַלדיגט געוואָרען אָדער וועלכע פערשיכורט פון יוגענד־ליבע איז אַריינגעפאַלען אין אַזאַ צושטאַנד, אַז זי האָט מעהר קיין אָרט נישט אין איהר עלטערען־הויז און נישט אין דער געזעלשאַפט? זי אַליין ווערט בעטראַכט ווי אַ זינדיגער און אוממאָראַלישער מענש און אין דערזעלביגער צייט ווערט איהר קינד בעטראַכט פון דער מלוכה אַלס אַ היליגער ווערט, וועלכען מען טאָר נישט פערניכטען און ווען ער ווערט געבוירען, ווערט ער ווירקליך פון דער געזעלשאַפט פערשטויסען...

און וואָס זאָל טון די פרוי, וועלכע זעהט די פּראָגנאָז, אַז איהר קינד וועט געבוירען ווערען מיט פיזישע און פסיכישע פעהלערען און ער וועט מוזען לעבענסלאַנג זיך קוועלען און מאַטערען זייערע עלטערען? אָבער וואָס זאָל טון די פרוי וועלכע איז אין צווייפעל, צי זי וועט קענען איהר קינד אויפהאָדעווען צוליב איהר אָרימקייט אין נויט און איז אין שרעק, אַז נאָך שווערע געבורט־ליידען וועט איהר קינד מוזען פאַלען פון שלעכטער דערנעהרונג?

דער איינציגער אויסוועג בלייבט אין אַזעלכע פאַלען דער קינסטליכער אַבּאָרט. אָבער דאָ טרעפט זיך די פרוי באַלד מיט'ן געזעץ. מיט די אינטערעסען פון דער מלוכה, וועלכע אַבּערקענט נישט קיינע גרינדען און בעשטראָפט שטרענג די פרוי צוזאַמען מיט איהרע מיטהעלפער.

וועגען דורכפיהרען אַ קינסטליכען אַבּאָרט אין אַלטערטום איז ווייניג בעקאַנט. אין שריפטען, וועלכע שטאַמען פון 2־טען יאָהרהונדערט געפינט מען צום ערשטען מאָל אַזוינע ביי וועלכע קראַנקהייטען מען דאַרף מאַכען אַ קינסטליכען אַבּאָרט.

דער תלמוד בעטראַכט די פרוכט אַלס אַ לעבעדיגען וועזען, ווען ער איז אַלט מעהר ווי פערציג טעג, ביז'ן געבורט ווערט ער גערעכענט פאַר'ן פאָטערס אייגענטום, און ווען יעדער עס האָט גורם געווען אַז אַ פרוי זאָל אַבּאָרטירען, מוז דער שולדיגער דעם מאַן ערזעצען דעם שאָדען דורך געלט. פון רעליגיעזען מקור, ווייזט אויס, שטאַמט די מיינונג פון הייליגען אויגוסטינוס, אַז פאַר אַבּאָרט דאַרף מען בעשטראָפען נאָר דאַן, ווען די פרוכט איז אַלט געווען מעהר ווי פערציג טעג.

פון מיטעלאַלטער ביז אונזער צייט ווערט מען פאַר מאַכען אַבּאָרט שווער בעשטראָפט. אָבער אין די הענד פון געזעץ־געבער פאַלט די רייכע און קולטורעלע פרוי נישט אַריין. ווייל זי ווענדעט זיך צום ספּעציאַליסט און אויף אַ כשר'ן אָדער נישט־כשר'ן וועג ווערט זי פון איהר שוואַנגערשאַפט בעפרייט, פערקעהרט: די אָרימע און נישט זעלטען די רעגע פרוי פאַלט אָפט אַריין אין נפיסה און בעצאָהלט דערפאַר מיט'ן לעבען.

דעריבער איז טאַקע פאַר די לעצטע צייט פערשאַרפט געוואָרען דער קאַמף פאַר לעגאַליזירען דעם סאָציאַלען אַבּאָרט, ד.ה. אַן אַבּאָרט צוליב סאָציאַלע אורזאַכען ווייל דער איצטיגער געזעץ איז פאַקטיש גילטיג נאָר פאַר די בעמיטעלטע קלאַסען פון דער מענשהייט.

ס'האָט זיך גערעכענט פאַר נישט שיין צו רעדען וועגען לעגאַליזירונג פון אַבּאָרט, היינט רעדט מען וועגען דעם גאַנץ אָפען, אין ענגלאַנד זענען דאָ ריכטער, וואָס בעפרייען אָרימע פרויען, וועלכע די שווערע עקאָנאָמישע לאַגע האָט געשטויסען צו מאַכען אַן אַבּאָרט, עס זאָגען זיך אַרויס פאַר לעגאַליזירונג פון סאָציאַלען אַבּאָרט גייסטליכע און מענשען מיט קאָנסערוואַטיווע אַנשויאונגען. אין דייטשלאַנד געפינען זיך דאָקטוירים, וועלכע מאַכען אָפען סאָציאַלע אַבּאָרטען און אַלס רעוואָלוציאָנערען טרעטען זיי אַרויס געגען'ן געזעץ.

דער געזעץ וועגען לעגאַליזירען אַבּאָרטען ווערט בעטראַכט אין פיל קולטורעלע לענדער. אין סאָוויעט־רוסלאַנד איז דערלויבט צו מאַכען אַבּאָרטען אומזיסט אין אַלע לאַזאַרעטען, אין לעטלאַנד איז דער לעגאַליזירונגס־פּראָיעקט דורך אין צווייטער לעזונגען און זעהט פאָר, אַז אַבּאָרטען זאָל מען דערלויבען צו מאַכען נאָר דאָקטוירים ביי פאָלגענדע בעדינגונגען: ביי אַ גרויסער עקאָנאָמישער נויט, ווען דער געזונד פון דער מוטער דראָהט אַ געפאַהר, ווען עס איז פאָראויסצוזעהן אַז דאָס קינד וועט געבוירען ווערען מיט פיזישע און פּסיכישע פעהלערן.

אין טשעכאָסלאָוואַקיע ווערט פּראָיעקטירט אַ געזעץ, צו דערלויבען אַבּאָרטען אין פאַל, ווען דעם געזונד פון דער מוטער דראָהט אַ געפאַהר, ווען עס איז פאָראויסצוזעהן אַז דאָס קינד וועט געבוירען ווערען מיט פיזישע און פּסיכישע פעהלער, ווען די פרוי איז געווען געשענדעט, ווען די מוטער וועט נישט זיין אימשטאַנד צו דערנעהרען דאָס קינד.

עס ביט זיך די צייט, עס קומען נייע לעבענס־בעדינגונגען. עס ענדערען זיך די בעגריפען און אָנשויאונגען פון דער מענשהייט און צוזאַמען מיט זיך ענדערען געזעצען, ווייל נישט אַלע געזעצען זענען צוגעפּאַסט צו דער אייביגקייט.

———):o:(———

ר' לייזער'קע חזן

פון ה. פערלמוטער.

צו זיין 46-טע יאהרצייט, וואס איז אויסגעפאלען כ"א טבת.

ר' אליעזר פערלמוטער ז"ל, דער לאדזשער חזן, אדער ווי מען האט איהם גערופען: ר' לייזערקע חזן, איז, אמת, קיין „חסיד", אין פאפולערען זין פונ'ם ווארט, נישט געווען. ער איז נישט צו קיין רבי'ן געפאהרען, אבער עס האט פיל מאל געטראפען, אז עס זענען רבי'ס און רבנים צו איהם געקומען, האבען געוואלט מיט איהם זיך בעקענען.

עס האבען ר' לייזער'קען געשעצט אזוי נוהני-כבוד-געווען, אלע גדולי-הדור פון זיין צייט, די גרעסטע רבנים און רביים פון יענער חסידישער גלאנץ-עפאכע, האבען מיט פולער רעספעקט און אנערקענונג געשריבען „הסכמות" צום ספר „אבן משה". וועלכען ר' לייזערקע ז"ל האט זיי אונטערגעטראגען אלס א ספר, וואס איז כלומר'שט געווארען פערפאסט דורך זיין פערשטארבענעם פאטער ז"ל, אבער עס זעהט אויס, אז זיי, די גדולי-הדור, האבען בייז זיך געוואוסט — אדער בעפיהלט — דעם פערשטעלטען אמת, אז נישט קיין אנדערער ווי ר' לייזערקע אליין איז דער מחבר פונ'ם ספר.

פאסירט איז דאס, וואס ווערט ווייטער דערצעהלט, אין דער צייט, ווען ר' לייזערקע איז געווען חזן אין סאנז. דארט, קיין סאנז, וואו עס האט געפיהרט דער גרויסער רבי און גאון ר' חיים ז"ל, פלעגען זיך צונויף קומען צווישען די פיעל חסידים, אויך אייניגע, וועלכע זענען מיט דער צייט געווארען אליין רביים. זיצט אמאל ר' לייזערקע ביי זיין טיש, ביי דער שבת'דיגער סעודה, זינגט זיך בנעימות'דיג א זמר'ל פון שבת, פלוצלינג זעהט ער, דורכ'ן פענסטער, ווי עס דערנעהנטערט זיך אין דער ריכטונג צו זיין שטוב, א גרויסע עדה יודען, שטופען זיך אלע ארום א זיי פערזאן, וועלכער שפרייזט פאראויס, נאך איהם די גאנצע מחנה חסידים. עס האט נישט לאנג געדויערט, ווי די טהיר האט זיך געעפענט און ס'איז אריין געקומען דער בעוואוסטער צדיק און שפעטערדיגער גאסטינינער רבי ר' יחיאל מאיר ז"ל, צוזאמען מיט זיין גאנצער סוויטע. ווען ר' לייזערקע האט אויסגעדריקט זיין ערשטוינונג אויף דעם, לויט זיין מיינונג, נישט פערדינטען כבוד, וואס ווערט איהם צוגעטיילט דורך דעם דאזיגען וויזיט, האט ר' יחיאל מאיר ז"ל געזאגט אזוי: „ר' לייזערקע! אויב קיינער טוט נישט צו אייך „פאהרען", מעגען דאך יודען לכל הפחות גע הן צו אייך. איהר פערדינט עס בנאמנות, איך וויס? אפשר אין אייער עבודה, נישט וועניגער אנגענומען ביי'ם בורא, ווי יענע גרויסע עבודה פונ'ם כהן-גדול אין בית-מקדש, און אפשר קען אנ'ערליכער חזן צוטיי-לען „יראת-שמים" מעהר ווי דער גרעסטער רבי. איך קען אייך, ר' לייזער, נאר זאגען, אז אייער הארציגע און מעכטיגע נשמה נגונג, היינט אין שוהל ביי המחזיר שכינתו לציון, האט אויף מ י ר געמאכט דעם איינדרוק ווי איך וואלט אט שוין אין דיזען מאמענט געווען אינם הייליגען ציון !..

דער ראדאמסקער רבי דער גאון ר' שלמה ז"ל, מחבר פון ספר „תפארת שלמה", וועלכער איז אויך געווען פון די סאנזער „פאהרערס", האט פיעל מאל זיצענדיג ביים טיש אין דער מסיבה פון זיינע חסידים, דערצעהלט פיל שבחים וועגען ר' לייזערקען, פון זיין גרויס לומדות, זיין אמת-ערליכקייט און זיין זינגען. ביים ראדאמסקער „טיש" פלעגט מען זינגען דורכאויס נאר ר' לייזערקעס ניגונים — וועגען וועלכע דער רבי האט זיך אויסגעדריקט אז זיי קומען פון עולם-הניגון — וועלכע עס פלעגען מיט פיהרען מיט זיך די צוגעפאהרענע לאדזשער יודען.

עס איז נאך ביז יעצט פערבליבען ביי פיעל מנגנים, דער זעהר פאפולערער ניגון אויפן זמר „איש-חסיד" פון שבת-צו-נאכטס, וועלכען ר' לייזערקע ז"ל האט פערפאסט אין סאנז. דער סאנזער רבי ז"ל איז געווען געוואלטיג נתפעל פון אט דעם ניגון, וועלכען ער האט בעהאלפען מיטזינגען מיט א געוואלטיגער התלהבות, ארומהאלזענדיג ר' לייזערקען בעתן זינגען.

ווי הלל הזקן אין זיין צייט, אזוי האט אויך ר' לייזערקע געזעהן דעם סימבאל פון דער גאנצער תורה אינ'ם „ואהבת לרעך כמוך", ער האט טאקע דאס מקיים געווען מיט'ן פולען הארצען. טעג ווי נעכט האט ער געאפפערט בכדי צו ברענגען הילף און שטיצע יעדען וועמ עס גויסיגט זיך דערין.

אט וואס עס שרייבט וועגען איהם דער לינטשיצער רב ז"ל:

„דער כבוד הרבני... (דא קומט א גרויסער טיטול) אליעזר נ"י, דער מיט פיינע מידות און נעזאנגען, לאדזשער חזן, דער טייערער מענש, איז אויך געווען אמאל היגער חזן, דער האט זיך אבגעגעבען מיט צדקות און נדבות, פונ'ם ביסעל ברויט פון זיין מויל אוועק, האט ער געשאנקען דעם ארימאן, מיט זיין לייב און זעעל האט ער געשטיצט דעם ארימען מענש (דערנאך קומען לויב-ווערטער וועגען דעם ספר און זיין פערפאסער). איך בעט זעהר צו קויפען דאס ספר מיט א געהעריגען פרייז. צוליב דעם גרויסען ווערט פונם ספר אליין און אויך צוליב דעם איבערגעשילדערטען מענש, וועלכער איז פערעהרט און איז גוט מיט גאט און מיט מענשען".

אינ'ם זעלבען זין שרייבען אויך די אלעקסאנדרער און אזארקאווער רבנים.

ר' לייזערקעס זוהן, דער מורה-הוראה ר' משה פערלמוטער ז"ל, שרייבט אין דער „הקדמה" צום פאטער'ס ספר צוו. אנד. אזוי:

„און אזוי אויך האט ער זיך געפיהרט ביי זיינע צדקה-וואוילטאטען אונערמידליך אין בעצוג צו ארימע לייט, פאר וועלכע ער איז זיין גאנץ לעבען געווען ווי א בארמהערציגער פאטער. אלץ האט ער געטון בעהאלטענערהייט. ס'איז דא אויך ווערט צו דערמאנען צום לויב מיין חשובע מאמע, וועלכע מען קען נישט אפשילדערן מיט א מענשליכער פעדער, וואס זי האט זיך אלץ אנגעליטען פון די מאסען ארימעלייט, וועלכע דער טאטע פלעגט ברענגען אין שטוב אריין אויף צו געבען זיי עסען, טרינקען און נאכטלעגער. איך פלעג אמאל אהיין קומען אין א שבת'דיגען טאג. איך האב געזעהען ווי ארום טאטענ'ס טיש זיצען פיל ארימע לייט, דער טאטע זיצט צווישען זיי כמלך בגדוד, און מען עסט ברויט מיט פיש, פרעהליך לכבוד שבת, צוגיל דרייסט ביז איך דערמאלט געווען, איך האב ביים טאטען געפרעגט: איז עס ריכטיג, אוועקצוגעבען איבער' יכולת? — ער מיט זיין גרויס ענוות האט מיר דערמאלט נארגישט געענטפערט, אבער פאר זיין פטירה האט ער מיר געזאגט, אז עס איז גלייך איך זאל ביי איהם בעטען מחילה פאר מיין אמאליגער פראגע. אזוי האב איך געטון"...

האט דעריבער זיין שטוב אויסגעזעהען, יעדען שבת און יום-טוב און אמאל אויך אין א וואכענטאג, ווי אנ'אכסניה פון אורחים, און האט א בכבוד'ער יוד נישט געהאט אום ווינטער קיין ווארימען בגד, האט ר' לייזערקע פון זיך אראפגענומען זיין בגד. אמאל אויך דאס העמד, וואס ער האט פאר זיך מיטגענומען אין מרחץ אריין איבערציטון לכבוד שבת. ביי אזא פאל האט ער פערבויגען אויף זיינע הייליגסטע פרינציפען (צוליב שלום-בית), האט דעם ווייב געזאגט א ליגען, אז „ס'איז פון איהם געווארען גע'גנב'עט". האט אבער אמאל פאסירט א מעשה: ר' לייזערקע האט אוועקגעשענקט א יוד זיין שלאפראק, אנ'אויסגעהאפטענער מיט קאלירטע בלומען, אזוי, אז ווען דער זעלבער יוד איז ווידער אמאל אין א צייט ארום געקומען צו ר' לייזערקען אין שטוב, האט ער פערשעמט, אונשולדיגערהייט, גרויס צומת-נפש ר' לייזערקען. ווייל זיין ווייב האט „דערקענט" דעם גנב... ערשט יעצט האט ר' לייזערקע זיך גמוזט מודה זיין פאר'ן ווייב...

ס'האט דערצעהלט א בעגלויבטער מענש אזא מעשה: איהם איז אמאל אויסגעקומען אין א פרייטאג געהן צוזאמען מיט ר' לייזערקען, ווען ער איז נעגאנגען אהיים פון מרחץ, איז איהם עפעס געווארען חידוש'דיג דאס, וואס ר' לייזערקע געהט זעהר לאנגזאם, איינהאלטענדיג די טריט, די הענד האלט ער צו ביי די פאלעס פונ'ם בגד, האט דער יוד גוט זיך איינגעקוקט און בעמערקט, ווי עס ווייסעלט זיך אפויר א שטיקעל העמד... ר' לייזערקע איז נעמליך אזוי'ערנאך גע-גאנגען די גאנצע שטרעקע ביז אהיים אהן הויזען, וועלכע ער האט אין מרחץ אוועקגעגעבען א בכבוד'יגען יוד.

אמאל איז געקומען צו ר' לייזערקען זיינער א בעקאנטער יוד א למדן און זיך פאר איהם פער-טרויט, אז ער גערה'ט אוים פון הונגער, ער האט אפילו א זוהן א גרויסען גביר, יענער איז אבער קארג און שלעכט. דערצו אויך א פראסטאק און וויל נישט דעם פאטער מפרנס זיין, ער איז דאך געווען ביי זיך זיכער, אז זיין בכבוד'יגער פאטער וועט נישט געהן איהם פאר קיינעם פער'מסר'ען... איז ר' לייזערקע אוועק צום קארגען גביר און איהם געפרעגט: האט איהר צו מיר צוטרוי? — ענטפערט דער גביר: יא, חזן, פרעגט ווידער ר' לייזערקע: איהר ווילט האבען אריכת-ימים? — ענטפערט דער גביר: אודאי; דערצעהלט איהם ר' לייזערקע א מעשה, היות ער האט א בעקאנטען בכבוד'ען יוד, א למדן, וועלכען ס'איז א מצוה צו דערהאלטען ביים לעבען, בכן אויב ער, דער גביר, קאן זיך מתחייב זיין אויסצאהלען איהם, ר' לייזערקען אין דער האנד אריין יעדער וואך א געוויסע סומע, וואס ער אליין וועט שוין בעזארגען צום יוד, זאגט ער איהם צו אריכת ימים.

און אזוי האט ר' לייזערקע „אויסגענארט" געלד אויף חיונה פונ'ם קארגען זוהן פאר זיין ארימען פאטער אין א משך פון א לאנגער צייט, ביז דער אלטער פאטער איז געשטארבען, דעמאלס איז ר' לייזערקע געגאנגען צום זוהן מנחם-אבל זיין און האט איהם אזוי געזאגט: „איצט בדויק איך מעהר נישט פון אייך דאס וואכענגעלד, מיין יוד לעבט שוין נישט מעהר"...

ר' לייזערקע חזן ז"ל איז נפטר געווארען אום כ"א טבת תרמ"ז, אין עלטער פון 74 יאהר. ער האט איבערגעלאזט 4 זוהן (אויך א טאכטער), דער עלטסטער זוהן הרב ר' משה פערלמוטער ז"ל איז געווען מורה-הוראה (דיין) אין לאדז, האט מחבר געווען עטליכע ספרים. („יד משה", „חמדת משה") איז נפטר געווארען אין יאהר תר"פ. דער צווייטער זוהן, הרב ר' אברהם צבי ז"ל איז געווען רב אין פערשידענע קהלות אין פוילען, דערנאך עלטסטער רב אין ווארשא, איז געווען דעפוטאט אין ערשטען פוילישען סיים, האט אויך מחבר געווען עטליכע ספרים („דמשק-אליעזר" „ארץ צבי"). ער איז נפטר געווארען אין יאהר תר"צ, דער דריטער זוהן הרב ר' אריה שמחה ז"ל האט ממלא מקום געווען דעם פאטער אלס לאדזשער חזן, דעם אמט וועלכען ער האט פערנומען א צייט פון 37 יאהר, ער איז אויך געווען א למדן און א ערליכער יוד. איז געווען געשעצט ביי דער לאדזשער יודישער בעפעלקערונג, איז נפטר געווארען כ"ו שבט תרפ"ד אין עלטער פון 75 יאהר, דער פירטער זוהן הרב ר' יצחק ז"ל, האט געוואוינט אין פשיטש, איז אויך געווען א גדול בתורה, ער איז יונג נפטר געווארען ביי זיין פיערציגסטען לעבענס-יאהר אין תרנ"ו.

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און פאלג. טעג!
דער שענסטער פילם-שלאגער
פון איצטיגען סעזאן א. נ.
דעמאן פון ליבע
(ATLANTYDA)
אין די הויפטראלען:
Brygida Helm i Jean Angelo
אויסער'ן פראגראם: קלאנג - צוגאבע
קורצליך: פריילעכער פארוטשניס
אנהויב פון די סעאנסען טעגליך 4 נאכמיטאג
שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

מען טרייבט מיך

(ענדע פון דער פיטער זייט)

— וואוהין געהט איהר?

— מען געהט צום אפטיקער; אויף טיי דענען מיר געהן.

— מארש אין פאליציע אריין

האט מען אנשטאט צום אפטיקער פערקירעוועט דורכ'ן פענסטער'ן מארק אין פאליציע אריין. די סטראזשניקעס מיט די ביקסען ביי דער זייטען האבען אונז אריינגעפיהרט און דער שוואך-בעלויכטעטער אמאליגער שקאלע. אין סאמע מזרח איז געזעסען נישט דער פישטאגיגער סטראזשניק נאר דער עלטערער, — דער „קיראוויק". א בלאנדער יונגערמאן פון א יאהר דרייסיג, א קעראטיק לאמפ אויפ'ן טיש האט צוגערוקט פאר איהם איז געלעגען אויפגעשלאגען מיין אפטייקא'ער פאס, וואס האט געהאט אנ'אריינגעקלעבטע גרויסען בויגען פאפיר, פול מיט וויזעס, שטעמפלען און מארקעס פון גאר דער וועלט.

א ווייל האט דער קיראוויק מיך בעטראכט, א בליק געווארפען צו מיינע דערשראקענע בעלייטער, צו מיין בלאסער שוועסטער, וואס שטעהט אין מיטן די טירען, און מיט אמאל צו מיר:

— ווער ביזטו?

— איך בין פרץ הירשביין, ווי פערצייכענט אין פאס; אדער פרץ ליפעס, ווי מען רופט מיך דא אין שטעטל. בין געקומען זיך זעהן מיט מיין שוועסטער, וואס לעבט דא אין שטעטל. אט דאס איז זי מיין שוועסטער בעיזעל און דאס איז מיין שוואגער שמואל און זייערע קינדער.

— ס'אליגען... — מאכט ער קאלט — איך בלעטער דא דעם פאספארט א גאנצע אוונט; איך זעה די אלע שטעמפלען און מארקעס פון אלערליי מדינות... איך זעה דאך, ער איז א וועלט-מענש און ווי אזוי האט ער געקאנט דא געבוירען ווערען?

— ערגעץ — וואו האב איך דאך געדארפט געבוירען ווערען — ענטפער איך, בעהאלטענדיג מיין ביטערע געלעכטער, — נו, בין איך דא געבוירען געווארען.

— אבער מען זאגט דאך, אז דו ביזט א בעוואוסטער שרייבער, טא ווי אזוי האסטו געקאנט דא געבוירען ווערען?

דערצעהל איך איהם נאכאמאל וואו און ווען איך בין געבוירען געווארען, דערצעהל איהם פון ליפעס מיהל, וואס איז געשטאנען א פאר ווערסט פון דעם שטעטל. איך דערמאהן איהם די נעמען פון בעוואוסטע בעלי-גופים, וואס האבען געוואוינט אין די גאסען, אויפ'ן וועג צו ליפעס מיהל.

— איך הער, אז א פאר פון מיינע בעקאנטע געשטשאנעס לעבען נאך, פרעג זיי, וועלען זיי דיר זאגען, אז פרץ ליפעס, וואס הייסט אין פאס פרץ הירשביין, איז דא יא געבוירען געווארען און דא אויסגעוואקסען.

— מיר ווייסען וואו מיר האלטען אין דער וועלט, — שמייכעלט ער מיט חכמה — בישט אומזיסט האסטו דא דאס גאנצע שטעטל אויפגערודערט; מיר לאזען זיך נישט איינפיהרען אין א זאק אריין, אין קלעשטשעל וועט אזעלכע לייט ווי דו נישט געבוירען...

דערווייל האט זיך די נייעס צעטראגען איבערן גאנצען שטעטל, די נייעס האט אנגעקלאפט אין די שטעטלשע פענסטער: „פרץ ליפעס האט מען ארעסטירט!"... דאס יודישע שטעטל קלייבט זיך ארום די פענסטער פון דער אמאליגער שקאלע און דער איצטיגער פאליציע, די חשובי העיר קומען פארזיכטיג איבערויניג אריין. דער אפטיקער איז געקומען, האלט א רעדע און בעווייזט אז פרץ ליפעס איז דווקא אין קלעשטשעל געבוירען געווארען. דער דאקטאר איז געקומען און בעווייזט אויך דעם „קיראוויק" ווי נאטירליך עס איז — א מענש א שרייבער זאל קענען געבוירען ווערען אפילו אין אזא שטעטעל ווי קלעשטשעל.

דערווייל פערקלעמט עס ביים הארצען מיין שוועסטערס טאכטער, וואס האט מיט א פאר חדשים צוריק חתונה געהאט און וואס איז פון איהר היים, אין אנ'ארימיג שטעטעל, געקומען זעהן איהר פעטער, זי האט ארויסגעשאסען אי מיט געוויין, אי מיט מוסר:

— אזא חרפה טוסטו אונז אן! א פעטער איז געקומען פון אמעריקע צו אונז, בעהמט מען און מען ארעסטירט איהם... וואס וועט אמעריקע אויף דעם זאגען? א חרפה און א שאנד, וואס אמעריקע וועט זאגען, אויב מען ווערט זיך דארט דערוויסען אז איהר האט ארעסטירט מיין פעטער...

אויף איהר קוקענדיג האבען נאך און נאך זיך אנגענומען מיט מוט, ווער עס האט געבעטען און ווער ס'האט מוסר געזאגט, עלטערע יודען פון שטעטעל וואס האבען מיך נאך יונגעלווייז ביים אויער אנגעווייזט, האבען בעוויזען ווי אזוי זיי האבען נאך דעם דאזיגען פרץ ליפעס ביים אויער גערודערט ווען ער איז א יונגעל געווען.

ווען זאלע און אלץ איז שטיל געווארען, געבליבען מיט די בליקען איינגעגעסען אין יונגען „קיראוויק", וואס איז פערבלאנדזשעט געווארען אין א ווילד-וואלד פון אלערליי וויזעס און שטעמפלען אויף אנ'אמעריקאנער פאס — האט דער „קיראוויק" צו מיר געווענדט זיין פערלוירענעם בליק און געזאגט:

— אזא וויכטיגער מענש און אזא וויכטיגער ענין בעהמט און פאלט אריין אין אזא נאריש שטעטעל און צו א נאך מעהר נארישען „קיראוויק", וואס ווייסט נישט וואס צו טון מיט דעם... בעט איך דיר, כדי דו זאלסט נישט האבען קיין צרות, כדי איך זאל צוליב דיר נישט האבען קיין צרות, — נעהם און פאהר תיכף ארויס פון שטעטעל, אדער פיער פארטאג געהט אפ א באהן, וואס וועט דיך ברענגען קיין ווארשע; דארטען וועלען זיי דיך שוין דורכקלייבען...

— ווען עס טאקע מוזען טון, — האט די שוועסטער מיט טרעהרען צוגעשטימט.

— דערפאר וועל איך אייך לאזען ביים אפטייקער טרינקען אייער גלעזעל טיי, — האט דער „קיראוויק" זיך איינגעשטעלט און בעוויזען, אז אזוי לאנג ווי ער טראגט א היטעל מיט א קאקארדע, אויפ'ן קאפ, האט ער גאר א שטיקעל ממשלה.

א טרויעריג גלעזעל טיי ביים אפטייקער, ווי טרויעריג עס איז געווען דער וועג דורכ'ן קאלטען הארבסטיגען פארטאג, וואס האט געפיהרט פרץ ליפעס פון הימישען וואקזאל צום טשערעמכער וואקזאל.

אזוי האט די מלחמה פעלקער בעפרייט.

„זשידזשי, פשא קרעוו"! ביי א בעפרייט פאלק. און „סאקאבאצא טונמו!" — ביי א פרימיטיווען קאפיר-פאלק.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער טאגבלאט

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג	יאנואר
27	זון-אויפגאנג 7.26
כט	זון-אונטערגאנג 4.12
טבת תרצ"ג	ליכט-צינדען: 3.57

פון האנדעלס-געריכט

געריכט בעזייטיגט דעם געריכטס-קאמיסאר פון דער פירמע „לעדער און הײמאן". — פערמעגען פון פירמע „קאנטינענטאל" ווערט ליקווידירט

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, האט די פירמע „לעדער און היימאן" רעגולירט די חובות אויף 15 פראצענט.

איצט האט די פירמע זיך געווענדעט צום געריכט מיט אן אנקלאגע געגען דעם געריכטס-קאמיסאר, ווייל ער האט געהאנדעלט געגען די פאר-שריפטען פון האנדעלס-קאדעקס, שטעלנדיג די פון דער קרעדיטארען-ליסטע א סומע פון 14.865,10 זלאטעס.

דאס געריכט האט אנערקענט די אנקלאגע פאר ריכטיג און דעם ביז-איצטיגען קאמיסאר בעפרייט פון זיין אמט. אויף זיין ארט איז באשטימט גע-ווארען דער האנדעלס-ריכטער יאקוב מינץ.

* * *

אויף דער לעצטער זיצונג, האט דאס גע-ריכט בעטראכט א טשעקאווען סכסוך צווישען צוויי שותפים. איין שותף האט געוואלט איבערנעמען אלע חובות אויף זיך און בעצאהלען די פולע הונדערט פראצענט. אין דער צווייטער שותף האט נישט מסכים געווען דערויף.

ס'האט זיך געהאנדעלט וועגען דער פירמע „וואלאדארסקי, סטאוויצקי און שותף" (זאקאטנע 9).

אויף דער קרעדיטארען - פערזאמלונג, האט וואלאדארסקי פארגעלעגט צו בעצאהלען די חובות, און איבערנעהמען אויף זיך די גאנצע פאסיווען. די קרעדיטארען האבען, פערשטעהט זיך, דעם פאר-שלאג אנגענומען.

געגען דעם פארשלאג האט אפעלירט דער צווייטער שותף סטאוויצקי, וועלכער האט נישט מסכים געווען, אז וואלאדארסקי זאל בעצאהלען זיין טייל שולדען.

דאס געריכט האט דעם פארשלאג אפגעווארפען, ביז די שותפים וועלען זיך אויסגלייכען.

דאס איז דער ערשטער פאל אין האנדעלס-געריכט, ווען איין שותף זאל נישט מסכים זיין, אז א צווייטער זאל בעצאהלען זיינע שולדען.

* * *

אין האנדעלס-געריכט איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון די קרעדיטארען פון דער פירמע „מאריא גאסנער", זאקען-פאבריק א. נ. „קאנטינענטאל" (קאפערניקא 53).

די פערזאמלונג איז צוזאמענגערופען געווארען מיט'ן צוועק צו פעסטשטעלען דעם אופאל-לאשטש אדער צו גרינדען א קרעדיטארען-פער-באנד, כדי צו ליקווידירען די אקטיווען.

ס'איז בעשלאסען געווארען צו ליקווידירען די אקטיווען.

* * *

אין שייכות מיט דעם אופאדלאשטש פון רעס-טאראן „לובר", האט דאס געריכט דערלויבט איר-בער דער צייט פון אופאדלאשטש צו עפענען דעם רעסטאראן.

לאדזש אין די קלעמען פון פראסט

ביז 32 גראד צעלזיוש. — הייץ-מאטעריאלען איז דער ערשטער רייה. — די קללה פון ארעמקייט. — ס'ווערט יונגער צוגעפרוירען. — ערשטע קרבנות. — פראצעסען ווערען „פערפרוירען"

(2) נעכטען האט זיך דער פראסט געשטארקט אין די ערשטע שטאט ביז 32 גראד צעלזיוש.

אין צענטער שטאט האט דער פראסט דערגרייכט ביז 25 גראד צעלזיוש.

עס איז דערביי קלאר, אז אין דער שטאט האט זיך דערביי געמאכט א „גראשעק" אויף הייץ-מאטעריאלען.

לאדזשער הענדלער פון הייץ-מאטעריאלען האבען דאס מאל „געהאלטען קאפ", און זיך כמעט מיט געוויינליכע סחורה אויף די סקלאדען.

עס איז דערפאר נישט קיין מורא, אז פאר די, וואס האבען נאך מיט וואס צו קויפען וועט אויס-פעהלען קוילען און האלץ.

און פאר די ארעמע, פאר דעם גרעסטען רוב ארעמעלייט איז דאך נישט קיין נפקא מינא, צי אין די קוילען-סקלאדען איז יא דא, צי נישטא...

* * *

נעכטען איז אין דער לאדזשער שול-אינספעקציע אנגעקומען פונ'ם שול-קוראטאריום אין ווארשא א פערארדנונג פונ'ם בילדונגס-מיניסטעריום בנוגע צו, ווי אזוי די לימודים פון די שולען האבען צו בעגרענצען אין פאלען פון פראסט.

אין שייכות דערמיט איז בעשטימט די לאדזשער שול-אינספעקציע, אז מחמת דעם, וואס די לאדזשער שולען זענען כמעט מיט קוילען, האלט עס נישט ביי דער עווענטועלען שליסען די שול לאקאלען.

אויב אבער די טעמפעראטור אין די רוימען וועט פאלען בירעגולער פון 30 גראד צעלזיוש, וועט דאס קליינווארג פון די ערשטע קלאסען בעפרייט ווערען פון די לימודים.

אבער שוין איצט האבען די לייטונגען פון די שולעס מחמת די פרעסט, געמוזט בעפרייען פון די לימודים א רייה קינדער, ווייל צוליב דער נויט פון זייערע עלטערן, האבען זיי נישט די מעגליכקייט זיך ווארימער אנצוטון, בכדי צו שיצען זיך פאר דער ביטערער קעלט.

* * *

די לעצטע 2 טעג איז בעמערקט געפאלען דער בוסיהר פון די שפייז-ארטיקלען פאר די געוועלבער.

בלויז מילך ווערט נאכגעלער צוגעשטעלט.

מ'רעכענט, אז היינט וועלען קומען וועניגער פויערים אויף די מארק.

קיין מאנגעל אין פראדוקטען מערקט זיך אבער דערווייל נישט.

עס איז אבער נישט אויסגעשלאסען, אז איניגע ארטיקלען וועלען צוליב די פרעסט טייערער ווערען.

* * *

(2) נעכטען האט זיך אין דער סטאציע פון שטאטישען פאגאטאווע און בעוואוסטע מעדי-ציניסע פונקטען געמאלדען א רייה פאלען מיט אפגעפרוירענע אויערען, הענט, פיס, נאז...

(2) אין די געריכטען שטעלען זיך נישט א סך עדות מיט'ן אויסרייד, אז זיי זענען קראנק געווארען פון די פרעסט.

א רייה פראצעסען ווערען צוליב דעם אפ-געלייגט.

אויב די עדות רעכטפערטיגען זיך אבער נישט ווי געהעריג, ווערט אויף זיי אויפגעלייגט געלד-שטראפען.

* * *

(א) עהערבעכטער האט מען אין א פעלד, לעבן דארף ווישעיע, בעזירק קאוועל, געפונען א פער-פרוירענעם אויף טויט דעם 62-יעהריגען בעטלער יאן קוטשיק.

אויף דער באהן-ליניע צווישען גראשקאוויץ און פעטריקאוו האט מען געפונען א פערפרוירענע אויף טויט אן אומבעקאנטען יונגערמאן פון א יאהר 20—25 אלט.

פאליציי האט בלויז פעסטגעשטעלט, אז דאס איז א באהן-גנב.

(א) צוליב דעם פראסט איז נעכטען אויף קר-לינסקיעגא 40 געפלאצט דער וואסער-וועג און פון די פייער-לעשער האבען געארבעט דא-ס, וואס האט זיך געלאזען.

אברהם שלעזינגער

צו זיין ערשטען יאהרצייט

היינט פאלט אויס די ערשטע יאהרצייט פון טויט פון איינעם פון אונזערע בעסטע פריינד און מיטארבייטער אברהם שלעזינגער ז"ל.

און פונקט אזוי ווי מיט א יאהר צוריק, ווען אברהם שלעזינגער איז אזוי פלוצלונג פון אונז אוועקגעריסען געווארען, פיהלען מיר היינט דעם בער און וועהטאג, ווייל אברהם שלעזינגער איז נאך ביי אונז נישט פערגעסען געווארען, נישט אלס פריינד, נישט אלס מיטארבייטער און נישט אלס עהרליכער באציאנאלער ייד.

שווער זיך צו דערמאהנען אהן יעטזט אין הארצען, אז דער שריפטשטעלער, דער גרויסער ליבהאבער פון יידישען געדרוקטען און געשרי-בענעם ווארט, דער שאפערישער קאפ, דער פער-טראנט און אויפריכטיגער פריינד, איז מעהר נישטא. און מיר שטעהען שוין אויף זיין קבר אין דעם טאג פון זיין ערשטען יאהרצייט.

אונזער רעדאקציע איז פערייתומ'ט געווא-רען מיט'ן פערשווינדען פון אברהם שלעזינגער, ער האט אונז אלעמען צוגעגעבען מוט, ווילען און אמביציע, ער האט אונז אלעמען אויפמערקזאם גע-מאכט מיט אן אמת פאטעטישער ליבע צו דעם קלענסטען גרינגשעצונג פון יידישען ווארט, וואס איז בעשטימט פאר דער עפענטליכקייט.

אברהם שלעזינגער האט נישט געהאט קיין איין שונא, נישט געווען קיין איין מענש, וועלכער זאל האבען צו מאכען א פארווארף דעם דאזיגען זעלטענעם עהרליכען מענשען. זיין נאציאנאלער ארבייט האט דערפילט די סילועטקע פון דעם דא-זיגען זעלטענעם מענשען. זיין למרבית און פקחות האט דערגענצט זיין ענוות און פשטות.

דערביי איז אונזער שמערץ אין טאג פון דער ערשטער יאהרצייט נאך זיין טויט פונקט אזוי גרויס, ווי דאס אומגליק וואלט ערשט היינט גע-שעהען.

——=(:0:)=——

וויצע-פרעזעס פון וועלט-פערבאנד „מכבי"

ד"ר ראזענפעלד פון בערלין קומט היינט קיין לאדז

היינט קומט קיין לאדז דער וויצע-פרעזידענט פון וועלט פערבאנד „מכבי" ד"ר אלעקסאנדער ראזענ-פעלד פון בערלין.

ער קומט קיין לאדז אין צוזאמענהאנג מיט דער פראקלאמירטער אקציע פון שאפען א מכבי-קאלאניע אין ארץ-ישראל.

מארגען אווענד קומט פאר אין זאל פון „הזמיר" א פייערליכע אקאדעמיע.

אויסער דעם וועט אין משך פון דער וואך פארקומען בעראטונגען מיט די פארשטעהער פון די ספארט-קלובען און יוגענד-ארגאניזאציעס. א קאנפערענץ פון „מכבי"-פערבאנדען אין לאדזשער קרייז.

גרויסע פאבריקס-שרפה

פערברענט געווארען די טריקנעריי פון „ג. עטינגאן"

(2) עהערנעכטען אין אווענד, ארום 11 א זייגער איז אויסגעבראכען א שרפה אין דער פא-בריק פון „ג. עטינגאן" אויף ראדוואנסקא 30.

אויפן ארט פון דער שרפה זענען אנגעקומען 4 פייערלעשער-אפטיילונגען.

דאס פייער איז אויסגעבראכען אין דער טריקנעריי פון דער אפרעטור-אפטיילונג.

מחמת דעם, וואס אין דער אפרעטור האט זיך געפונען א גרעסערער סכום סחורה, איז די שרפה איז בעמערקט געווארען ערשט דאן, ווען די פלאמען האבען שוין געהאט פערשלונגען א טייל פון סחורה און זיך ארויסגעריסען אין דרויסען – איז די רעטונגס אקציע פון די פייער-לעשער געווען זעהר בעשווערט.

נאך 4 שעה שווערע ארבייט, ד. ה. ארום 3 פארטאג – איז דאס פייער לאקאליזירט געווארען.

עס איז פערברענט געווארען די גאנצע איינארדענונג פון דער טריקנעריי צוזאמען מיט די סחורה, וואס איז דארט געלעגען.

דער היזק איז נאך נישט פעסטגעשטעלט.

די טריקנעריי איז געווען פערזיכערט אין עטליכע אסעקוראנץ געזעלשאפטען.

עס איז נאך אויך נישט פעסטגעשטעלט גע-ווארען, צי איז די שרפה ענטשטאנען פון א קורץ-שלוס, צי פון א שטיקעל סחורה, וואס האט זיך אנגעצונדען פון דער הויכער טעמפעראטור.

וועגן דעם קאלעקטיווען אפמאך אין די בעקערייען

(2) מארגען 11 אינדערפריה וועט אין קרייז ארבייטס-אינספעקטאריאט פארקומען א קאנפערענץ וועגען שליסען א קאלעקטיווען אפמאך צווישען די בעקער-געזעלען און די בעקעריי-אינהאבער.

עס וועלען בעהאנדעלט ווערען נאך א רייה ענינים, וואס זענען נוגע דעם פאך.

בלוט האט זיך נעכטן געגאסן אין שעכט-הויז

נישט פון די עופות, נאר... פון קאסירער'ס קאפ...

בלוטיגע אוואנטורע אין שעכט-הויז, וואלבארסקא 8

נעכטען פארטאג איז אין עופות-שעכט-הויז (וואלבארסקא 8) געקומען צו אן אויסערגעוועהנ-ליכע אוואנטורע, וועלכע האט זיך געענדיגט מיט א געשפאלטענעם קאפ פון שעכט-הויז קאסירער.

די מעשה איז אזוי געווען:

די לעצטע צייט, זענען די פאשאר-בעזיצער שולדיג געבליבען די שוחטים א גרעסערע סומע שחיטה-געלד.

אויף א זיצונג פון ועד-הכשרות, וואס איז פאר-געקומען אין דער קהלה צוזאמען מיט די שוחטים, איז בעשלאסען געווארען, אז אנצוהאלטען 10 פראצענט פון שחיטה-געלד, פון 24 אויף 20 גר. פון א גאנז. דערפאר דארפען די פאשאר-בעזיצער איינצאהלען דאס שחיטה-געלד פאראויס אין דער שעכט-הויז-קאסע.

פון פערגאנגענעם מאנטאג אן, האבען טאקע די פאשאר-בעזיצער יעדען טאג איינגעצאהלט דאס שחיטה-געלד פון די עופות אין דער קאסע.

נעכטען האלב 5 פארטאג, איז אויף דעם באדען אויסגעבראכען א מחלוקה צווישען די פאר-טאר-בעזיצער מיט די שוחטים, און דער סוף איז געווען, אז דער פאשאר-בעזיצער רפאל פערערמאנס זוהן, איז בעפאלען דעם קאסירער פון שעכט-הויז, לייבעל גייהויז און מיט א שיסען

אין שעכט-הויז איז צוליב דעם אנפאל גע-שטיינעק איהם געלעגט דעם קאפ. א ספיטאלער טיגטער איז ער געפאלען אויף דער ערד, און צום שווער פערוואונדעטען האט מען אויסגערופען די פאגאטאווע.

וואס אן אויסערגעוועהנליכע אזאנטורע. דער ארויסגערופענער פאליציי איז קוים געלונגען צו בערוהיגען די צוהיצטע געמיטער. געגען די שולדיגע איז צוזאמענגעשטעלט געווארען א פראטאקאל.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע. אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8—2 און פון 5—9 אוונט.
בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

קלאנג-קינא-טעאטער
Casino
היינט און פאלגענדע טעג!
גרעסטער שלאגער פון סעזאן! רעזשי: W.S.Dyke
דער שעפער: „טאנגא", „ווייסע שאטנס", „טרעדער-הארן", „מאלפע-מענש"
„נאכט-געריכטען"
דער אנסאמבל בעשטעהט פון סטארס אין זייער גרעסטען גלאנץ:
PHILIPS HOLMES, ANITA PAGE, LEWIS STONE, WALTER HUSTON
פילם, נאך וועלכען אין אמעריקא איז בעשטעלט געווארען די פראגע: צי האבען עהנליכע פאקטען אן ארט אין א ציוויליזירטע לאנד?
אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע פון פאראמאונט.
אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
פאספארטו'ס, פרייקארטען און הנחה בילעטען אונגילטיג.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט בייגאכט דיזשורירען: ש. יאנקעלע-וויטש (אלטער מארק 9), ל. שטעקעל (לימאנאווסקיע גא 37), ב. גלוכאווסקי (נארוטאוויטשא 6), ס. האמבורג (גלובנא 50), ל. פאוולאווסקי (פיעטר-קאווער 307), א. פיאטראווסקי (פאמארסקא 91).

די גריפע ווערט שוואכער

(ב) לויט ווי מ'אינפארמירט אונז פונ'ם גע-זונדהייטס-אמט ביי דער וואיעוואדזטווע, איז די גריפע-עפידעמיע אין לאדזער קרייז בעדייטענד אפגעשוואכט געווארען.

לויט נאטירטע ציפערען איז זי געפאלען אויף 80 פראצענט.

עס זענען אויך נאטירט געווארען א רייה פאלען פון נאך-גריפע-קאמפליקאציעס, וועלכע האבען זיך אויסגעדריקט דער עיקר אין דערקראנ-קונג פון די געהער-ארגאנען.

מען איז זיך משער, אז אין די נאהענט-סטע טעג וועט די גריפע-עפידעמיע אין לאדז און לאדזער קרייז אינגאנצען פארשווינדען.

— ווי ווערט מען שוין אזוי פטור דעם קריזיס?...

ארעסטירט פערשפרייטער פון פאלש געלד

(א) עהערנעכטען האט מען, נאך א לענגע-רער אבסערוואציע, פערהאלטען אויף כאיני, דאס פאר-פאלק וויקטאריא און אטאן עהרענקרויט, און דעם 20-יאהריגען וויצענטי קושאווא, פאר פער-שפרייטען פאלש געלד.

מ'האט זיי ארייגעזעצט אין טורמע צו דער דיספאזיציע פון דער אויספארשונגס-מאכט.

ארבייטער-פערזאמלונג

(2) עהערנעכטען אין אווענד איז אין לא-קאל פון „פראצא" פארגעקומען א פערזאמלונג פון פאבריקס-דעלעגאטען.

די פערזאמלונג איז דער עיקר געווען גע-ווידמעט דעם בעדייטענדען וואוקס פון דער צאהל ארבייטסלאזע, מחמת די פערשטארקטע רעדוקציעס אין בעזונדערע פאבריקען.

דער שטרייק אין דער פירמע „ברידער זיידענוואורם"

(2) ווי מיר האבען שוין געמאלדען, איז אין דער פאבריק פון דער פירמע „ברידער זיידענ-וואורם (פאמארסקא 163) אויסגעבראכען א שטרייק.

עס שטרייקט איין שיכטע — עטליכע און זי-בעציג ארבייטער אין די צווייטע שיכטע ארבייט.

דער שטרייק איז אויסגעבראכען צוליב דעם, וואס נאך דעם סכסוך מיט 2 חדשים צוריק, ווען די ארבייטער האבען אקופירט די פאבריק, האט די ליטונג פון דער פאבריק אפגעזאגט 2 ארבייטער, און וויל זיי נישט צוריקנעהמען.

Dr. med. H. ŁUBICZ

ספעצ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.

צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32

נעמט אן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאכמ. און פון 5—8 אווענד. זונטאג פון 9—11 בייטאג.

טעאטער „סקאלא"

שרודמיעסקא 15

גאסטשפילען פון וועלט-בעריהמטען קינסטלער

ד"ר פאול באראטאוו

צוזאמען מיט'ן אויסגעצייכענטען אנסאמבל: ס. אלטבוים, ח. בראקאוש, א. דאמב, ה. הארט, מ. מעלמאן, א. סוריץ, ל. ראזענבערג, נ. רייכענבערג, א. שליפקאוויטש.

היינט, פרייטאג, מארגען שבת און זונטאג

די לעצטע 3 מאל

פרייזען פון 70 גר. ביז 3 זל. —

אירענא ניעמיראווסקא'ס מייסטערווערק

דוד גאלדער

מיט ד"ר פאול באראטאוו אין דער טיטול-ראל.

שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען

פון 60 גר. ביז 2.20 זל.

ערנסט טאלער'ס סאציאלע טראגעדיע

„הינקעמאן"

מיט ד"ר פאול באראטאוו אין דער טיטול-ראל.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער „סקאלא".

טרויעריגע לאגע פון די בייגעל-פערקויפער'ס

נאך א טאג פריהרען אויף הארץ-קלאפעניש געהט ער אהיים מיט 30 גראשען פערדינסט

אין צוזאמענהאנג מיט דער נעכטיגער נאטיץ אין „נ.פ." „בענדע טערעריזירט די בייגעל-פערקוי-פער'ס" אינפארמירט מען אונז פון צווייטען קליינ-הענדלער-פעראיין אט וואס:

צווישען די בייגעל-פערקויפערס און די בע-קער'ס האט לעצטענס אויסגעבראכען א קאנפליקט צוליב דעם, וואס די בעקערס האבען ביי די ביי-געל-פערקויפער'ס געוואלט נעהמען העכערע פריי-זען ווי ס'צאהלען די געוועלבער. צוליב דעם הא-בען די בייגעל-פערקויפערס ארגאניזירט א שטרייק, וועלכער האט געדויערט 2 טעג. צום סוף איז געקומען צו אנ'אויסגלייך—די בעקערס האבען נאכ-געגעבען די פאדערונגען.

ס'איז כדאי צו בעמערקען, אז דער מאקסי-מאלער פערדינסט פון א בייגעל-פערקויפער איז א זלאטע א טאג, אבער נישט אלע זענען בכוח צו דערגרייכען צו אזא „הויכען פערדינסט". די בע-דינגונגען פון די בייגעל-פערקויפער'ס זענען אזעל-כע שרעקליכע, אז זיי מאכען אוממעגליך צו פער-דינען אויף א טרוקען שטיקעל ברויט. די גרעסטע צאהל בייגעל-פערקויפער'ס געהען אהיים נאך א טאג פריהרען און הארץ-קלאפעניש פאר'ן „בענדעל" מיט 30 אדער 40 גר. פערדינסט.

Dr. med.
JÓZEF IZYKSON
Południowa 9 — Tel. 210-75
ספעציאליסט פאר אוירען, נאז און האלז-קראנקה.
שפראך- און שטים-שטערונגען.
נעהמט אן פון 5 ביז 7 אווענד

MAROKKO-HISZPANJA
PORTUGALJA
Wycieczka morska okrętem »Polonia«
Gdynia – Lizbona – Casablanca
Malaga-Sewilla-Antwerpja
Od 3 do 27 kwietnia. Paszporty i wizy zagraniczne zbędne.
Ceny od 870 zł.
Informacyj udzielają wszystkie biura podróży oraz
LINJA GDYNIA-AMERYKA

א ווארענונג פון קהלה

די קהלה-פערוואלטונג האט אונז צוגעשיקט פאלגענדע ווארנונג:

אין דער יודישער פרעסע האט זיך בעוויזען אנ'אנאנס, אז אויף קילינסקי-גאס 6 ווערען פלומרש ארויסגעגעבען ליבערמאנס קויהלען אויף די קהלה טאלאנען.

די קהלה-פערוואלטונג איז דעריבער מודיע, אז זי האט צו די דאזיגע קויהלען קיין שום שייכות נישט און ווארנט דערמיט די ארימע יודי-שע בעפעלקערונג פון דעם דערמאנטען קויהלען-לאגער קיין קויהלען נישט צו נעהמען.

בעזונדערס מאכט די קהלה-פערוואלטונג אויפמערקזאם, אז קיין שום אחריות סיי פאר דער וואג, סיי פאר דער קוואליטעט פון די דאזיגע קויהלען נעמט זי נישט אויף זיך. פאר די דאזיגע קויהלען וועט אויך נישט טראגען קיין פער-אנטווארטליכקייט די פירמע ה. מ. ליבערמאן.

דער אינהאבער פונם קויהלען-לאגער האט דערביי געווארנט, אז קיין איין טאלאן פאר קויהלען, וואס זענען דארט ארויסגעגעבען געווא-רען, וועט מיט קהלה-קויהלען סיי דורך דער פער-וואלטונג, סיי דורך דער פירמע ה. מ. ליבערמאן (וועגנלאווא 7) נישט געדעקט ווערען.

מיר דאנקען אייך פאראויס פארן אבדרוקען די דאזיגע ווארנונג.

לאדזער ציונ. ארגאניזאציע

ארדענט איין א טוריסטען-רייזע אויף פורים און פסח קיין ארץ-ישראל

צוליב דער ווענדונג פון א גאנצער רייה מיטגלידער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע וועלכע האבען בדעה צו פאהרען אויף פורים און פסח קיין ארץ ישראל. האט דער לאדזער ציוני-סטישער קאמיטעט בעשלאסען צו ארגאניזירען א געמיינזאמע געזעלשאפטס-רייזע פון טוריסטען קיין ארץ ישראל אונטער דער פערזענליכער אנ-פיהרונג פון מיטגלידער פון ציוניסטישען קאמיטעט. עס וועלען קענען אנטיילנעהמען אויך נישט מיט-גלידער.

די פרטים וועלען בעזונדער מיטגעטיילט ווערען.

חושך אויף באלוט

(א) נעכטען אין אווענד איז אויף באלוטער רינג אין דער פאבריק פון גראס אויסגעבראכען א שרפה. די פייערלעשער האבען באלד איינגעלאשען דאס פייער. דערביי האבען געפלאצט די הויפט-קארקעס פון דער עלעקטראוניע און צוליב דעם איז אין גאנצען מערב-טייל פון באלוט געווען פינסטער אין פערלויף פון עטליכע שעה.

ביי קאפ, לענדען און שולטערן-רעוומאטיזם

נערווען-שמערצען, העקסענשוס. ווערט דאס נאטירליכע ביטערוואסער

Franciszka Józefa

מיט גרויס נוצען פאר די טעגליכע ריינהאלטונג פון פערדוי-אונגס-קאנאל אנגעווענדעט. עמפפעהלט דורך דאקטוירים.

ר. אליזראעל

משפחות אין פלאמען

סענסאציאנעלער ראמאן — פון יודישען פאמיליען-לעבען

(80

קאפיטעל 12

וואו איז דוד?

— וואו איז דוד, וואו איז ער פערשוואונדען גע-ווארען, דאס האט מען גערעדט ביי יעדען טיש אין דער ישיבה, אין יעדען ווינקעל האט מען וועגען דעם גערעדט.

— שוין דער דריטער טאג, ווי פון דוד'ן איז קיין שפור נישטא, ווי ער איז מיט דריי טאג צוריק ארויס פון רב'ס שטוב, כדי צו געהען אין דער ישיבה אריין, איז ער דארט אהין אינגאנצען נישט געקומען און קיינער האט איהם שוין פון דעמאלט אן מעהר נישט געזעהן.

די בחורים אין דער ישיבה האבען דיסקוטירט און זיך געחקירה'ט וועגען דער דאזיגער סענסאציא-נעלער פאסירונג.

— מ'איז ער קיינמאל נישט געפעלען געווא-רען, האט געזאגט מלך קאושעניצער, א הויכער דארער בחור מיט בלאנדע לאנגע פאות. ער איז צו קלוג געווען און יואס צופיל איז נישט געזונד.

— זיי נישט קיין בהמה האט געענטפערט חנא פון פולאווי, א פלינקער בחור'ל מיט לעבעדיגע אויגען און שנעלע בעוועגונגען, דאס איז פאר דיר געווען צו קלוג, ווייל אין דיין שכל האט מען איהם נישט משיג געווען פאר אנדערע איז ער געווען קלוג אין דער סאמע מאס, מיט איהם האט געמוזט עפעס א גרויס אומגליק פאסירען

— ווען עפעס אנ'אומגליק, האבען זיך אריינגע-מישט אנדערע בחורים וואלט מען דאך שוין גע-וואוסט וועגען דעם, ער האט דאך געהאט ביי זיך פאפירען, א פאס...

— און בעראבעוועט האט מען איהם אויך נישט, האט געזאגט אנ'אנדערער ווייל מ'האט ביי איהם פשוט נישט געהאט וואס צו רויבען און יואס צו בעהמען

הכלל די גאנצע ישיבה איז געגאנגען אויף רעדלעך, קיינער האט נישט געלערנט. דער ראש הישיבה, איז נישט געקוקט אויף זיין שטענדיגער שטרענגקייט, היינט געווען גאר אנ'אנדער מענש, ער האט געזעהן ווי די בחורים בעהמען זיך אפילו נישט צו די ספרים און האט גארנישט גערעדט. ער איז געגאנגען הין און צוריק איבער דעם לאנגען האלב פינסטערן אומעט געבען צימער, מיט די גרויסע אויגעקראצטע ווענד און געטראכט פאר זיך. ער האט זיך דערמאהנט אין זיין לעצטען רעשפרעכען מיט דודן ווען יענער האט בפירוש געזאגט, אז דאס לעבען איז ביי איהם מיאוס געווארען, ער האט זיך דערמאהנט דעם מאמענט, ווען דוד האט זיך פאר איהם היסטע-ריש צווייפעלט און דער ראש-הישיבה האט געפיהלט, אז ער איז אין א געוויסער מאס פערא[נ]טווארטליך דערפאר וואס איז פארגעקומען מיט דודן.

— איך האב געהארפט פערשטעהן, האט ער זיך געטראכט, אז עפעס וועט פאסקומען, אז מיט דודן איז נישט אלץ אין ארדנונג, איך האב געדא-פען הייסען, אז מען זאל איהם היטען און נישט איבערלאזען דעם גאנצען ענין אויף הפקר. זיכער פאלט א שטיק שולד אויף מיר

ביים רב אין שטוב האט זיך געטון חושך. דער רב אליין, דער הילפסלאזער האט נישט געוואוסט וואס ער זאל אנהויבען צו טון. דער רב האט מיט דער רביצין נישט געהאט קיין קינדער און די איינ-ציגע האפנונג זיינע איז געווען דוד, דער דאזיגער בחור, וועלכער האט איבערגעשטיגען אלע לומדים און בני-תורה איז געווען די איינציגע פרייד אין זיין לעבען, ווען נאר ער האט געהאט עפעס א האר-בע שאלה, ווען נאר ער האט בכלל געזאגט א פריילע מיגבות, האט ער געשיקט נאך דודן, מיט איהם גע-רעדט און דיסקוטירט אין לערנען. וואס זאל ער איצט אנגעהויבען צו טון? ווער קען איהם אנ'עצה געבען.

די רביצין האט געהאט אנדערע זארגען, דודס פערשוואונדען האט פאר איהר געזאגט א גאנץ אנ-דערע און וויכטיגערע בעדייטונג, ווי פאר איהר מאן דעם רב. דודס פערשוואונדען וואלט געקענט האבען פאר איהם אזעלכע שרעקליכע פאלגען, וועגען וועלכע זי האט ביז איצט אפילו נישט גע-טראכט. ערשט איצט איז איהר דאס אלץ קלאר גע-ווארען, ערשט איצט האט זי באגעקוקט, צי זי האט נאך ביי זיך גיטעלע'ס וויספעלדס צוואה, ערשט איצט האט זי זיך דערמאהנט, ווי זי האט אראפגענו-מען ביי דער טויטער גיטעלע דאס שליסעלע פון האלז, געעפענט די קאסטקע און ארויסגענומען פון דארט די דאקומענטען, וועלכע זי האט גע-שטרעבט צו בעקומען אין דער האנד איין זייט אזויפיל יאהרען, דודס פערשווינדען האט יודיט געקענט צוּנישט מאכען איהרע אלע פלענער, זי אויסשטעלען אויף דער גאר געפאהר, אז דער פלאם פון איהר משפחה וואס האט זיך שוין אנגעהויבען צו פארצולעשען, זאל ווידער אויפפלאקערען, נאך מיט א גרעסערער קראפט, ווי דאס איז געווען. די רביצין איז געווען זעהר ביטער, זי איז געווען אזוי דערשלאגען, אז זי האט נישט געקענט ענטפער-רען אויף קיין שום געשטעלטער פראגע.

זי, די רביצין, וועלכע האט אזוי געפארשט און אזוי פארזיכטיג בעהאנדעלט אלע ענינים וואס זענען בנוגע געווען איהר אומגעבונג, האט איצט בשום אופן נישט געקענט פערשטעהן, וואס ס'איז די סיבה פון דודס אנטלויפען

— יא, האט זי געזאגט ביילענדיג די פוסטען, ער איז אנטלאפען, קיין שום אומגליק איז מיט איהם נישט געשעהן, אבער פארוואס איז ער אנטלאפען, וואס האט איהם געבראכט דערצו!? נישט אמאל דאס וואס ער האט ענטדעקט זיין גרויס געהיימניש, דאס וואלט געווען שרעקליך, דאס וואלט געווען א קאמף נישט איבערצוטראגען

גאנץ איהרע נאכקלערענישען און נאכטראכ-טעניש'ען האבען אבער קיין שום רעזולטאט נישט געגעבען, און זי האט געזוכט מיט ימען זיך אנ'עצה צו האלטען.

אין דערזעלבער צייט איז מרים געזעצען ביי זיך אין דער וואוינונג און האט בערואיש גע-לייענט א בריוועל, וועלכעס מ'האט איהר ערשט איצט אפגעגעבען. (פארטזעצונג קומט).

קאָנפערענץ פון די דירעקטאָרען

פון יודישע געזעלשאפטליכע מיטעל-שולען אין פוילען

(—) די טעג איז פאָרגעקומען אין לאָדז א קאָנפערענץ פון די דירעקטאָרען פון די יודישע געזעלשאפטליכע מיטעלשולען אין פוילען, וואָס איז צוזאַמענגערופען געוואָרען דורך דעם פערבאַנד פון די דאָזיגע שולען. אויף דער קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען אונטער דעם פאָרזיץ פון פּרעזעס פון פערבאַנד ה' ד"ר מ. ברוידא זײַנען געהאַלטען געוואָרען רעפעראַטען וועגען דער ראַציאָנאַליזירונג פון די יודישע געזעלשאַפטליכע מיטעל - שולען בהסכם מיט די לעצטע פעראָרדנונגען פון דער שול-מאַכט (רעפערענט ד"ר א. טאַרטאַקאָווער), וועגען דער קאָאָרדינירונג פון יודישע נאַציאָנאַלער ערציהונג מיט אַנ'ערציהונג אין מלוכה'שען גייסט (רעפערענט ד"ר מ. ברוידא) און וועגען די קוואַליפיקאַציעס פון די לעהרער פון יודישע למודים אין מיטעלשולען (רעפערענט ד"ר מ. ברוידא). די רעפערענטען האָבען אַרגעגעבען די אָרגאַניזאַטאָרישע און פּראָגראַמאַטישע אויפגאַבען, וואָס שטעהען פאַר די יודישע מיטעל-שולען אין צוזאַמענהאַנג מיט די ביידע געזעצען וועגען די שולען, ווי אויך אין צוזאַמענהאַנג מיט דער טענדענץ פון דער מאַכט צו אונטערשטרייכען די מלוכה'שע מאָמענטען אין דער ערציהונג פון דער יוגענד, וואָס לעגט אַרויף בעוונדערע התחייבות'ן אויף די יודישע געזעלשאַפטליכע שולען צו קאָמבינירען די דאָזיגע ערציהונג מיט אַ יודישער נאַציאָנאַלער ערציהונג אין גייסט פון די דאָזיגע שולען. עס זענען אויך אַרומגערעדט געוואָרען די קוואַליפיקאַציעס פון די לעהרערס פון יודישע למודים אין צוזאַמענהאַנג מיט די לעצטע פעראָרדנונגען פון דער שול-מאַכט און בפרט דאָס רעכט פון די לעהרערס פון יודישער רעליגיע אין מיטעל-שולען צו לערנען אויך די העברעאישע שפּראַך און געשיכטע פון יודישען פאָלק.

נאָך די רעפעראַטען איז פאָרגעקומען אַ ברייטע דיסקוסיע, אין וועלכער עס האָבען זיך צו. אַנד. בעטייליגט דירעקטאָרען בא אַ שטיין (מלאַווע), ד"ר אײַנהאָרן (בענדין), באַקאַלאַר (קאַליש), זילבער (פלאָצק), פּראָז וויקסעלפיש (סאָמאָשאָוו), בראַנד-שטעטער (לאָדז), ד"ר ראָזענבוש (קוטנאָ), הורוויטש (ראַדאָם), פעדעלמאַן (לאָדז), ד"ר ווירצמאַן (כעלם), גאָלדבערג (פּיעטריקאָוו) און ריזע (לאָדז).

די קאָנפערענץ האָט זיך פערצויגען ביז שפּעט בײַ נאַכט און האָט זיך געענדיגט מיט אָננעמען אַ רייה רעזאָלוציעס. צוו. אַנד. זענען גענומען געוואָרען צו קענטניס די בעשלוסען פון פערבאַנד וועגען שאַפען אַ קלאָרע מחיצה צווישען די געזעלשאַפטליכע און די פּריוואַטע שולען. ווי אויך וועגען די קוואַליפיקאַציעס פון די לעהרערס פון יודישע למודים און עס איז אויסגעאַרבייט געוואָרען דער אינהאַלט פון די מעמאָריאַלען, וואָס דאַרפען וועגען דעם איינגעגעבען ווערען אין וואַנטערריכטס - מיניסטעריום, די לייטונג פון פערבאַנד איז אויך בעפולמעכטיגט געוואָרען אויסצואַרבייטען אַ מוסטער-סטאַטוט פאַר די שולען, וואָס געהערען צום פערבאַנד. דער דאָזיגער סטאַטוט דאַרף בעהמען אין אַכט סיי די פאָדערונגען פון דער שול-מאַכט און סיי די באַציאונגען פון ציהונג אויפגאַבען פון די שולען.

לאָדז דאַרף העלפען בויען

דעם יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט

די לעצטע צייט ווערט געפיהרט אין לאָדז אַ פּראָפּאַגאַנדע און ווערבירונגס-אַקציע פאַר'ן יוד. וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט.

פאַר די פאַר יאָהר, וואָס דער „אינסטיטוט" עקזיסטירט זענען געטאָן געוואָרען גרויסע און ערנסטע וויסענשאַפטליכע אַרבייטען. לעצטענס האָט זיך דער יודישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט אַריבערגעצויגען אין אייגענעם בנין, וועלכער איז ספּעציעל געבויט און צוגעפּאַסט געוואָרען צו דער טעטיגקייט פון אַ וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט.

כדי צו פערברייטערן דאָס פעלד פון דער טעטיגקייט פון דער גע"ז. „לאָדזער פריינד פון „ייוואָ" ווערט אין צווייטען חודש גערופען אַ באַראַטונג פון אַלע קולטורעלע, געזעלשאַפטליכע, פּראָפעסיאָנעלע און ווירטשאַפטליכע אינסטיטוציעס, ווי אויך פון אַלע, וואָס זענען טעטיג אויפ'ן געביט פון דער יודישער וויסענשאַפט.

די קאָנפערענץ זאָל זיין אַן'איינלייטונג צו אַן'אַקטיווער און ברייטער אַרבייט אין לאָדז פאַר „ייוואָ".

די צוגרייטונגען צו דער קאָנפערענץ זענען אין פולען גאַנג.

עקסקורסיע

אין „ישיבת חכמי לובלין"

דער סניף פון יח"ל אין לאָדז האָט געפיהרט קיין לובלין אַן'עקסקורסיע פון לאָדזער אָרטאָדאָקסישע יודען. צוו. אַנד. האָבען אין דער עקסקורסיע זיך בעטייליגט פּרעס א"ג פרידענזאָן, שריפטשטעלער בנימין מינץ און ה' נפתלי משה זילבערבערג.

די עקסקורסאַנטען זענען אין לובלין זעהר האַרציג אויפגענומען געוואָרען דורכ'ן פיהרער פון דער ישיבה דעם לובלינער רב הרב שפּירא. די עקסקורסאַנטען האָבען פערבראַכט אין דער ישיבה 3 טעג און זיך גענוי בעקאַנט מיט אַלע איינריכטונגען.

ישראל אלטער-קאָנצערט

איינער פון די גרעסטע וואָקאַל-קינסטלער איז איצט איבערגעבליבען פאַר דער יודישער נגינה, די יודישע נגינה, וועלכע איז דער אור-קוואַל פון דער אַלגעמיינער נגינה. קען און דאַרף ניט האָבען קיין בעסערען רעפּרעזענטאַנט ווי ישראל אַלטער, דער גרעסטער קינסטלער פון אונזער צייט, איז אין די טיפעניששען פון דער יודישער נגינה דורינגע דער קינסטלער אַריין און שעפּט פון דאָרט זיינע התלהבות בעגייסטערענדיג אַלעמען מיט די התלהבות, פאַר וועמען ער זינגט.

די וועלכע האָבען זוכה געווען צו הערען זיין נשמה-געזאַנג (תוּבה אין דער סינאַגאָגע)–וועלען אייך געוויס זאָגען, צו אַלע שבתים פון אַל. שפּר'ס געזאַנג-קונסט אין פערגלייך מיט דעם טיפען איינדרוק, וואָס אַלטער'ס אויסדרוקספולער געזאַנג מאַכט אויפ'ן צוהערער, זענען בלאַס און שוואַך. מיט איינגעבוירענעם קאָם און פערמאַכטע אויגען דאַרף מען אַלטער'ן הערען און הערען, כדי טיפער צו פיהלען דעם גרויסען נחת רוח. וואָס דער גרויסער יודישער זינגער ישראל אַלטער איז אומשטאַנד צו פערשאַפען.

D-ski

בריף אין רעדאַקציע

תשוב'ער ה' רעדאַקטיר!

דערלויבט מיר דורך אייער געעהרטער צייטונג צו מעלדען, אז אין דער פאָרשטעלונג, וואָס זיכט פאַר היינט, פרייטאג אין דער „פילהאַרמאָניע", נעהם איך ניט קיין אנטייל.

מיט אכטונג חנה פאָדערמאַן.

פאול באַראַטאָוו'ס גאַסטראָלען

אין „סקאַלאַ"

אין טעאַטער „סקאַלאַ" ווערט היינט פרייטאג, שבת און זונטאָג אָוונד געשפּילט די לעצטע 3 מאָל דאָס בעריהמטע מייסטערווערק פון אידענא ניעמיראָוויטש „דור גאָלדער" מיט ד"ר פאול באַראַטאָוו אין דער טיטול-ראָל.

שבת נאָכמיטאָג ווערט געשפּילט צו ביליגע פּרייזען ערנסט טאָללערס סאָציאַלע ווערק „הינקעמאַן" מיט באַראַטאָוו'ן אין דער טיטול-ראָל.

דער „אַראַראַט"

שפּילט היינט און מאָרגען אין משענסטאָכאָוו

די טרופּע פון „אַראַראַט" שפּילט היינט און מאָרגען אין משענסטאָכאָוו.

זונטאָג – צוריק אין לאָדז.

נדבות

אויף דער הזכרה נש"ו פערשטאָרבענעם וויצע-פּרעזעס פון פליישער-הורטאָווניקעס פעראיין פּאָדזשעטשנע 10 אהרן זאוושעווסקי איז געשפּענדעט געוואָרען פאַר פאָלגענדע אינסטיטוציעס: תלמוד תורה „מחזקי הדת" סאָלנאַ 7 – 15 זל., תלמוד תורה זשעזשינער 23 – 15 זל., „העלענובעק" – 15 זל., בית יתומים נעראָשער 40 – 10,50 זל.

דאָס געלד איז אָפּגעגעבען אין פעראיין מיטוואָך 7 אָוונט.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי	–	–	–	82.—
3 פּראָצענטיגע	בודאָוולאַנע		–	43.00
4 „	דאָלאַרוב.א			57.—
7 „	סטאַביליזאַציע (אמ.)			57.25
8 „	וואַרשעווער לאַנד-בריף			44.65
8 „	לאָדזער	„	„	44.20
ענגלישע פונט	–	–	–	30.35
דאָלאַר	–	–	–	8.91

Dr. Z. RAKOWSKI

ספּעציאַליסט פאַר

אויערען, נאָז, האַלז און לונגען-קראַנקהייטען

11 ליסטאָפּאַד 9 (קאָנסטאַנטינער)

טעל. 127-81

שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7

נעמט אויך אָן אין לאַכעניצע זנעראָשער 17 פון 11—2

אין כעלכיפּון 8—9 פריה.

לעצטע טעג פון די איינשרייבונגען צו דער ווינטער „מכביהדע" אין זאקאפאנע

דער לאָדזער „מכבי" קאָמיטעט שליסט די איינשרייבונגען צו די ווינטער-שפּילען

דער אָרגאַניזיר קאָמיטעט פון די ווינטער-שפּילען אין זאַקאָפּאַנע דערמאָנט, אז די צאָהל רעזערווירטע וואָהנונגען בעת דער „מכביהדע" ווערט שוין ערשעפּט. די איינשרייבונגען ווערען שוין איצט פערמאַכט. מעהר קיין ערסטער איינאָרדנונגען זענען ניטאָ און די אַלע מענשען, וואָס ווילען קומען נאָך זאַקאָפּאַנע צו דער „מכביהדע" וועלען ניט האָבען קיין מעגליכקייטען זיך איינצואָרדנען. ביז איצט האָבען זיך שוין געמאָלדען צו דער „מכביהדע" העכער 4000 בעזוכער פון לאַנד און אויסלאַנד.

דעם 1 פעברואַר וועלען אַרויספאָהרען נאָך זאַקאָפּאַנע אויספלוגען פון אַלע טיילען פון לאַנד פון אַ רייה שטעט, וועלען אַרויסגעהען ספּעציעלע צוגען. יעדער בעזוכער, בעקומט אַ באַהן-בילעט מיט אַ נומער פון רעזערווירטען פּלאַץ אין זיין וואַגאָן, אַ קאַרטע אין געגעבענעם פּענסיאָנאַט און אַ איינגאַנגס-בילעט אויף אַלע אימפּרעזען. צוליב דער בעגרענעצטער צאָהל ערטער אויפ'ן טאַדיאָן, וועלען בעקומען איינטריטס-בילעטען בלויז די בעזוכער, וועלכע האָבען זיך פערשריבען דורך דעם „מכבי"-קאָמיטעט.

דער „מכבי" קאָמיטעט אין לאָדז, נעמט אָן די לעצטע איינשרייבונגען צו דער „מכביהדע" אין Wagons-Lits Cook פּיעטריקאָווער 64 פון 4–7 אָוונט.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאג, דעם 27 יאנואר 1933

11,40 טעגליכע פּרעסע-איבערזיכט, 11,50 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט, 11,58 צייט-סיגנאַל, 12,10 גראַמאָפאָן, 1,20 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט, 3,10 עקספּאָרט און ווירטשאַפטליכע קאָמוניקאַטען, 3,25 פּאָרלעזונגען, 3,35 לעקציע ענגליש, 3,50 גראַמאָפאָן, 4,25 איבערזיכט איבער פּעריאָדישע אויסגאַבען, 4 40 רעפעראַט, 5 קאָנצערט, 6 לייכטע מוזיק, 6,50 פערשידענעס, 7,20 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, רעפּערטואַר פון די טעאַטערען, 7,30 פעליעטאָן, 7,45 פּרעסע, 8.00 מוזיק, שמועסען, 8,15 סימפ. קאָנצערט בעת דער פּויזע אַ פעליעטאָן, 10,40 ספּאָרט-ידיעות, 10,55 מעטעאָראָלאָגישער און פּאָליצי-קאָמוניקאַטען, 11,00 טאַנץ-מוזיק.

• • •

אין אויסלאַנד

4 רוים–קאַמעראַל-קאָנצערט, 7,05 העלסינגפאָרס – סימפ. קאָנצערט, 7,05 ריגע – קאָנצערט, 7,30 בערן-אָפּערע, 8 וויען–מאָצאַרט-אָוונט, 8 פּראַג-סימפ. קאָנצערט, 9 פּאַריז–סימפ. קאָנצערט, 9 מיילאַנד–סימפ. קאָנצערט, 9 בערלין–סימפ. קאָנצערט, 9,15 לאָנדאָן–סימפ. קאָנצערט.

שבת, דעם 28-טען יאנואר

11,40 טעגליכע פּרעסע-איבערזיכט. 11,50 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 11,58 צייט-סיגנאַל. 12,10 גראַמאָפאָן. 1,10 קאָמוניקאַט. 1,15 שול-פריהמאָרגען. 3,10 עקספּאָרט און ווירטשאַפטליכע קאָמוניקאַטען. 3,25 מיליטערישע ידיעות. 3,35 אודיציע פאַר קינדער. 4 גראַמאָפאָן. 4 40 רעפעראַט. 5 אודיציע. 5.30 גראַמאָפאָן. 5,40 רעפעראַט. 6 לייכטע מוזיק. 7 פערשידענעס. 7.20 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער. 7,30 אודיציע. 7,45 ראַדיאָ-פּרעסע. 8 לייכטע מוזיק. בעת דער פּויזע ספּאָרט - ידיעות. 10 05 שאָפּען-קאָנצערט. 10,40 פעליעטאָן. 10,55 קאָמוניקאַטען. 11 טאַנץ-מוזיק.

אויסלאַנד

6,20 בערלין – פּאָרטעפּיאַן - רעסיטאַל, 8 בראַטיסלאַוו – אָפּערעטקע, 8,30 גענף – סימפ. קאָנצערט, 9,30 שטראַסבורג – קאַמ. אָפּערעטקע.

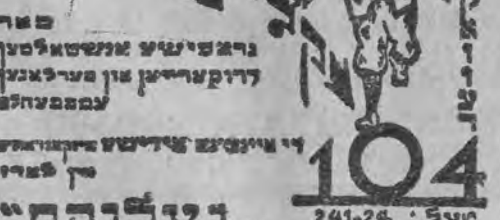

מעלדונגען

אָרטאָדאָקסישער פאָלקס-אוניווערזיטעט ביי צעירי אגודת ישראל, לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 11

מוצש"ק פ' וארא, דעם 28 יאנואר ד. י. קומט פאָר אַ פאָרלעזונג פון אדוו. פנחס לובינסקי א. ד. ט. „די וועלט-אַנשויאונג פון יהדות און די פאָרמען פון לעבען לויט די מאָדערנע אויפפאַסונגען". איינגאַנג בעגען איינטריטס-קאַרטען פריי צו בעקומען אין סעקרעטאַריאַט פון צא"י. אָנהויב פּינקטליך 8 אַ זייגער. 668

פון „החלוץ המרכזי" (פּיעטריקאָווער 86)

שבת, דעם 28 יאנואר ד. י. פּינקטליך 8 אָוו. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ ביאַליק-אַקאַדעמיע מיט'ן אָנטייל פון ח' י. חלוגבעוויטש. אַלע חברים–ות ווערען אויפגעפאָדערט צו ערשיינען פּינקטליך. 887 הנהלה.

יוד. סאָצ. אַרב. פּאַרטיי „פּועלי-ציון" (לער. מיט צ. ס.)

פרייטאג, דעם 27 ה. ח. 8 אָוונט, קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל (פּיעטריקאָווער 83) אַ רעפעראַט פון ח' אליהו א. ד. ט. „דער קריזיס אין סאָציאַליזם אין אָנהויב פון 20-טען יאָהרהונדערט (וועגען עדוואַרד בערנשטיין).

שבת, דעם 28 ה. ח. פּינקטליך 5 נאָכמ. די פאָרזעצונג פון דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג פון דער „פרייהייט" אַלע מוזען זיין. זונטאָג, דעם 29 ה. ח. פּינקטליך 8 אָוונט אַ קאָלעקטיווער שמועס א.ד ט. „ווער דאַרף פאָהרען קיין א"י. אריינגאַנג פריי. חברים און הלוצים ווערען איינגעלאַדען צו קומען 702

פון דער יודישער פאָלקס-אוניווערזיטעט ביי „התאחדות" שרודמיעסקאַ 20

צוליב דער בקשה פון שטענדיגע צוהערער פון דער פאָלקס-אוניווערזיטעט, צו פערוואַנדלען די פאָלקס-אוניווער. אין אַ אינסטיטוציע, מיט אַ ברייטען פּראָגראַם, פון אַלזייטיגער יודישער און אַלגעמיינער וויסענשאַפט, וועט פון דעם שבת אָן אין דער פאָלקס-אוניווערזיטעט, שרודמיעסקאַ 20 געהאַלטען ווערען לעקציעס אין אַ פּאָפּולערען פאָרם, אימפּאָסאַנטע ציקלען, אויף פערשידענע געביטען. דער ערשטער רעפעראַט איבער די געשיכטע פון ציוניזם. קומט פאַר שבת אָוו. רעפערענט ד"ר מ. פריליך.

זונטאָג, ערשטער רעפעראַט פון ד"ר ח. בערלאַס, א. ד. ט. די געשיכטע פון יודען אין פוילען.

היינט פרייטאג, 8,30 אָוו. אַ פּריוואַטע פערזאַמלונג פון חברים און סימפּאַטיקער. שבת 11 פאָרמיטאָג צייטונגס-איבערזיכט-רעפערענט בן בנימין 3 נאָכמיט. שיחה פאַר דער יוגענד גרופּע.

1-טער קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

SPLENDID

נאַרוטאָוויטשאַ 20

היינט און פאָלגענדע טעג!

דער גרעסטער פילם-פּראָדוקציע

„SOWKINO"—Moskwa

„הוימראָזע"

(PUTIOWKA W ZIZN)

פּרייזען פון די פּלעצער פון 80 גר.

אויף אַלע סעאַנסען:

אָנהויב 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג – 12 ביי טאָג.

וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ!
ספארט און קינדער-שליטענס

פערקויפס-שטעלע: נארוטאוויטשא 36 ■ פּאלנאצנא 24 ■ קרוטקא 12 (באלוט)

די מעכאנישע האלץ-אויסאר-בייטונגס-פאבריק ערפיט אויס
צו די ביליגסטע פאבריקס-פרייזען

כירורגיש-וועכנעריין-קליניק
„SANATO"
s. z o. o.
אגראדאווא 10 טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
געבורטען II קל. 175 זל.

רעטשניצע
זגערזשער 17
נעהמט אן קראנקע אין אלע ספעציאליטעטען
פון 9 פריה ביז 7 אזייגער אוונד.
וויזיט 3 זל.

BIURO INKASA WIERZYTELNOŚCI
„JUST"
(Reprezentacja Verband der Vereine „Creditreform" e. V w Lipsku)
czynne nadal w poprzednim lokalu przy ul. ZAWADZKIEJ 18. tel. 208-99 pod kier. b. długoletniego współpracownika **M. Ginsburga,** przyjmuje do windykacji wierzytelności zaległe i wątpliwe na obszar całej Rzeczypospolitej Polskiej. 151

בוכהאלטעריע
איינפאכע און דאפעלטע
איטאליענישע און אמעריקאנישע
ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכענען לערן איך אויס גרינדליך פאר 25 זל. מיט א קורצער מעטאדע אין פערלויף פון 1 חודש 15 זל, בלויז מאשין-שרייבען אין משך פון 3 וואכען נור 6 זל. סילינסקיעגא 50, מאזאר-שטיינע 1-טער שט. מיר ערטיילען אויך קארעספאנדענץ, האנדעלס-קארעספאנדענץ און סטענאגראפיע.
פאר די וואס ענדיגען בוכהאלטעריע און קארעספאנדענץ — סטענאגראפיע אומזיסט.

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט. אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויסערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער הינקעל-בראך ווערט גרויס ווי אז א מענטשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנת דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעלע גאנץ היל באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך הויכע פראפעסארען מיט מיינע בע-האנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר. דעקטאר בראכירצייכער פעזייטיגען זיכער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען בראך. אויך פאר הויקערס, לייבגעגע מיט הייל-גארסעטען און פאר ראטען פאר פערקרימטע פיס און פלאטס-פוס. ספעציעלע איינלאגען און די שיך קינסטליכע גלידער פיס און הענד, געמעכטע אויגען, פאר די גרעסטע קראנקע אויפן. עמפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד

ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT, Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

באמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר בארטש, פראפ. ד"ר י. מארישלער, פראפ. ד"ר בר. קיפלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מען נעהמט אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס דעם הארציגסטען דאנק דעם ה' ד"ר. י. ראפאפארט, וואוהנט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10, פראנט, פארטער פאר זיין זארגפעלטיגען צוגעפאסטען מיר א באנדאזש צו מיין בראך, יעצט פיהל איך מיך געזונד און מונטער, קען מיך פריי בעוועגען און די הויפטזאך עס דראהט מיר נישט קיין שום געפאהר.
(—) י. מ. פראשקער
זגערוש, בערקא יאסעלעוויטשא 25.

Dr. med. **L. Berman**
צעגעלניאנא 15 טעל. 149-07.
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער-שוואכע בע-האנדלונג און סעקסועלע בעראטונג
נעהמט אן פון 8–11 פריה און פון 4–8 אווענד.
זונטאג פון 9–1 בייטאג.
פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פרייזען.

Doktór
Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.
Gabinet Roentgeno-leczniczy.
Przyjmuje od 8[30] do 10, 1—2[30], od 6 do 8[30] w w niedzielę i święta od 10—1.
Oddzielna poczekalnia dla pań.

רעכער
צו וועש, לעדלער צו הויזען און קאסטיומען ווערען אויסגעניית ביי נארדמאן שרודמייסקא 8
ספעציאליסט אויף הענטשקעס

לאנג-יעהריגער
געריכטס-סעקרעטאר
שרייבט און ערלעדיגט אלערליי ביטעס, אנקלאגעס און קלאגעס
ספעציאליסט אין מיליטער-ענינים
ווי אויך אין שרייבען ביטעס פאר איינציגע שפייזערם (אפיפקאנסטווא). שנעלער אויס-קויף פון פאטענטען און רעגיסטראציע-קארטען אויף'ן יאהר 1933
ב. מאן
פעטריקאווער 10

Dr. med.
H. Hammer
ספעציאל-ארצט פאר אקישעריע און פרויען-קראנקה.
צוריקגעקעהרט.
PIŁSUDSKIEGO 38, tel. 128-39.

Dr. med. H. SZUMACHER
הויט און וועגערישע קראנקהייטען
פעטריקאווער 56, טעל. 148-62
נעהמט אן טעגליך פון 1½–4 נ"מ און 6–9 אוו.
זונטאג און צווייטע תאות פון 10 ביז 1 בייטאג.

Dr. med. Z. DATYNER
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירען, בלאז און אורין-קראנק.
וואוינט יעצט
ZACHODNIA 59 a, tel. 148-95.
נעהמט אן פון 8–9 פריה און פון 6–8 אווענד.

Laboratorjum Chemiczno-Bakterjologiczne
Inż. Chem. **F. SZAC**
ul. Piotrkowska 37, tel. 230-85
Wszelkie analizy przemysłowie: wody, mydła, oleiny, artykułów spożywczych itd.
Ceny zniżone

צאהן-ארצט
J. ROZIN-REICHOWA
15 זגערזשער 15
נעהמט אן פון 10–2 מיטאג און 4–7 נאכמ.
צו לעטשניצע-פרייזען.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט און אויסלויף אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערוועז-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-סאבינעט דאסמעטיק.
— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — — פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
— באזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען
וויזיט 3 זל.

בילינסטער און פרעהליכסטער רעווי-טעאטער
אין לאדז איז זאל פון קינא
„MIMOZA"
קילינסקיעגא 178
היינט סענסאציאנעלע פרעמיערע
גרויסער קארנאוואל-רעווי אין 2 טיילען און 24 בילדער
„מיר פאהרען אויפ'ן גאנצען זיכער"
אויפגעריטען פון ערשטקלאסיגע קרעפטען.
אנהייב פון די פארשטעלונגען 7 און 9 אווענד, זונטאג און יום-טוב 4.30, 7 און 9 אווענד. רעדוקציאנס-פרייזען פון די פלעצער: פון 49 גר. ביז 2 20 זל.

חדר „תורה ודת"
פלאץ וואלנאשטשי 6 (נייע-שמאס)
נייע תלמידים ווערען אנגענומען אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שולע)

ראטעוועט דאס געזונט
די בעריהמטע ערצטליכע וועלט - בערוהמ-ליכקייטען האבען פעסט געשטעלט, אז 75 פראצ. קראנקהייטען ענטשטעהען צוליב אבסטרוקציע.
א קראנקער מאגען איז די הויפט-סיבה פון ענטשטעהען פון פערש. קראנקהייטען, פערגרעסערענדיג דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-וועקסלונג.
די בעריהמטע זייט 50 יאהר אין דער גאנצער וועלט **Zioła z gór Harcu Dr. Lauera** ווי דאס האבען בעשטעטיגט די פראפ. פון בערלינער אוניווערזיטעט ד"ר מארטין, ד"ר האכמלטער און א סך אנד. בעדייטענדע דאקטוירים, זענען אן אידעאל מיטעל געזונד צו מאכען דעם מאגען, בעזייטיגען די אבסטרוקציע (פערהארטונג), איין א גוט רייניגונגס-מיטעל, פערלייכטערן די פונקציעס פון די פערדייאונגס-ארגאנען, פערשטארקען דעם ארגאניזם און דערוועקען דעם אפעטיט.
Zioła z gór Harcu Dr. Lauera בעזייטיגען די ליידען פון די לעבער, נירען, גאל-שטיינער, העמאריד-ליידען, רעוומאטיזם און ארטעריע־סקלעראזע, קאפ-וועהטאג, אויסשיטען און לישעיעס.
Zioła z gór Harcu Dr. Lauera זענען געווארען בעקאנט אויף די ערצטליכע אויסשטעלונגען מיט די העכסטע אויסצייכנונגען און גאלדענע מעדאלען אין מאדרין, בערלין, ווין, פאריז, לאנדאן און אין אנדערע שטעט. ד"ר לאוער האט בעקומען טויזענדער דאנק-זאגונגען פון אויסקורירטע. פרייז פון א האלב שאכטעלע 1.50 זל., א גאנצע שאכטעל 2.50 זל.—פערקויף אין אפטייקען און סקלאד-אפטעקעס.

אמביליגסטע און רעעלסטע קויפט מען!
מעטאל-בעטען, מאטראצן אלערליי
קינדער-וועגעלעך

עקזיסטירט זייט 1896
אין א גרויסער אויסוואהל וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt
א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
פאבריקס-לאגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

פסיכאלאג און מעדיום
W. Messing
נעהמט אן אינטערעסאנטען
62 פעטריקאווער 62, פראנט, 2-טער שטאק, וו. 7.
זאגט פאר די צוקונפט, די געגענווארט און די פערגאנגענהייט מיט דער הילף פון סוגעסטיע און טעלעפאטיע, ווי אויך עצות אין פינאנץ- און הייראטס-ענינים.
830

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמ.
באזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
פרויען און אקושער-קראנקהייטען.
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעהמט אן פון 1–3 און פון 5–8 אווענד.

Dr. med. **Haltrecht**
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען
פעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה, פון 1 ביז 2 מיטאג און פון 5–9 אווענד. זונטאג פון 10–1 בייטאג.
פאר ארבייטסלאזע לעטשניצע פרייזען!

Dr. HELLER
ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע האט זיך איבערגעצויגען אויף
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה און פון 4—8 אווענד
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

Dr. S. Kantor
ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
וואוינט יעצט אויף
PIOTRKOWSKA 90, tel. 129-45.
נעהמט אן פון 8—2 נאכמיטאג און פון 4—9 אווענד'
זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ.

Najlepsze w dobroci i najtańsze w cenie jest mydło „ROBOTNIK"

קלאנג-קינא-טעאטער
Grand-Kino

דאָס גרעסטע בילד געשאַפן אויפן גרונד פון לעבען היגטערן פראַנס, לויט דער בערימטער ערצעהלונג
Pierre Benoit

„AXELA"

פאר אלע, וועלכע האבען געפוילט אין די שיסער־בקיפּעס. פאר מוטערס, ווייבער און שוועסטערן, וועלכע זענען געשטאָרבען טעגליך פאר שרעק ווענען לעבען פון זייערע טייערסטע.

אין די הויפטראָלען: WARNER BAXTER, LEILA HYAMS, Aleksander KIRKLAND

אויסערן פראָגראם: קלאנג-צוגאבע FOX צווישען אנדערע „די שרפה אויף דער שיף אטלאנטיס" ווי אויך פאט'ס קלאנג-צוגאבע און א פארס

אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג
היינט און פאלג. טעג!

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער פילם פון די געפעהרליכע קאמפען פון דער ווייסער גווארדיע מיט די בילשעוויקעס א. נ.

„TEODOZJA-SEWASTOPOL"

אין די הויפטראָלען: MIRJAM HOPKINS און GEORGE BANCROFT

אויסערן פראגראם: אקטואליטעטען. פאסאזשירען און פרייקארטען אונגילטיג.

אנהייב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום טוב 12 א זייגער בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO"
זשעלאזנא 2/4.
דער זאל איז בעהייצט.

היינט און פאלגענדע טעג! אונזער קאנקורענצלאזער דאפעלטער פראגראם!

„סערזשאנט X"

אין די הויפטראָלען: IWAN MOZŻUCHIN און די וואונדערשעהנע SUZY VERNON

אנהייב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
פערקלענערטע פרייזען.

היינט און פאלגענדע טעג!

KEN MAYNARD

אין דער סענסאציאנעלער דראמע א.נ. „דער הערשער פון סטעפעס" מיט זיין פענאמענאלען פערדעל טארזשאו.

פערקלענערטע פרייזען.

ADRIA
1 גלובנא 1

קלאנג-קינא-טעאטערס
היינט און פאלגענדע טעג! ווילדע עקזאטישע מייסטערווערק א. נ.

מענש-מאלפע

פרימיטיווע ליבע פון א מענש-מאלפע, וועלכע קען נאר די רעכט פון דער דזשונגל, און נעהמט דאס וואס איהם געפעלט.

אין דער הויפטראָלע: דער שענסטער מאנספערשוין JOHNY WEISSMULLER

אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע. דער זאל איז בעהייצט. פאספארטוס און הנחה-בילעטען, א חוץ שמאליצע, אונגילטיג.

METRO
2 פשעיאזד 2

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE

74/76 זשעראמסקיעגא
(רוג קאפערניקא)
דער זאל איז שטארק בעהייצט.
אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, זונטאג און יום-טוב 2 א זייגער בייטאג.

היינט און פאלגענדע טעג! צמאציאנירענדער קלאנג-פילם, רעזשי מאמולאנסקי א. נ.:

„אינבעקאנטער זינגער"

אין דער הויפטראלע: LUCJAN MURATORE

פרייזען: I פל. 1.09 זל. II—90 גר. III—75 גר. הנחה-טיקעטען 70 גר. שבת, דעם 28 טן, 12 בייטאג, זונטאג, 11 פארמ.: א פילם פאר יוגענד „טשיטער סגוילי" 1-סער פויל. פילם מיט K.Junosza-Stępowski I J.Plater-Zyberk

נעכסטער פראגראם: DR. JEKYLL I MR. HYDE

היינט און פאלגענדע טעג!

LIRA
אלעקסאנדראווסקא 37
דירעקציע: הערשענבערג

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם! היינט און פאלגענדע טעג!

I. „לעצטער אטאק"

גרויסער פילם-מייסטערווערק אין 10 אקטען. אין די הויפטראָלען: J. Logan, Francis, Bushman

II. „מענשען אהן מארגען"

גרויסע סענסאציאָנעלע קרימינאל-דראמע אין 10 אקטען. אין דער הויפטראָלע: Agnes Esterhazy

אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. — דער זאל איז גוט בעהייצט.

פרייז פון אנ'אנאנס
ביז 15 ווערטער
נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס
ביז 15 ווערטער
נור 1 זלאטי

קויף און פערקויף

צו פערקויפען 1 פוטער-קאנטסער און 1 מאשינקעניצע 100-ליטערדיגע, ווי אויך פון ספרים ארבעה שלחן ארוך'ס. ציגעל-גאס 7, וו. 19.

עס ווערט געזוכט צו קויפען א פיאנינא אדער פארטעפיאן אין גוטען צושטאנד, צו ערפאהרען ביי משה וויינטרויב קאמיענא 2. 361

פערשידענע גרויסען זשעבאק-מאנטלען ביליג צו פערקויפען אין לידזשנער ווערקשטעל ביי דאזענבלום קילינסקעגא 21. 377

פריוואט-לעקציעס

א קוואליפיצירטע רעפעטירקע ביי הענדשקעס אין גימנאזיע זאפארט שטונדיגע ארבייט. אפערטען אין אדמינ. אונטער N. E. L. 366

לאקאלען

צו פערמיטען א געוועלב מיט א שענקער איינטיילונג, זשעראמסקער גאס. צו ערפאהרען זשעראמסקער 10 אין סאדע-וואסער-געוועלב.

זעהר ביליג צו פערדינגען א שטוב מיט א קיך, גדאנסקא 131 ביי בלומענבערג. מעקלער'ס נישט. 354

אהן אבטרעט-געלד!!! וואוינונגען, געוועלבער, הענדעלס- און פאבריקס לאקאלען, ווי אויך מעבלירטע צימערן פון 25 זלאטעס מאנאטליך צו בעקומען אין ביוראָ „Lokumpol", Piotrkowska 55. 352

אין בעסטען פונקט! א גוט פראספערירענדע און איינגעפיהרטע מלעטשארניע מיט איינריכטונג און וואוינונג. צוליב אבריזע זאפארט צו פערקויפען, צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע. 359

אנ'אינטעליגענטער יונגערמאן אדער פרויליין קען בעקומען לאזשי, זשעראמסקיעגא 13 וו. 41 ביי אדלער. 365

איבערצוגעבן 2 צימערן און קיך 1-טער שטאק אין גוטען צושטאנד, ביליג דירה-געלד, בזשעזשינער 7, ש. נאסאיינער.

אײלינג! ווּיכטיג!
א פעראינפאכטע האנדעלס-בוך
בעשטעטיגט דורכ'ן פינאנץ-מיניסטעריום צוזאמען מיט גילטיגע אויסקלערונגען און אינפארמאציעס אין יודיש צו בעקומען אין שרייב-מאטעריאלען-געשעפט פון
A. J. OSTROWSKI S-cy
Łódź, Piotrkowska 55,
telefon 203 54.

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 פערזאן צוליב אבריזע איז איבערצוגעבן 1 צימער און קיך און אויספערקויף פון פערשידענע מאלער-שאבלאנען, שפּריצמאשינען ביי פישאף לאדז, פולנאצנא 9.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר 1 אדער 2 אנשטענדיגע יונגעלייט, בזשעזשינער 15 וו. 31

צו פערדינגען א גרויס פראנטאווע צימער און א קיך ערשטער שטאק, ס'קען זיין אויך א געשעפט עלטסטאג 2 פאוגערזאן. 388

2 צימערן און קיך גענצליך רעמאנטירט ביליג איבערצוגעבן, צו ערפאהרען זאוואדזקא 38 וו. 18. 386

לאזשי קענען בעקומען איינינע אנשטענדיגע יונגעלייט אין א שעהן מעבלירט צימער, זיינען זייט מיט אלע בעקוועמליכקייטען ביליג זאפארט איבערצוגעבן ביי א בעסערער פאמיליע. צו ערפאהרען ביי אויערבאך קילינסקעגא 41 374

איבערצוגעבן א שטוב פאר א סובלאקאטאר צו ערפאהרען פילסודסקיעגא (חסכאדניא) 50 וו. 34.

צו פערמיטען א געוועלב אויף נאוואמיעסקא 21 אין הויף 100 זל. א קוואטעל דירה געלד צו ערפאהרען ביי ד. קאלינסקי, טעל. 193-77.

געלעגענהייטליך איבערצוגעבן א קאנצעסיאנירטע לאקאל מיט 3 רענ-טער-מאשינען, ווי אויך א מאטאר מיט אלע איינריכטונגען. צו ערפאהרען ביי קוטנער, וואלבארסקא 4. 389

אנ'איינגעפיהרטע וואַרשע געוועלב צוליב אפרייזע אוועקצוגעבן. די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע 395

א קאלאניאל געוועלב מיט א שטוב און א קיך פון זאפארט איבערצוגעבן, קילינסקיעגא צווישען פושטיאוו און קאלעיאווא. צו ערפאהרען טעלעפאניש 162,71 401

צוויי יונגעלייט קענען בעקומען לאזשי ביי אנ'אינטעליגענטער פאמיליע פאר א מאנאטליכען נידריגען אפצאהל פאמארסקא 14, פראנט 2-טען שטאק וו. 45. 398

מאזשינעל ארבייט

אויף לוין נעמט אן א קוואליפיצירטער שטריקער, רעדנער צו קינדער-שקארפעטלעך מ. אייזענבערג, שקאלנא 5. 3?6

ס'ווערט אנגענומען צו טרייבען זייער אויף קראפט צו ביליגע פרייזען. זאוואדזקא 27 רעכטע אפיצינע 1 שטאק דאבזשצלאס. 350

פערשידענעס

בוכהאלטעריע, פיהרען הענדעלס-ביכער לערנט אויס פולשטענדיג פאר 30 זל. מאשין-שרייבען לערנט אויס גרינדליך פאר 10 זל. ביורא „קאָרעקספאל" צעגעלניאנא 25. 353

א שותף מיט 3000 זל. צו אנ'איינגעפיהרט ערשטקלאסיג געשעפט פון ערשטען געברויך ווערט געזוכט פון זאפארט. אפערטען אין אדמינ. אונטער „Dobrobyt". 330

ראזירען 30 גר., שערען 50 גר., שערען דאמען 60 גר., אנדולאציע 80 גר., מאניקור 60 גר. פריזיר-אנשטאלט ציגעל-גאס 20

Sypialnię jasną w dobrym stanie tanio sprzedam. Cegielniana 58, m. 4 od 2-3 i 7½-9. 57?6

געפונען געווארען א פינגערל, אפצוג. המס נעגן סמנים און אנאנס-קאסטען פאמארסקא 4, וו.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg.
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman